

kuralları

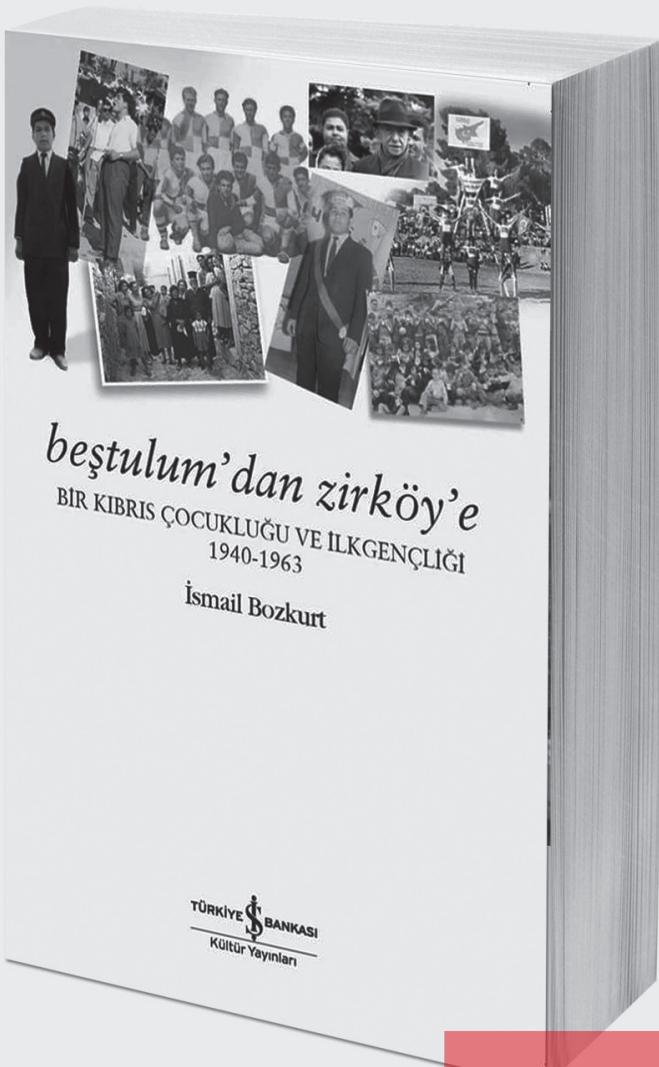
Uluslararası Hakemli Türk Dili, Edebiyat ve Kültür Dergisi • Yıl: 22 • Sayı: 80 • Ederi: 20 TL

BİRSEN KARACA METİN TURAN
CAN ŞEN MİHRİCAN AYLANÇ
ELMİRA MEMMEDOVA-KEKEÇ NAIL TAN
HAYRETİN İVGİN SERHAT MUTLU
İRİFAN ÜNER NASRATTİNOĞLU TAHSİN ŞİMŞEK
MEHMET ÇEVİK TÜLİN ARSEVEN
MEHMET YARDIMCI

TCE™

TCE™

turnalar

ULUSLARARASI HAKEMLİ TÜRK DİLİ,
KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ

TCETM80

Sahibi

KIBATEK

[Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu]Vakfı

Genel Yayın Yönetmeni

Metin Turan

Özel Sayı Editörü

Doç. Dr. Mehmet Çevik

Yayın Koordinatörü

Hüseyin Ezilmez

Yayın Yönetmen Yardımcıları

Orkun Bozkurt - Dervişe Kutlu

AKADEMİK DANIŞMA VE HAKEM KURULU

Dr. A. Alper Akçam - Prof. Dr. Apollanaria Avrotina

Prof. Dr. Bekir Onur- Doç.Dr. Ümüt Akagündüz-Prof. Dr. Sevim

Akten- Prof. Dr. Ayten Ar-Prof. Dr. Tülin Arseven -

Prof. Dr. Gürsel Aytaç- Prof. Dr. Fuat Bozkurt

Prof.Dr. Suzan Canhaşı- Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz

Doç. Dr. Reyhan Çelik- Doç. Dr. Mehmet Çevik

Prof. Dr. Ayten Er- Prof. Dr. Tuna Ertem

Prof. Dr. Birsan Karaca- Prof. Dr. Ayten Kaplan

Prof. Dr. Ayla Kaşoğlu- Prof. Dr.Kurtuluş Kayalı

Dr. Nazan Kahraman- Doç. Dr. Galina Miskina

Doç.Dr. Betül Mutlu- Prof. Dr. Tuğrul İnal

Prof. Dr. Eunkyung Oh- Prof. Dr. Melahat Pars

Prof. Dr. Medine Sivri- Prof. Dr. Vagif Sultanlı

Prof. Dr. Aysıt Tansel- Doç. Dr. Devrim Topses

Prof. Dr. Cengiz Tosun- Dr. Hatice Köroğlu Türközü

Prof. Dr. Ali Yakıcı - Dr. İlkyaz Ariz Yöndem

Prof. Dr. Grayna Zajac

Yönetim ve Yazışma

KKTC -İsmail Bozkurt

Naim Efendi Sokak Suriçi Gazi Mağusa/KKTC

Tel: (0.392) 630 40 12 E-mail: kibatek@gmail.com

TÜRKİYE

Konur Sokak 36/13 • Tel: (0.312) 425 39 20

Fax: (0.312) 417 57 23 Kızılay - Ankara

E-mail: kibatek@gmail.com www.kibatek.com.tr

Abone Bedeli (Posta Bedeli Dahil) : 180 TL

Öğrenci ve öğretmenlere %50 indirimlidir.

Abone bedeli ve katkılarınızı

Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu'nun

Türkiye İş Bankası, 4213-0734181 numaralı hesabına yatırıp,

kibatek@gmail.com adresine bilgi veriniz.

Baskı:

Başkent Klise &Matbaacılık, Bayındır Sokak. 30/E, Ankara

Yerel Süreli Yayın

Baskı Tarihi: Ekim 2020

İçindekiler

MAKALE

İSMAİL BOZKURT'UN AŞKLARI

MEHMET ÇEVİK6

İSMAİL BOZKURT'UN KAZA ADLI ROMANINDA KAPI İMGESİ

TÜLİN ARSEVEN 20

İSMAİL BOZKURT'UN ROMANLARINDA

REALİST ROMAN KİŞİLERİ VE KARAKTERİZASYON / **MİHRİCAN AYLANÇ** 45

İSMAİL BOZKURT'UN "BİR GECEDE" ROMANINDA

KIBRIS TÜRKLERİNİN MİLLİ MÜCADELESİ/ **ELMİRA MEMMEDOVA-KEKEÇ**.... 52

İSMAİL BOZKURT'UN ROMANLARINA

HIPPOLYTE TAİNE'İN YAKLAŞIMIYLA BAKMAK / **CAN ŞEN**.....56

İSMAİL BOZKURT'UN "STELLA" ADLI HİKÂYESİ ÜZERİNE

BİR TAHLİL DENEMESİ/ **SERHAT MUTLU**.....66TCE
ANİ VE DENEMEİSMAİL BOZKURT... / **METİN TURAN**380. YAŞ ÇİZGİLERİYLE İSMAİL BOZKURT / **NAİL TAN**4

İSMAİL BOZKURT GERÇEK BİR DOST VE ÖNEMLİ BİR DEĞERDİR /

HAYRETTİN İVGİN60

DOĞUMUNUN 80.YILDÖNÜMÜNDE

İSMAİL BOZKURT/ **İRFAN ÜNVER NASRATTİNOĞLU**63

İNCELEME

YARASI KABUK BAĞLAMAYAN "KAZA"

- TANIDIĞINDAN BİR ADA HİKÂYESİ- / **TAHSİN ŞİMŞEK**39

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE

İSMAİL BOZKURT EFSANESİ / **MEHMET YARDIMCI**.....77

SÖYLEŞİ

İSMAİL BOZKURT'LA SÖYLEŞİ:

KIBRIS VE KIBRIS TÜRKLERİYLE KADER BİRLİĞİ ETMİŞ BİR ENTELEKTÜEL /

BİRSEN KARACA.....25

İSMAİL BOZKURT...

Devlet adamlığı kavramı, Türkçemizin çağrışımı zengin yakıştırmalarından biri, dolayısıyla da ülkesi ve toplumu için çalışmış, projeler ortaya koymuş ve sadece dönemine değil, kendisinden sonraki dönemlere de izdüşümünü yansıtmış kişiler için kullanılır. Özellikle siyaset dünyasında yüzlercesinin siyaset yapıp, kayıtlarda aranınca bulunacak simalar yanında, pek az ismin aramaya gerek kalmaksızın, gereksinme duyduğunuzda karşınızda balkımasıdır bu yakıştırma. SBF Kıbrıslı Türk Öğrenciler Derneği Başkanlığı, TMT komutanlığı, Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı, bunun somut örnekleridir. İsmail Bozkurt, şavkı siyaset ötesine yansıyan, böylesi devlet adamlarından biri.

Zenginlik yaratma, bir toplumda tecimsel birikimin çoğalması denli, kültürel kanalların da çeşitlenmesi, çoğalmasındır. **Kültür insanlarının** tarihi yaşarken tarihsel olanı da duyumsatan özellikleri vardır. Bu olayları kendi eksenlerinde döndürmekten öteye, çok öteye uzandıran, bunu yaparken de kudrete tapınmayanların niteliğidir. Nasıl ki kültürün canlılığını sürdürebilmesinin başlıca özelliği devamlı yenilenmesi ise, kültür insanının da bu kaynakları keşfetmesi gerekir. KKTC'nin ilk Eğitim ve Kültür Bakanı olarak, o kısa, yani topu topu bir yıllık sürede hayata geçirdiği Bakanlık teşkilat, sit alanları yasa ve tüzükleri ile henüz ilk cumhuriyetin uluslararası alanda ses getiren organizasyonları... Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Derneği, KIBATEK Vakfı... İsmail Bozkurt, kültürün yenilenmesi konusunda, toplumun erişebileceği kavşakların sayısını çoğaltma ve onları diri tutma konusunda zenginlik yaratan kültür insanıdır.

Örgüt, insanların medeniyetle tanışmalarının araçlarından biri. Bir işi tek başına yapamayanların veya bir işi daha iyi yapma tasasında olanların bir araya gelerek oluşturdukları müştereklik. Bir araya getirilebilecek doğru elemanları seçebilme yeteneği örgütçüyü tanımlar. Etikete terfi olmak hevesindekilerin yağlamama derdinde oldukları yerlerden biri de iş üreten, iyi insanların bir araya gelmeyi başardığı bu örgütlerdir. Bunu yaparken kitlesel beklentilerin ucuzluğuna, bireysel ihtirasların cezbine kapılmadan her türlü insan sefaletine hayır diyebilecek bir itiraz donanımında olmak gerekir. İsmail Bozkurt, bireysel

TCE™

vaatnamelere değil, ülküsel taahhütnamelere imza atan örgütçülerden biridir. Ancak çok çok büyük imkan ve organizasyon yeteneği olan devlet ve kurumların yapabileceği uluslararası sempozyumlar, DAÜ-KAM Kıbrıs Araştırmaları Merkezi, Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, Beşparmak Düşünce Gurubu bunların somut örnekleridir.

Yazmak, dil zenginliğini çoğaltmaktır. Ömre ömür katmaktır. Özgürleşme eylemidir. İsmail Bozkurt, kuşatma altında da, cephede de yazarlardan, özgürlüğü çoğaltanlardandır.

Fanilik çok insanıdır. Yunus Emre, "her gün yeniden doğarız" diyor ya, her güzel iş, iş yapan insanın gönül haddesinden eyleme dökülendir. İsmail Bozkurt, ufku kendi eksenleriyle sınırlı bir 'yığın' iş yapmazın fısıltısını duymadığı işlerin fanisidir.

*

Turnalar'ın 80. sayısını, 80. yaşındaki İsmail Bozkurt'a, emeklerine bir teşekkür olarak sunuyoruz. Nice yeni yaşlarda, yeni üretimlerde buluşmak dileğiyle...

Metin Turan

80. Yaş Çizgileriyle İsmail Bozkurt

Nail Tan

Daha Magosa Namık Kemal Lisesi öğrencisiyken KKTC'nin kuruluşunu sağlayan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) saflarında yer alan (1958), Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten (1962) sonra teşkilattaki silahlı mücadelede Geçitkale-Boğaziçi direniş grubuna/taburuna komutanlık yapan (1964-1967), daha sonra üç dönem milletvekili, Türk Cemaat Meclisi Başkanı, Turizm ve Kültür Bakanı, Meclis Başkanı olarak (1970-1990) KKTC siyasetinde önemli hizmetleri görülen İsmail Bozkurt (d. 1940, Larnaka/Boğaziçi köyü), 1985 yılı haziran ayında tanıdığım, dost olduğum bir kültür adamı, bir sanatçıdır. 1985 yılı haziranında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde Genel Müdür Yardımcısı idim. Müzik ve sinema sanatlarıyla ilgili işler bana bağlıydı. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü her yıl haziran ayında Kıbrıs'a turne düzenliyordu. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü ise yıl boyunca temsil götürüyordu, hatta sahne açmıştı. DOB'nin 1985 Haziran turnesinin sorumlu yöneticileri DOB Genel Müdür Yardımcısı Hüsamettin Ünder ve ben tayin edilmiştik. Sanatçılar ve görevliler için Kıbrıs'ın en lüks oteli Salamis Bay ayrılmıştı. Turnenin başlaması dolayısıyla Turizm ve Kültür Bakanı İsmail Bozkurt otelde bir kokteyl verdi. Bu kokteyl sırasında tanıştık. Ayrıca makamına da ziyarete gittim. O tarihte, folklorcu Mahmut İslamoğlu bakanlıkta daire başkanıydı. Daha önce tanışıyorduk. Türkiye'de düzenlediğimiz folklor toplantılarına davet etmiştik.

İşte, yayımladığımız fotoğrafın çekildiği 1985 yılından bu yana kültürel ilişkiler dolayısıyla sık sık bir araya geldik. Tanışıklığımız dostluk derecesine yükseldi. 2001'de KIBATEK/Kıbrıs Balkanlar ve Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Vakfını kurup başkanlığını üstlenince düzenlediği birçok sempozyuma katıldık, bildiri sunduk. KKTC, Azerbaycan, Kırım, Romanya sempozyumlarını unutmak mümkün mü? Tabii, Türkiye'dekiler çok daha özeldi. Bu toplantılarda Kıbrıslı Türk şair, yazar, araştırmacılarla tanışıp iş birliğini geliştirdik. Harid Fedai, Mustafa Gökçeoğlu, Suna Atun, Mahmut İslamoğlu, Erdoğan Saraçoğlu, Oğuz Yorgancıoğlu, Ali Nesim, Şevket Öznur, Bülent Fevzioğlu ve daha niceleri... Yine KKTC'deki KIBATEK toplantıları sırasında eşini ve doğuştan engelli, yazma yeteneği bulunan şair, yazar, öykücü oğlu Orkun Bozkurt'u tanıdık. Evinde kahvesini içtik.

İsmail Bozkurt 1990 yılında politikayı bırakıp kendini tamamen araştırma ve sanat çalışmalarına adanmış zaman, gençliğinden beri en büyük hayali

olan romancılığa yöneldi. KKTC’de yaşadığı acı tatlı olayları, anı-roman tekniğiyle işledi. Böylece 21. yüzyılda KKTC’nin önemli romancıları arasında yer almayı başardığı gibi, genel Türk edebiyatına da adını yazdırdı. Prof. Dr. Oğuz Karakartal ve Nihal Solak’la birlikte yayıma hazırladığı beş ciltlik *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017)* ise adını taçlandırdı denebilir.

Tanımakla bahtiyar olduğum rahmetli Ahmet Kabaklı’nın yadigarı *Türk Edebiyatı* dergisinin Nisan 2020 tarihli Kıbrıs Türk Edebiyatı Özel Sayısı’nda (S. 558) gördüğüm (s. 63) ve yazımıza aktardığım fotoğrafı, seksen yaşını o kadar güzel anlatıyor ki! Alnında ve yüzündeki her kırışıklıkta, çizgide, çukurda hayatından kesitler fırlıyor gözlerimin önüne... Seksen yıl, Tanrım bir insanın yüzüne bu kadar güzel nasıl işlenir?

Şüphesiz hayatın en ağır darbeleri, çileleri önce alında derin çizgiler bırakır. Bozkurt dostun alnında ilk bakışta üç derin çizgi fark ediliyor. Bu üç çizgi, kırışıklık bizce şu olayların ürünüdür: TMT yılları (1958-1968), bu yılları anlatan *Yusufoğulları Oldu mu?* adlı ilk romanı (1991), evliliği; doğuştan engelli oğlu Orkun’un tedavisi sırasında yaşadıkları ve iki evladını yetiştirmesi.

Saçlarının her ak telinde KKTC siyasi hayatında yaşadığı olaylar asılı duruyor. Turizm ve Kültür Bakanlığı sırasında başlattığı Kültür Yayınları ile *Kültür Sanat* dergisini de görüyorum bu arada.

Yanaklarını belirginleştiren iki derin çizgi, kurduğu iki kuruluşun izi olmalı: KIBATEK Vakfı (2001), DAÜ-KAM Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi (1995). Çizgilerin ağza yaklaşan kısımlarında *Turnalar* (2001) ve *Kıbrıs Araştırmaları* (1996) dergileri asılı. DAÜ-KAM’ın başkanlığını yedi yıl yaptı. KIBATEK Vakfının ise kuruluşundan bu yana başkanı. Bu derin çizgiler boşuna meydana gelmedi.

Sağ ve sol yanağında çok derin ve uzun iki çizgi hemen farkediliyor. En yorucu, en yıpratıcı işler sonucu işte böyle uzun ve derin çizgiler meydana gelir yüzde. Bu iki çizgiye büyüteçte daha yakında baktığımda; sağdakinde beş ciltlik *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (2019-2020)* ile sol tarafındakinde Tür-

kiye İş Bankası Kültür Yayınları’nca basılan iki ciltlik anıları bulduk: *Beştulum’dan Zirköy’e Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği: 1940-1963* (2018), *Zirköy’den Mermertepe’ye Kıbrıs’ta Direniş ve Mücahitlik Yılları: 1963-1968* (2017).

Gözlerinin altında ve yanlarındaki çizgilerde sanatçı kişiliğini yansıtan birer kitabın kapağı görülüyor: *Mangal* (roman, 1995), *Puşkin’in Ağacı* (deneme, 2001), *Bir Gün Belki* (roman, 2002), *Bücür ile Gölge* (öyküler, 2006), *Kıbrıs Türk Halkının Siyaset Kurumu Üzerine* (deneme, 2015), *Bir Gecede* (roman, 2015), *Kaza* (roman, 2016).

Çenesindeki çok derin olmayan dört çizgiyi de gazete, diğer kitap ve oyunları oluşturmuş: *Her Şey Vatan İçin* (oyun, 1956), *Kızıl Meydanda Bir Uçak* (gezi, 1987), *Mücahit* (gazete, 1964), *Evliya Çelebi’nin İzinde Kıbrıs Seyahatnamesi* (gezi, 2001).

Seksen yaş çizgileri, lekeleri çoğu zaman insanları çirkinleştirir. İsmail Bozkurt’u ise inadına güzelleştirmiş, yakışıklı kılmış. Çünkü, her çizgiye, kırışıklığa önemli bir başarıyı, yaşantıyı sığdırmış... Goethe’nin güzel bir sözü var: “Hayat kısa, sanat uzun.” Bozkurt’un ömrü elbette çok uzadı...

İsmail Bozkurt'un Aşkları

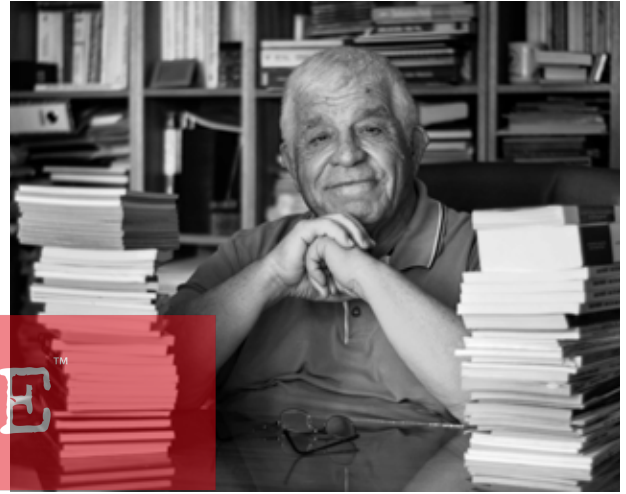
Mehmet Çevik*

1. GİRİŞ

Değerli hocam Prof. Dr. Dursun Yıldırım, ironik bir eleştirel bakışla sosyal bilimlerin Türkiye'deki durumu için şöyle demişti bir görüşmemizde: "Yapılan şey aslında sadece dipnotlu dedikodu yapmak." Okumayı bilenler için çok şey ifade eden bu sözü açmaya, açıklamaya gerek yok diye düşünüyorum... Bu nedenle peşinen şunu belirtmem gerek: İsmail Bozkurt'un Aşkları başlığını taşıyan bu yazı, başlığın-
dan anlaşılacağı gibi magazin el bir bakış açısıyla İsmail Bozkurt'un özel yaşamını kurcalayan ve bilinen dışında -varsa tabii ki- aşkını ya da aşklarını deşifre edip gözler önüne sererek afişe etme amacını taşıyan bir yazı değildir. Bu satırları okuyup da "Keşke öyle bir yazı olsaydı..." diyerek hayal kırıklığı hissedenler olursa peşinen özür diliyorum...

"İsmail Bozkurt'un Aşkları" dersek, yani çoğulla-
yarak söyleyecek olursak, iki aşkı vardır bence İsmail Bey'in. Bunlardan biri Kıbrıs, Kıbrıs Türklüğü; diğeri de 1966'dan beri evli olduğu saygıdeğer eşi Rahme Hanım. Ancak bu yazıda, Bozkurt'un bildiğimiz bu iki aşkı değil, romanlarında kurgulayıp işlediği aşklar ele alınmaya çalışılacaktır. Yani yazının başlığı aslında "İsmail Bozkurt'un Romanlarda Aşk Olgusu" şeklinde olabilirdi, olmalıydı. Ancak bir gün İsmail Bozkurt ve Metin Turan ile Ankara'da otururken, biraz şakayla karışık, bu başlığı taşıyan bir yazı yazmayı düşündüğümü söylemiştim ve hep birlikte gülüşmüştük. O sohbetimizin ve o gülüşmelerimizin kalıcı olması arzusıyla başlığın böyle kalmasına karar verdim.

Yakın dönem Kıbrıs tarihinin birçok bakımdan önemli aktörlerinden biri olan İsmail Bozkurt, siyasi

kimliğinin ötesinde çok önemli bir edebiyatçıdır da aynı zamanda. İsmail Bozkurt'un da komutan olarak görev aldığı TMT yani Kıbrıs Türklerinin silahlı bir direniş örgütü olan Türk Mukavemet Teşkilatı, Kıbrıslı Türklerini Rum saldırılarına karşı korumuştur. Öncesinde başlamış olmakla birlikte, 1974'ten sonra "can güvenliği" sorunu ortadan kalkınca, İsmail Bozkurt daha aktif bir siyasetçi olarak Kıbrıs Türklüğüne katkı sunmaya çalışır. Ancak zamanla, daha etkin ve uzun vadeli bir araç olarak gördüğü "edebiyat"ta karar kılar. Böylece, en azından bence, TMT yıllarındaki silahlı direnişi önce mazbatalı, sonra da daha bir estetize ederek kalemlili direnişe dönüştürür. Başka bir deyişle İsmail Bozkurt edebiyatı da Kıbrıs Türklüğünü tanıma, tanıtma, dünyaya duyurma ve koruyup kollama aracı olarak görür.

Bir yazar olarak İsmail Bozkurt'un çok sayıda eseri var. Ancak bu yazıda temel kurgusal eserleri olan romanları ele alınmıştır ki Bozkurt'un bugüne kadar yayımlanmış beş romanı bulunmaktadır. Parantez içinde ilk baskı tarihleriyle bu romanlar şunlardır:

* Doç. Dr., Ankara HBVÜ Öğretim Üyesi, KIBATEK Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi, mehmetcevik80@hotmail.com

- Yusufçuklar Oldu mu? (1991)
- Mangal (1995)
- Bir Gün Belki (2003)
- Bir Gecede (2005)
- Kaza (2016)

Romanlarda aşk olgusu, doğal olarak âşık, sevgililer üzerinden aktarılır. Bu nedenle, bu yazıda da söz konusu aşkların esas olarak aktörleri üzerinden irdelenmesine çalışılacaktır. Bu çerçevede öncelikle her romanın âşıkları/sevgilileri, "Bulgular" başlığı altında eserde yansıtıldıkları şekilde ayrıntılı olarak betimlenecektir. Aktörlerle ilgili bu betimlemeler aslında bir bakıma romanların özeti olma özelliği de taşıdığından, her bir roman için ayrıca özet aktarmaya gerek görülmemiştir.

2. BULGULAR

2.1. Yusufçuklar Oldu mu?

Romanda aşk olgusu, bir aşk üçgeni şeklinde işlenir. Ayşe, Kemal ve Nilüfer arasında gidip gelen bir aşktır bu.

2.1.1. Kemal: Romanın başkişisi Kemal, Kıbrıslı Türk'tür. Eski TMT'cilerdendir. TMT'nin gerek yeraltı döneminde, gerekse 21 Aralık 1963'ten sonra başlayan Direniş Savaşı'nda kendini kanıtlamış bir yurt-severdir. 1963 sonundaki Erenköy Çıkarması sırasında Ankara'da üniversite öğrencisidir. Burada hukuk okumaktadır. Üniversite yıllarında aşk yaşadığı bir sevgilisi vardır, ancak Erenköy Çıkarması'na katıldıktan sonra sevgilisiyle iletişimleri kopar ve bir türlü ona ulaşamaz. Okulunu bitirip Kıbrıs'a döner ve ailesinin ısrarı sonucu komşularının kızı ile evlenir. Eşine karşı çok ilgisizdir. 1974'te Barış Harekâtı sırasında Rum tarafından atılan bir havan mermisi 3 yaşındaki kızları Yasemin'in ölümüne neden olmuştur. Kızıyla ilgilenmediği gerekçesiyle hep eşini suçlar, onu hiç affetmez. Karı-koca olarak zaten pek sıcak olmayan ilişkileri daha da soğur. Evde eşi yokmuş gibi davranır, onunla konuşmaz bile.

Kemal, ülkesine, milletine ve evrensel etik değerlere sahip "namuslu" bir üst düzey bürokrattır. Usulsüz, hukuksuz ve ahlâk dışı işlere karşı tavizsiz, net bir tutumu olduğu için sistem tarafından sürekli dışlanır.

Nitekim romanın başında da görevinden alınır. Aynı gün eşi, oğulları Doğu'su da yanına alıp Kemal'e bir not bırakarak evi terk eder ve babasının evine döner. Kemal aynı günün gecesi, bir daha hiç haber alamadığı eski sevgilisi ile yıllar sonra bir otelin restoranında karşılaşır. Kadın, tatil için Kıbrıs'a gelmiştir. İkisi de çok şaşırır ve mutlu olurlar. Eski günlere dönmenin hayallerini kurarlar. Kadın da Kemal gibi ailesinin zoruyla evlenmiş, ancak eşi genç yaşta ölmüştür. Kemal de eşi ile ciddi sorunlar yaşadığı için boşanmayı düşünür. Böylece ikisi de özgür olacaktır ve yarım kalan aşklarını ölene dek yaşayacaklardır. Birkaç gün bu hayallerle görüşürler. Ancak işler umulduğu gibi gitmez. Sevgilisinin durumu ve gelecekleriyle ilgili önüne sunulan şartlar, herhangi biri için değil belki ama Kemal için çok zorlayıcıdır, bu nedenle gelgitler yaşamaya başlar. Kemal'in "bir kadın" ile gezip tozduğu dedikodusu hızla her yere ulaşır. Eşi ve oğlu da duymuştur. Kemal tam ipleri koparmak üzereyken oğlunun çırpınması ve "Bırakma bizi baba!... Bırakma!... Gitme o kadınla!" (s. 133) çığlıkları karşısında şok olur. Bu travma ile bir iç muhasebeye girer ve sevgilisiyle bir geleceklerinin olamayacağına karar verir. Sevgilisiyle konuşur, özür dileyerek ondan ayrılır. Ardından hemen eşi ve çocuğunun yanına gider, onlardan özür dileyip evlerine getirir. Eşine karşı çok büyük hatalar yaptığını, insanlık dışı davrandığını kabul ve itiraf eder. Eşine, artık her şeyin değişeceğini söyler, karı-koca ve aile olarak güzel günler yaşayacakları sözünü verir. Böylece mutlu bir yaşama başlarlar.

2.1.2. Ayşe: Kemal'in karısıdır. Kemal'in tüm sevgisizliğine karşın Ayşe daha evlenmeden önce onu içten içe sevmektedir. Evlenince Kemal'e büyük yakınlık gösterir; onu sever, "hem de tapacak kadar" (s. 10). Eşinin tüm ilgisizliği, duyarsızlığı, dışlamaları, aşağılamaları, suçlamalarına karşın Ayşe, yumuşak kişiliği doğrultusunda alinyazısına boyun eğer. Kendisini çocuğuna ve evine adar. Eşi karşılık vermese de Ayşe ona büyük saygı gösterir ve her şeyi ile ilgilenir (s. 11). Romanın başında, artık çektiklerine tahammül edemez noktaya gelmiştir; bu nedenle, oğlunu da alıp evinden ayrılır ve babasının evine gider. Ancak annesi ve babası, eşini ve evini terk edip geldiği

için ona hiç huzur vermezler. Bunun üzerine bir de eşinin yabancı bir kadınla görüştüğü haberini alınca ne olursa olsun evden ayrılmakla hata ettiğini düşünür. Buna rağmen eşinin boşanma teklifini kabul eder. Ancak eşi, oğullarının velayetini de isteyince Ayşe çok kızar ve buna asla izin vermeyeceğini söyler. Ardından eşi, oğulları Doğuş'un tetiklediği bir iç hesaplaşmanın ardından yanlış yapmakta olduğuna karar verir. Sevgilisinden ayrılır ve eşiyle çocuğunun yanına döner. Eşinin özür dilemesi ve artık kendileri için her şeyin değişeceğini söylemesi, Ayşe'yi önce kuşkulandırır. Oğlunu elinden almak için bir manevra olup olmadığını sorgular kendi kendine. Ancak eşinin samimi olduğunu görür ve ona inanır. Hep birlikte mutlu ve huzurlu bir şekilde evlerine dönüp yeni yaşamlarına başlarlar.

2.1.3. Nilüfer: Kemal'in sevgilisidir. Kemal'le, bir arkadaşının girişimiyle mektuplaşarak tanışır. O sıralar Kemal henüz üniversite okumak için Ankara'ya gitmemiştir. Kemal'le birbirlerini görmeden sevmeye başlarlar. Karşılıklı resimler, armağanlar gönderirler (s. 50). Nilüfer aslen İstanbulludur. Ancak babasının işi gereği Eskişehir'de yaşamaktadırlar. Kemal'le mektuplaşmaları buradayken başlar. Kemal Ankara'ya gittiğinde de yazışmaları devam eder ve bir yaz günü akrabalarını görmek bahanesiyle İstanbul'a giden Nilüfer, burada Kemal'le ilk defa buluşur. Bu ilk buluşmada, birkaç günü birlikte geçirirler ve birbirlerine, ne olursa olsun yaşamlarını birleştirip ölünceye kadar birlikte kalma sözü verirler (s. 52). Kemal 1963 sonunda Erenköy Çıkarması'na katılmak üzere Kıbrıs'a gider. Buradayken de fırsat buldukça Nilüfer'e mektup yazar, ancak ondan haber alamaz. Ankara'ya dönünce de önce yine yazarak, sonra bizzat giderek Nilüfer'e ulaşmaya çalışır ancak ona bir türlü ulaşamaz (s. 52-54). Tüm bunlardan haberi olmayan Nilüfer, ailesiyle birlikte İstanbul'a taşınır. Burada babasının zoruyla Osman'la evlenir. Nilüfer, eşine hiçbir yakınlık duymaz; ama o, Nilüfer'i delicesine sever. Eşinin iyi niyeti karşısında Nilüfer de yumuşar. Ancak Kemal'i unutmaz, yüreğinden hiç çıkarmaz. Buna rağmen iyi bir eş rolü oynar. Çocukları olmaz. Eşi orta halli bir tüccardır. Evlendikten sonra işleri hızla gelişir ve bir

holding kurar. Ancak kısa süre sonra bir trafik kazasında ölür. Tüm malvarlığı Nilüfer'e kalır. Nilüfer de bir işkadını olarak holdingin başına geçer (s. 55-57).

Nilüfer, yıllar sonra tatil için Kıbrıs'a gider ve asıl sevdiği kişi olan Kemal'le karşılaşır. Mutlu birkaç gün geçirirler. Kemal'in de eşinden boşanmak üzere olması işleri kolaylaştıracak gibi görünür. Birlikte şöyle karar verirler: Kemal en kısa zamanda boşanacak, oğlu Doğuş'u da yanına alacak, evlenip İstanbul'a yerleşecekler. Holdingin başına Kemal geçecek, Nilüfer de ona yardımcı olacaktır. Ancak işler planlandığı gibi gitmez. Kemal kısa sürede bir iç sorgulamaya girer. Kendince haklı nedenlerle Nilüfer'le ilişkilerinin imkânsız olduğunu söyler ve ayrılırlar. Kemal, eşine ve çocuğuna geri döner.

2.2. Mangal

Olayları Ankara'da geçen romandaki aşk, Mustafa ve Afife arasında yaşanan karmaşık bir aşktır.

2.2.1. Mustafa: Kıbrıslı Türk olan Mustafa, Ankara'da üniversite öğrencisi, 20 yaşında bir gençtir. Yaşamında büyük oranda babası belirleyicidir. Sırf babası istediği için, kendisi istemediği hâlde, üniversitede makine mühendisliği bölümüne girer. Babası, Kıbrıs'ta çok varlıklı ve nüfuz sahibi bir siyasetçidir. Sözde "milliyetçi"dir, ama aslında öyle değildir. Tamamen şahsi menfaat peşindedir. Vatan, millet, devlet için yapılacak fedakârlıkları enayilik olarak görür. Mustafa'yı eğitim için İngiltere ya da Amerika'ya göndermek ister; ancak Mustafa, Ankara'yı tercih eder. Mustafa ve bir öğrenci evinde birlikte kaldıkları Kıbrıslı arkadaşları yeni bir eve taşınmak için arayışa girer. Bir daire bulurlar. Ev sahibi kadın Mustafa'yı görünce çok şaşırır. Çünkü onu, yıllar önce ölen kocasına çok benzetir. Ayrıca kadın, yine yıllar önce sağlık sorunları nedeniyle bebeğini aldırarak zorunda kalmıştır. Bu, doğma şansı bile olmamış bebeğin, büyüdüğünde tıpatıp kocasına benzediğini hayal etmiştir hep. Bu nedenle Mustafa'yı görünce, yaşasaydı tam da onun yaşlarında olacak oğluna benzetir. Kendinden yaşça büyük bu kadının kendisine ilgisini Mustafa da fark eder. Ayrıca bu ilginin kesinlikle bir "dişi" ilgisi olmadığını da fark eder. Nitekim kadın, kocası ve doğmamış

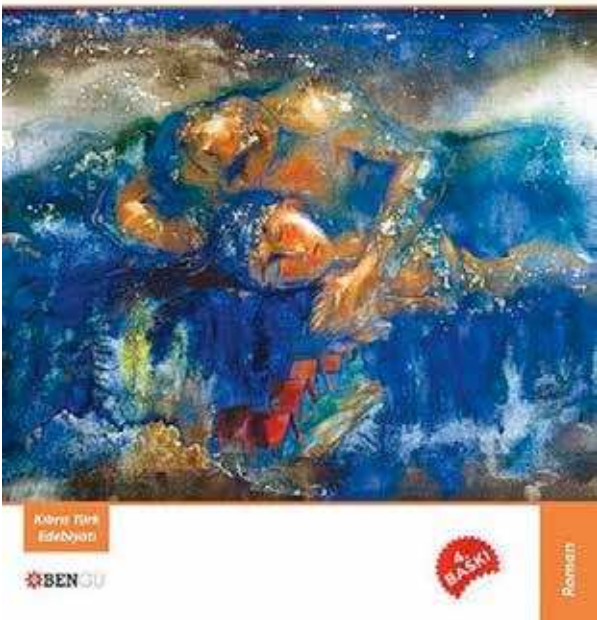
çocuğuyla ilgili bilgileri aktarır ve Mustafa'yı oğlu gibi sevdiğini söyler. Gerçekten de bir anne sevecenliğiyle yaklaşır ona. Mustafa da onu anne gibi görmeye çalışır ama duygularından pek emin olamaz. Yaz tatili için Kıbrıs'a dönen Mustafa, tatilin önemli bir kısmını da Londra'da geçirir. Burada, Mary adında bir kızla tanışır ve sevgili olurlar. Cinsellik konusunda daha önce pek bir şey yaşamamış olan Mustafa'nın, Mary ile yaşadığı cinsel deneyimler sonucunda kadınlara bakışı değişir ve Mary'i tanımakla cinsellikteki açlığının ayırımına varır (s. 45). Tekrar Ankara'ya dönen Mustafa, artık daha bir "erkek" olarak hisseder kendini. Bu nedenle, oğlu gibi gördüğü için gerçek bir anne şefkatiyle Mustafa'ya sarılan, onu kucaklayıp öpen ev sahibi kadına karşı duyguları da değişmeye başlar. Yine böyle bir sırada kadından tahrik olur ve apar topar cinsel ilişkiye girerler. Kadın şaşkınlık içindedir, ama tepki göstermez Mustafa'ya. Düzenli bir cinsel hayata başlarlar. Bir süre sonra kadın hamile kalır. Bu süreçte Mustafa, kadına tutkuyla bağlı bir âşığa dö-

nüşür. Mustafa'nın babası Türkiye'ye gelir ve durumu öğrenir. Bu sırada Mustafa da kadının hamile olduğunu öğrenince onunla evlenmeyi düşünür. Ancak kadın, net bir şekilde reddeder evliliği ve ayrılırlar. Mustafa babasıyla tartışır. Babasının kızgınlıkla attığı bir tokat Mustafa için bardağı taşıran son damla olur. O andan itibaren artık kendi kararlarını kendi almaya karar verir. Bunun için de öncelikle mevcut durumuna başkaldırması gerektiğini düşünür. Okulu bırakır ve babasının şiddetle karşı çıktığı askerlik görevini, bağımsızlığını ilan etmek için sırf ona inat olsun diye yapmaya karar verir. Bunun için de, sevdiği kadını ve doğacak çocuğunu ileride bir gün bulmak umut ve hayaliyle Kıbrıs'a döner.

2.2.2. Afife: 45 yaşlarında gösteren bir kadındır.

Bir gün oturduğu binadaki kiralık evi için kapısını iki genç çalar. Kapıyı açıp gençlerden birini görünce donakalır. Çünkü genç, 20 yıl önce ölmüş kocasının tıpatıp aynısıdır. Ancak Afife, bu gençte kocasından çok, 20 yıl önce aldırarak zorunda kaldığı ve büyüyünce kocasının aynısı olacak şekilde hayal ettiği oğlunu görür. Bir süre sonra durumu gence de anlatır. İtiraz etmeyince de onu oğlu gibi sever. Anne şefkatiyle kucaklayıp öper. Ancak bir süre sonra genç, yani Mustafa onun bu davranışından tahrik olur ve onunla cinsel ilişkiye girer. Afife, Mustafa'yı oğlu olarak öyle benimsemiştir ki, onu kaybetmemek adına bu duruma razı olur ve onun cinsel arzularına da karşılık vermeye karar verir. Böyleyken bile Mustafa'yı oğlu gibi görmeye devam eder. Ancak zamanla, Afife de cinsellikle ilgili deneyimsizliğinin, açlığının ve aldığı hazzın farkına varır. Mustafa'yı hem cinsel olarak arzuladığı bir erkek, hem de oğlu gibi görmeye başlar. Bir süre sonra hamile kalır. Ölüm riski olmasına rağmen çocuğunu doğurmaya karar verir. Mustafa'ya durumu açıklar ve çocukla ilgili tüm sorumluluğun kendisinde olacağını ve istediği an kendisini bırakıp gidebileceğini söyler; hatta artık ayrılımlarının her ikisi için de uygun olacağını belirtir. Ancak Mustafa, başlangıçta sadece cinsel arzularını dindiren bir kadın olarak gördüğü Afife'ye iyice bağlanmıştı. Hamilelik üzerine bir de dedikodular yayılınca Mustafa, Afife ile evlenmeye karar verir. Ancak Afife, bu karara net bir şekilde kar-

İSMAİL BOZKURT YUSUFÇUKLAR OLDU MU?

şı çıkar ve bunun mümkün olmadığını söyler. Süreç içinde Mustafa her fırsatta bu düşüncesini yinelese de Afife kararlı bir şekilde reddeder.

2.3. Bir Gün Belki

Türk-Rum ilişkileri Kıbrıs'ın önemli gerçeklerinden biridir. Daha çok kötü anıların yer aldığı ve karşılıklı toplumsal travmalara yol açan bu ilişkiler içinde elbette aşk da vardır. Romanda, Rum kız ile Türk erkek ilişkisinin temsil edildiği Mehmet ve Nitsa'nın aşkını görürüz.

2.3.1. Mehmet: 17-18 yaşlarında, liseyi bir yıl önce bitirmiş Kıbrıslı bir Türk'tür. Okul bittikten sonra köyde, babasının işlerine yardım eder. Ailesiyle birlikte harnıp bahçesinde çalıştıkları bir gün, tuvalet ihtiyacını gidermek için bahçenin yakınındaki selyatağına iner. Orada tuvaletini yapmakta olan bir Rum kızı ile karşılaşır. Mehmet ilk gördüğünde kızdan etkilenir. Ancak bu etkilenme, onunla gönül eğlendirmeye düşüncesine dayanır. Zira köyde "İşagülü" denen Rum kızlarıyla gönül eğlendirmek, "dalga geçmek", bir bakıma onları "kullanmak" özellikle gençler arasında övülen ve prestij kaynağı olarak görülen bir ayrıcalıktır. Mehmet de önce bu kızla gönül eğlendirebileceği hayallerini kurar. Bu nedenle kıza buluşmayı teklif eder. Mehmet'in babası Davut, TMT'de köyün ileri gelenlerinden ve bahçe komşuları olan bu kızın babasıyla öteden beri birbirlerinden nefret ederler. Kızın babası Türk düşmanı azılı bir EOKA'cıdır. Babasının bu anlamsız bulduğu nefretine inat, aslında kendisinin de beğendiği Türk genciyle buluşmaya gider Rum kızı. Bir süre sonra Mehmet, cesur girişimleri neticesinde geceleri kıza buluşmaya başlar. Buluşma yerleri, kızın evinin arkasındaki alandır. Bu buluşmalar boyunca kızla dalga geçme, gönül eğlendirme niyeti devam eder. Ancak kız, çok ileri gitmesine izin vermez. Bu süreçte adada gerginlik artmaktadır ve Mehmet de TMT'ye katılır. Bu buluşmalarında kız, adadaki ve özellikle köydeki kaygı verici gelişmelerden, Rum tarafındaki hareketliliklerden söz eder. Yeni bir TMT'ci olan Mehmet, kızın kendisinden Türklerle ilgili bilgi alamaya çalışıyor olabileceğini, yani bir tür ajanlık faaliyetinde bulunabileceğini bile düşünür.

Nitekim asla herhangi bir bilgi vermez, kaygılarını dile getirir sadece. Bir süre sonra kız, buluşma yerlerini değiştirir, Mehmet'i gizlice odasına alır. "Bu gece senin olmak istiyorum Mehmet" (s. 101) der ve sevgililer birbirlerinin olur. O geceden sonra aynı şekilde düzenli olarak buluşurlar. Başlangıçta gönül eğlendirme amacındaki Mehmet, kıza artık tamamen âşık olur. Bu sırada adada ve köyde çatışma hâli patlak verir. Zaten zar zor buluşan sevgililer, buluşmakta tamamen zorluk çeker. Mehmet, çaresizlik içinde kıvrılır ve kıza alıp kaçırmayı, birlikte kaçmayı bile düşünür bir an. Ancak önce böyle bir şeye şartların hiç imkân vermeyeceğini anlar. Ardından da vatansever bir TMT'ci olarak, ne olursa olsun görevinin başında, milletin yanında olması gerektiğine karar verir (s. 156-157). Ancak içindeki aşk öyle büyük bir hâl alır ki, bir gün sevgilisi ile yurdu, halkı, ulusu, TMT ya da ailesi arasında seçim yapmak zorunda kalsa ne yapacağına karar veremez (s. 177). Bir gece, sevgilisiyle buluşmak üzere evlerine giden Mehmet, kapıdaki Rumlarla çatışır ve yaralanır. Gizlice kızın odasına sığınır. Kız, yarasını sarar ve Mehmet sabah olmadan güç bela oradan ayrılır. Ayrılırken kız, sonra okuması için bir kart koyar cebine. Bu kartta kız, hamile olduğunu müjdelemektedir Mehmet'e. Ertesi gün kızın babası her şeyi öğrenir. Gözü dönmüş baba, kızını öldüresiye döver. Kız, bebeğini düşürür. Hastaneye kaldırılır, iyileştikten sonra da Londra'ya gönderilir. Mehmet ise yarı baygın bir şekilde kendini Türk tarafına atar. Her şey anlaşılır. Başta babası olmak üzere herkes ona tepki gösterir. Bir tür ev hapsinde gözlem altına alınarak cezalandırılır ve dışlanır. Bir süre sonra, sevdiği kızın hamile olduğunu, ancak babası dövünce bebeği düşürdüğünü ve sonra da Londra'ya gönderildiğini öğrenir. Hemen kızın babasının evine gider ve onu yatağında yakalar. Adam şaşkın bir halde kimsin sen diye sorunca "Benim adım Mehmet, öldürdüğün bebeğin babası Mehmet!" diye bağırır onu vurarak öldürür. Hızla oradan kaçarken Türklere saldırı hazırlığında bir Rum çetesini fark eder. Silahını alır ve çatışmanın olduğu yöne, savaşmak üzere koşarak gider.

2.3.2. Nitsa: 18 yaşlarında güzel bir Rum kızıdır. Babası, azılı bir Türk düşmanı ve EOKA'cı olan Deli

Hristo'dur. Babasının öteden beri nefret ettiği tarla komşuları olan Davut'un oğlu Mehmet'le tesadüfen karşılaşır. Bu karşılaşma, uygunsuz bir zaman ve durumda gerçekleştiği için biraz gerilimli olur. Yine de Mehmet'in ısrarı üzerine tekrar görüşürler ve bir süre sonra sevgili olurlar. Cuma geceleri evlerinin arkasındaki alanda Mehmet'le buluşmaya başlar. Mehmet'i tanıdıkça zaten anlamsız bulduğu babasının Türklere karşı kin ve nefretini daha da anlamsız bulur. Bir gece buluşmalarında Mehmet'i gizlice odasına alır. O gece, orada genç âşıklar birbirlerinin olur. Artık düzenli olarak Mehmet'le odasında buluşur. Bu sırada adada ve köyde çatışmalar patlak verir. Sevgilisi ile görüşmeleri aksar. Kaldı ki buluşmaları her ikisi için de çok risklidir. Buna rağmen Mehmet, şartları zorlayarak fırsat yaratabildikçe yanına gelir. Yine böyle bir geliş sırasında evlerinin önünde bekleyen Rumlarla çatışan Mehmet yaralanır ve Nitsa'nın odasına sığınır. Nitsa, Mehmet'in yarasını sarar ve gün doğmadan Mehmet odadan ayrılırken cebine bir kart koyar. Kartta, hamile olduğunu müjdelemektedir. Ertesi gün, yaralanan Türk'ün Nitsa'nın odasına girdiğini anlarlar. Babası Nitsa'yı öldüresiye döver. Bu sırada bebeğini düşürür. Hastaneye kaldırılır. Bir Türk'le ilişkisi olduğu için herkes kendisini dışlar. Hastaneden çıkınca babası onu Londra'ya gönderir. Nitsa gittikten sonra, kendisinin istediği üzere arkadaşı Niki, olayları bir şekilde Mehmet'e anlatır. Mehmet, elbette Nitsa'nın kalbindedir giderken.

2.4. Bir Gecede

Roman, Türk-Rum karma bir köy olan Lefkara'daki Türklerin, 1963 sonrasında Rum saldırıları ve tehdidi karşısında Geçitkale'ye bir gecede toplu olarak göçlerini konu alır. Romandaki aşk ise iki Türk genci, Acar ve Gülsüm arasında yaşanır.

2.4.1. Acar: Lefkaralı bir Türk'tür. 19 yaşında, uzunca boylu, ak tenli, kumral, yakışıklı, adı gibi acar bir gençtir (s. 28). Bir gün köyün dışında, kırdan çiçek toplayan iki genç kız görür. Aslında ikisi de köyün kızlarıdır ve Acar onları zaten bilir. Ancak o an, kızlardan birinin çok güzel olduğunu fark eder ve bakakaldığı

kıza oracıkta âşık olur. On-on beş gün sonra aynı yerde tekrar karşılaşırlar. Kızla konuşur ve ona mektup göndereceğini, mektubu evlerinin duvarına gizleyeceğini söyler ve oradan alıp aynı yere cevap bırakmasını ister. Kızın kısa bir süre tereddüdünden sonra bu şekilde mektuplaşarak aşklarını olgunlaştırırlar. Geceleri gizli gizli buluşmaya başlarlar. Acar, köyde haklarında dedikodu da yayıldığı için kızı istemeye karar verir. Ancak kızın babası net bir şekilde reddeder. Üstelik Acar'ı, babasını ve ailesini de aşağılar. Bunun üzerine Acar, kızı ikna eder ve kaçmaya karar verirler. Tam kaçacakları gece köyde olaylar başlar. Acar, sevgilisini sözleştikleri yerden almak üzere yola çıkmışken bir anda, bir tesadüfle kendini köyün TMT komutanı Turgut'un yanında bulur. Kaçma işini mecburen o gecelik erteler. Birkaç gün sonra tekrar deneyecektir. Durumu, Turgut'a söyler. Ancak Turgut, bugünlerde böyle bir şey yapmasının mümkün olmadığını belirtir, ama zamanı gelince kızın babasıyla bizzat konuşacağı, yine vermezse ve gerekirse kızı birlikte kaçıracakları sözünü verir. Acar, bundan pek hoşnut olmasa da çaresizdir ve Turgut'u dinler. İkinci kaçma teşebbüsü için belirledikleri gece gidip durumu sevgilisine de anlatır. Bilgi verip tekrar dönecektir ama bir an kızı alıp kaçırmayı geçirir aklından, ancak Turgut'a verdiği sözü anımsar ve bu düşüncesinden hemen vazgeçer (s. 75). Turgut'un verdiği hatırla bazen tehlikeli bulunduğu için vermekten vazgeçtiği birçok zorlu görevi büyük bir özveri ile gerçekleştirir. Bir süre sonra, Rum tehdidi karşısında hemen o gece gizlice köyü boşaltma kararı alan TMT yönetiminin tüm emirlerini uygular. Köydeki Türklerin yaşlı, çocuk ve kadınları uzun bir kabile hâlinde yola çıkar. Kabilenin iki kılavuzundan biri Acar'dır. Sevdiği kızın babası, malı mülkü dolayısıyla köyden ayrılmak istemez. Ancak durumun ciddiyetini anlayınca mecburen eşini ve kızını da alarak apar topar köyden ayrılır. Akli sevdiğinde kalan Acar kabilenin en sonuna kadar yürüyünce onların gelmekte olduğunu görür. Kızın, köyde zaten seilmeyen, Acar'ı ve ailesine hakaretler eden ve kızını Amerika'dan biriyle evlendirme planları yapmakta olan babası kendisini öldüreceği düşüncesiyle Acar'dan korkar. Ancak Acar, ona sıcak ve korumacı davranınca adam kendinden utanır. Ölümü iliklerine

kadar hissettiği o an bir iç hesaplaşmaya girer. Çok kötülük yaptığını, bunların hepsinin yanlış şeyler olduğunu düşünür. Acar, görevi gereği kafilenin başına tekrar döner. Bu sırada kızın babası, eşi ve kızıyla konuşarak onlara kızını Acar'la evlendireceğini söyler.

2.4.2. Gülsüm: Lefkara köyünden bir Türk kızdır. İlkokulda Acar'dan bir alt sınıfta, dolayısıyla ondan bir yaş kadar küçüktür. Babası Ramadan çok varlıklı biridir. Ters, huysuz, uyumsuz, sevgisiz, herkese tepeden bakan kişiliği ve köyde daha çok Rumlarla düşüp kalkıyor olması nedeniyle Ramadan, Türklerin sevmediği, hatta nefret ettiği bir kişidir (s. 76). Varlıklı olmasına rağmen çok açgözlü olan babası, Gülsüm'ü Amerika'dan biriyle evlendirmeyi kararlaştırmıştır. Bu nedenle ipsisiz sapsız biri olarak gördüğü Acar'a kızını vermeyeceğini söyler. Ancak Gülsüm'ün gönlü, bir süredir görüştüğü ve gizli gizli buluşup âşık olduğu Acar'dadır. Tanımadığı biriyle evlenip Amerika'ya gitme fikrine karşı çıkar. Bu nedenle Acar'ın kaçma teklifini kabul eder. Ancak gerginlik ve çatışma hâli başlayınca, kaçma planları mecburen ertelenir. Akli sürekli Acar'dadır. Köy boşaltılırken, babası gitmek istemeyince, Acar'ın kendisini bırakmayacağını düşünür. Sonra apar topar köyden ayrılan kafilaya katılırlar. Yolda Acar onları karşıladıktan sonra bir bakıma akli başına gelen babası, Acar'da gönlü olup olmadığını sorar. Gülsem de Acar'ı sevdiğini ve onunla evleneceğini söyler. Bunun üzerine babası, Acar'la evlenmelerine izin verdiğini söyleyince, önce inanamaz ancak hemen sonra annesiyle birbirlerine sarılarak sevinç gözyaşları dökerler.

2.5. Kaza

Lefkoşa'da, Türk tarafında yaşanan bir kaza ile başlayan roman, bu kazanın tarafları olan Ayhan ve Marulla arasında gelişen aşkı, tarihi gerçeklikleri zeminde alarak aktarır. Romanda ayrıca, her ne kadar ayrıntılı olarak anlatılmasa da, Ayhan ve Marulla ilişkisinin vesile olduğu Aleksi ve Meltem aşkından da söz edilir.

2.5.1. Ayhan: Üniversite öğrencisi bir Kıbrıslı Türk'tür. Babası Sadık'ın Rumlardan nefret etmesine

rağmen Ayhan, tarihî gerçeklerin farkında olsa da bunu bir Rum nefretine dönüştürmez. Olgun, akli başında, sağduyulu, ağırbaşlı ve nazik bir gençtir. Romana adını veren kazanın taraflarından biridir. Lefkoşa'da Türk tarafında yaşanan kazada suçlu kendisidir. Yanındaki arkadaşı Ali'yle apar topar arabadan inerler. Çarptıkları lüks araçtan da iki Rum kız iner. Ayhan kendisinin suçlu olduğunu kabul eder. Özür diler. Telafi ya da ceza olarak ne gerekirse razı olduğunu söyler. Ancak diğer arabayı kullanan kız, çok hırçındır. Hem genel olarak Türklere hem de Ayhan'a sürekli hakaret eder. Ayhan, nezaketi elden bırakmaz ve hep alttan alır. Sonunda kızlar arabalarına binip kaçarcasına gider, Ayhan da arkadaşıyla eve gelir. Kızın hakaretleri ve bu hakaretlere karşılık verememiş olması sonra sonra içinde büyür. İnternet üzerinden kıza ulaşır. Görüşmek ister. Kız önce oralı olmasa da sonra teklifi kabul eder. Lefkoşa'da yine Türk tarafında buluşurlar. Kaza gecesini pek dikkat etmemiştir ama bu kez kıızı görünce çok beğenir. Kız da onu beğenir aslında ama Türk olduğu için ilgi göstermez. Hatta pas verip sonra yüzüstü bırakarak dalga geçmeye karar verir. Ayhan kıızı Türk tarafında gezdirir. Kızın, Türkler hakkında çok yanlış bilgilere sahip olduğunu görür. Bunu düzeltmek için onu birçok yere götürür, birçok tarihî olayı anlatır. Kızın kafası karışmaya başlar. Sonra kızın daveti üzerine bu kez Rum tarafında buluşurlar. Görüşmeleri gittikçe sıklaşır ve zamanla birbirlerine âşık olurlar ama bunu itiraf etme konusunda her ikisi de ilk adımı karşı taraftan bekler. Ayhan bir gün, daha önce kısa bir ilişki yaşadığı Meltem'le otururken yanlarına gelen Rum kız, onları sevgili zanneder. Kızıp tepki gösterir ve derhal oradan ayrılır. Kızın yanında da yakışıklı bir Rum erkek vardır. Ayhan da onların sevgili olduğunu düşünür. Bir süre sonra kızın yanındaki genç, ki kızın kuzenidir, Ayhan'la buluşur. Yanlış anlaşılmayı giderir. Kuzeni ve Ayhan'ın birbirlerine âşık olduklarını söyler. Hem Ayhan hem de kız, gerçeği anlayınca tekrar bir araya gelirler. Ancak kızın, Türk düşmanı olan babası bir komplo kurar ve Ayhan Rum tarafında tutuklanır.

2.5.2. Marulla: Genç ve çekici bir Rum kızdır. Çok varlıklı ve Güney Kıbrıs'ta etkin bir adam olan

Andrea'nın kızıdır. Babası tam anlamıyla Türk düşmanıdır. Marulla da Türklere karşı tamamen önyargılarla ve yanlış bilgilerle yetiştirilmiştir. Türkler hakkında kendisine öğretilenlere koşulsuz inanmaktadır. Ona göre Türkler barbardır, vahşidir. Adada akan her damla kanın sorumlusu Türklere aittir. 1974'te Türkiye'nin müdahalesine kadar Rumlar bir tek Türk'ü bile öldürmemiştir. Oysa Türkler nedensiz yere hep Rumlara saldırmış, adayı terörize etmiştir. Adadaki Türklerin ötesinde, Türkiye Türklerine de apayrı bir kini vardır. Orta Asya'dan çıkıp gelen ve kendilerini yurtlarından eden işgalcilerdir Türkler. Önce Kıbrıs adasından, sonra da Anadolu'dan Türkleri Asya bozkırlarına hatta Sibiry'a sürmeden ne Rumlar rahat edebilecektir, ne de Avrupa başta olmak üzere dünyanın diğer "uygar" milletleri. Romana adını veren kaza dolayısıyla tanıştıkları Ayhan, Marulla'nın Türkler hakkındaki bilgilerinin yanlış olduğunu kanıtlamak amacıyla ona Kıbrıs Türklerinin hem modern, uygar yüzünü hem de tarihlerini göstermeye karar verir. Onu bazı köylere götürür. Muratağa Toplu Mezarlığı, Atlılar Toplu Mezarlığı gibi Rumların yaptığı kıyımların, katliamların eseri olan yerleri gösterir. Marulla inanmak istemez ama gördükleri, Ayhan'ın anlattıkları karşısında sarsılır. Kafasında kendisi, kendisine anlatılanlar, öğretilenler, bildikleri ile ilgili bazı soru işaretleri belirlemeye başlar. Zamanla, bildiklerinin tamamen yanlış olduğunu fark eder ve Ayhan'a âşık olur. Ancak henüz birbirlerine açılmamışken bir yanlış anlama sonucu ayrılırlar. Sonra kuzeni Aleks'i'nin girişimleriyle gerçek ortaya çıkar ve Ayhan'la aşk yaşamaya başlar. Bir Türk'le sevgili olmasına çok kızan babasıyla tüm bağlarını koparan Marulla, komplo kurulduğu anlaşılan Ayhan'ı Türk tarafına kaçırmaya çalışırken ciddi bir trafik kazası yapar ve ağır yaralanır.

2.5.3. Aleks ve Meltem: Romanda aslında Marulla ve Ayhan aşkı anlatılsa da Marulla'nın kuzeni Aleks ve Ayhan'ın geçmişte kısa bir ilişki yaşadığı Meltem arasında da bir aşk başlar. Avukatlık yapan ve ırkçılıktan nefret eden biri olan Aleks, Türklere karşı herhangi bir olumsuz duygu içinde değildir. Meltem'i görünce onu çok beğenir. Meltem de onu beğenir. Meltem, 1974 sonrasında İzmir'den gelip Kıbrıs'a yerleşmiş Balkan asıllı bir ailenin kızıdır (s. 97). Aleks'i

hem beğenir hem de bir Rum'la ilişki yaşamayı deneyimlemek ister. İlişkileri başlar ve birbirlerine âşık olurlar. Ardından hem Türk hem de Rum tarafında sık sık buluşurlar.

3. TARTIŞMA

İsmail Bozkurt'un romanlarını okurken ve inceleyenler mutlaka göz önünde bulundurulması, hatta bir pusula gibi sürekli dikkat edilmesi gereken önemli bir gerçek vardır. Prof. Dr. Birsan Karaca, söz konusu gerçeği şöyle ifade eder: "Onun eserlerinde anlatı izlekleri genel olarak iki ana motifi resmetmek üzere kurgulanmış: Bu konu birimlerinden biri aşk, diğeri Kıbrıs Sorunu. Her iki konu birimi de çatışmalar bağlamında tasarlanmıştır". Bu çerçevede İsmail Bozkurt'un romanlarında aşk, büyük oranda Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türklüğünü merkeze alarak yer yer askerî/silahlı, yer yer siyasi, yer yer de kültürel çatışmalar zemininde işlenmiştir. Ancak tüm romanlar topluca göz önünde bulundurulduğunda, bu aşkların taraflarının, belirli kategoriler dâhilinde benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Başka bir deyişle, söz konusu aşkların tarafları, romanların beşinde de birçok ortak noktada birleşen özellikler sergilemektedir.

3.1. Âşıkların/Sevgililerin Etnik-Ulusal

Kimlikleri

İsmail Bozkurt'un romanlarındaki aşkları ve aktörlerinin etnik-ulusal kimliklerini romanlara göre şöyle tablolataştırmak mümkün:

Roman	KADIN	ERKEK
Yusufoçuklar Oldu mu?	1. Nilüfer / Türkiyeli. 2. Ayşe / Kıbrıslı Türk.	Kemal / Kıbrıslı Türk.
Mangal	Afife / Türkiyeli.	Mustafa / Kıbrıslı Türk.
Bir Gün Belki	Nitsa / Kıbrıslı Rum.	Mehmet / Kıbrıslı Türk.
Gecede	Gülsüm / Kıbrıslı Türk.	Acar / Kıbrıslı Türk.
Kaza	Marulla / Kıbrıslı Rum. (Meltem / Kıbrıslı Türk.)	Ayhan / Kıbrıslı Türk. (Aleksi / Kıbrıslı Rum.)

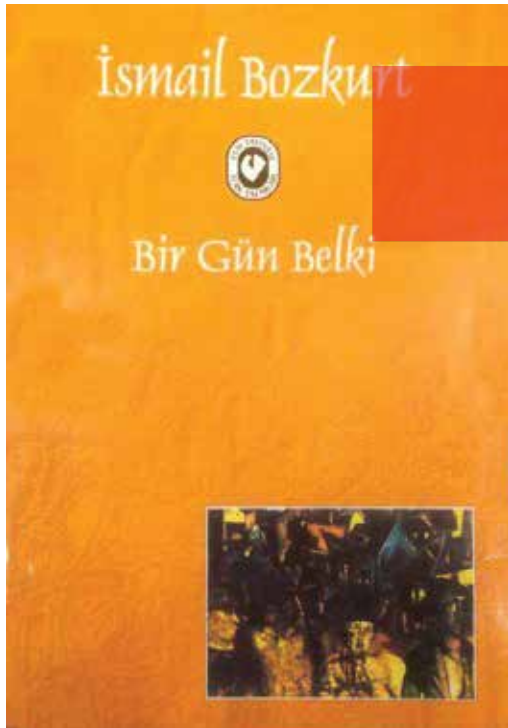
Bu tabloda dikkat çeken en önemli nokta, tüm romanlarda erkek âşıkların Kıbrıslı Türk olmasıdır. Bir tek, son roman olan Kaza'da, romanın merkezindeki aşkın dışında, yan anlatı şeklinde bile olsa üzerinde pek durulmayan başka bir aşk daha vardır ve bu

aşk Kıbrıslı Rum erkek Aleksî ile Kıbrıslı Türk kadın Meltem arasında yaşanmaktadır. Ancak Meltem'in de asıl Kıbrıslı değil, 1974 sonrası adaya Türkiye'den gelip yerleşmiş bir aileye mensup olması da anlamlı olsa gerek. Üstelik bu aile Anadolu'ya da Balkanlardan gelmiş bir göçmen ailedir. Dolayısıyla İsmail Bozkurt'un romanlarında Kıbrıslı Türk'ü merkeze alan bir erkek egemen bakıştan söz etmek mümkündür¹². Nitekim romanlardaki kadın kahramanlar da genellikle Kıbrıslılık ya da Kıbrıslı Türk kültürü açısından çeşitli "problem"lere sahip kişilerdir. Bunlardan *Yusufçuklar Oldu mu?*'daki Nilüfer, tüm yaşamını Kıbrıs Türklüğüne adanmış Kemal'i, adadan çekip alacak ve İstanbul'a götürecektir. Böylece Kemal o güne kadarki tüm yaşamına sırtını dönecek, dolayısıyla giriştiği mücadeleler boşa gidecek ve

bir bakıma toplumuna "ihamet" etmiş olacaktır. Ayrıca Nilüfer'in yönettiği holdingin ortaya çıkışı da Kemal'de, arkasında yasa ve etik dışı girişimler olduğu şüphesi uyandırmakta, bu da Kemal'i ayrıca rahatsız etmektedir. Tüm bunlar nedeniyle Kemal de, bir bakıma "aklını başına toplar" ve karısıyla çocuğunun yanına döner.

Mangal'ın Afife'si, Kıbrıslı Türk olan Mustafa'yı, yıllar önce ölen kocasına ve yine yıllar önce doğmadan aldırarak zorunda kaldığı ve yaşasaydı babasının aynısı olacaktı gibi zihninde yaşattığı oğluna benzettiği için sever. Yani aslında burada gerçek sevdiği Mustafa değil, biraz kocası ama daha çok da hiç görmediği oğludur. Bu nedenle Mustafa'ya bir anne gibi yaklaşır. Ancak Mustafa, kendini onun oğlu gibi hissetmez. Afife'nin oğluna sarılır gibi sarılıp öpmelerinden bir gün cinsel açıdan tahrik olur ve birdenbire onunla cinsel ilişkiye girer. Afife bir an şaşkınlık yaşasa da kendini Mustafa'ya bırakır. Daha sonra Mustafa'nın mahcubiyeti karşısında da ona: "Ama medem ki sen öyle istiyorsun, varsın öyle olsun. Hem oğlum ol, hem erkeğim! İstedğini yaparım." (s. 58) der. Nitekim Mustafa, onun için hem "erkeği" hem de oğlu olur. Böylece, aslında daha çok oğlunu arayıp bulduğu Mustafa'ya kocasını da eklemeler. Ayrıca Mustafa'dan hamile kalınca, karnındaki bebeği oğlunun ve kocasının canlı bir yadigarı olarak görür ve ne pahasına olursa olsun onu doğurmaya karar verir. Bu kararını Mustafa'ya açıkladıktan sonra, ayrılımlarının, üstelik bunu Mustafa'nın kendisi için yapmalarının daha doğru olacağını söyler. Nitekim öyle de olur; ancak bunun, Mustafa'da aslında oğlunu ve kocasını ararken onlardan bir parçayı zaten elde etmiş olduğu için Mustafa'dan, başka bir ifadeyle Kıbrıslı Türk delikanlıdan vazgeçmek şeklinde yorumlanmaması için hiçbir neden yoktur.

Bir Gün Belki'nin Nitsa'sı, özünde iyi niyetli bir kızdır. Türklere karşı büyük bir nefreti yoktur. Ancak tarihsel ve toplumsal şartlar onun Türklere karşı mesafeli durmasına neden olmuştur. Bununla birlikte Nitsa, azılı bir EOKA'cı ve Türk düşmanı Deli Hristo'nun kızıdır. Öyle ki babası, bahçede besledikleri köpeklerine "Türk" adını koymuştur. Bununla da yetinmez, bir gün çok kızar ve "Ben evimde Türk beslemem" diyerek köpeği vurup öldürür; ardından da "Geberttim

2 Kaza romanı yayınlamadan önce, İsmail Bozkurt'un da bulunduğu bir sempozyum oturumunda, İsmail Bey'in romanlarıyla ilgili bir sunum yapan Prof. Dr. Birsan Karaca, bu konuya dikkat çekmişti. Ben de söz alıp konunun altını çizmiştim. İsmail Bey ise, bunun bilinçli ya da kasıtlı bir tercih olmadığını belirtmiş, Birsan Hanım'la birlikte biz de "Belki yeni bir romanda Türk kız-Rum erkek aşkını anlatırsınız" yönünde bir şeyler söylemiştik. Ardından da tüm katılımcıların dâhil olduğu gülüşmelerle bu konu kapanmıştı. Bozkurt'un son romanı Kaza'da, merkezdeki anlatı olmasa da böyle bir aşka değinmesinde söz konusu "yapıcı eleştiri niteliğindeki tespit"leri dikkate aldığı etkili olduğunu düşünüyorum. Yazının ilerleyen satırlarında da değinileceği üzere, bir romanında figüran gibi sadece adı geçen kişilerin başka bir romanında merkezî kahraman olduğu gerçeğinden hareketle, belki Aleksî ve Meltem aşkı da yeni bir romanına konu olabilir diye düşünüyorum.

seni Türk" diye sevinç narası atar (s. 93). Bir Rum'un hem de Deli Hristo gibi bir Rum'un kızı olmak, Türklerin Nitsa'dan hoşlanmaması için yeter sebeptir. Mehmet de en başta, köyde "isagülü" denen Rum kızlarıyla -birçok genç Türk erkeğin yaptığı ve bunu övünme nedeni olarak gördüğü gibi- ilişki kurup onlarla gönül eğlendirmek, dalga geçmek amacıyla, tesadüfen karşılaştığı Nitsa ile yakınlaşmaya çalışır. Bununla birlikte gençlerin duyguları zamanla karşılıklı büyük bir aşka dönüşür. Ancak kızın Rum, erkeğin Türk olması nedeniyle her ikisine de büyük bedeller ödeten bu aşk çıkmaza girer.

Bir Gece'deki kadın âşık Gülsüm, olayların yaşandığı Lefkara köyünden Kıbrıslı bir Türk'tür. Ancak Gülsüm'ün de, elbette kendisinin değil ama ailesinin, Kıbrıslılık ve Türklükle ilgili birtakım "defo"ları vardır. Gülsüm, Türk olmasına rağmen köyde Türklerin hiç sevmediği Ramadan'ın kızıdır. Çok varlıklı biri olan Ramadan, Türklere hep tepeden bakar. Türklerden çok Rumlarla ilişki içindedir. Örneğin Türklerin kahvehanesi yerine Rumların kahvehanelerinde oturmayı tercih eder. Türklerle değil Rum esnafla alışveriş yapar. Hatta birikimini bile Türk Kooperatifi ve bankalarında değil, köydeki Rum Kooperatifi ve Lefkoşa'daki Rum bankalarında tutar. Ayrıca iki kızını evlendirip Amerika'ya göndermiştir ve Gülsüm'ü de aynı şekilde evlilik vasıtasıyla Amerika'ya göndermeyi planlamaktadır. Bu aslında Kıbrıslı Türklerin ada dışına yönelik göçlerini, kendini var eden değerlere bireysel çıkarları için kolaylıkla arkasını dönebilen "Ramadan ayarında" "kişiliksiz" insanların gerçekleştirdiği, başka bir ifadeyle bu kişilerin "göç" kamuflajıyla "korkup kaçtığı" mesajını bilinçaltına gönderen bir eleştiridir. Ramadan'ın genel olarak kötü ve sevilmeyen biri olması, genç âşıklara engel olmasıyla daha da pekişir. Böyle bir adamın kızı olmak Gülsüm için çok zor bir durumdur. Ta ki romanın sonunda dönüşüm yaşayıp Gülsüm ve Acar aşkına izin verinceye kadar sürer bu durum.

Son roman *Kaza*'daki Marulla, özünde iyi ancak yanlış ve yanlış bilgiler empoze edilerek yetiştirilen birçok Rum genci gibi Türklerden nefret etmektedir. Adada yaşanan tüm kanlı olayların sorumlusu olarak

Türkleri görür. Türkleri vahşi, ilkel ve barbar bir topluluk olarak bilir, "insan" demeye bile dili varmaz. Bu düşmanlık Ayhan'ı, Ayhan üzerinden Türkleri tanıdıkça ve daha çok Ayhan'ın aktardığı "gerçek" bilgileri aldıkça azalır ve aşklarıyla birlikte ortadan kalkar. Öyle ki kendisini bir Türk düşmanı olarak yetiştiren babasına ve sisteme başkaldırır.

3.2. Âşıkların/Sevgililerin Sosyo-Ekonomik Durumları

Romanlardaki âşıkların aktörlerinde dikkat çeken başka bir ortak nokta da sosyal ve ekonomik durumlarıyla ilgilidir. Bu çerçevede *Yusuçuklar Oldu mu?*'daki Ayşe ve *Bir Gün Belki*'deki Nitsa hariç tüm kadınlar ciddi bir varlık sahibidir ya da aileleri öyledir. Yine Mangal'daki Mustafa hariç tüm erkekler de yoksul olmasalar bile âşık oldukları kadınlardan çok daha aşağılarda, orta halli kişilerdir. *Yusuçuklar Oldu mu?*'da Nilüfer, Türkiye'de çok büyük bir holdingin tek sahibidir. Kemal ise üst düzey bir bürokrat olmasına rağmen ilkeli biri olduğu için haksız kazanç sağlamaya asla yanaşmaz ve bu nedenle de ekonomik olarak pek iyi durumda değildir. *Mangal*'daki Afife, devlet memurudur ama birçok gayrimenkule ve bolca paraya sahiptir. Buradaki Mustafa, aslında Kıbrıs'ta çok etkin ve çok varlıklı bir adam olan Osman'ın oğludur. Osman ve dolayısıyla oğlu Mustafa, istedikleri her şeyi alabilecek, yapabilecek güce sahiptir. Ancak romanların varlıklı tek âşık erkek aktörü olan Mustafa da ilginç bir şekilde romanın sonunda babasıyla çatışır ve onunla tüm bağlarını koparır. Böylece beş parasız kalarak bir bakıma diğer romanlardaki âşık erkeklerin safına katılır. Sadece *Bir Gün Belki*'deki Mehmet ve Nitsa orta halli, birbirlerine yakın sosyal sınıflardan kişilerdir. Buna bir de *Yusuçuklar Oldu mu?*'daki -aslında aşk olup olmadığı tartışılabilir- Ayşe ve Kemal ilişkisini eklemek mümkün olabilir. *Bir Gecede*'ki Gülsüm de çok zengin bir adamın kızıdır. Buna karşın Acar, orta halli hatta yoksul sayılabilecek bir ailedendir. Son olarak *Kaza*'daki Marulla'nın babası çok büyük bir servet sahibidir. Para harcama konusunda hiçbir sınırları, kaygıları olamayacak kadar büyük bir servettir bu. Yine Ayhan ise zar zor geçinen orta halli bir aileye mensuptur.

Bu durum, Türk sinemasının “Yeşilçam klasiği” diyebileceğimiz “zengin kız-fakir oğlan aşkı”nın İsmail Bozkurt’un romanlarına yansımalarıdır bir bakıma. Ancak romanlarında şunu hissettirir Bozkurt: Cem Karaca’nın, Orhan Gencebay arabeskinden esinlenerek yazdığı Tamirci Çırağı şarkısındaki tulumlarını giymek zorunda kalan çırak değildir Kıbrıslı Türk erkeği. Kana bulan bir coğrafyada aşkı uğruna, tarihî-siyasi ve kültürel çatışmaların getirdiği her türlü zorluğu göze alan kişi için para, aşılamayacak bir sorun değildir.

3.3. Aşkların ve Âşıkların/Sevgililerin “Son”u

İsmail Bozkurt’un romanlarının hiçbirinde aşk konusunda kesin, net bir mutlu son yoktur. Mutlu sona en yakın âşklar, *Bir Gecede*’nin Gülsüm ve Acar’ıdır. Romanın sonunda, gecenin karanlığında kafilenin gerisinde Acar’ı karşısında gören ve ölümü iliklerine kadar hisseden Ramadan, Acar’ın iyi niyeti karşısında radikal bir dönüşüm geçirir ve yaşamla birlikte Acar’a bakışı da değişir. Ardından hemen orada kızı ve eşiyle konuşarak Gülsüm’ü Acar’a vereceğini söyler. Anne-kız sevinç gözyaşları döker. Birkaç sayfa sonra da Lefkara’dan yola çıkan kafilenin ön kolları, gün ağarırken Geçitkale’ye ulaşır ve roman biter. Yani elbette, Gülsüm’le Acar’ın birbirlerine kavuşup evlenmiş olmaları çok çok güçlü bir ihtimal. Ancak somut olarak anlatılmaz, romanda yer almaz böyle bir şey.

Marulla ve Ayhan’ın ayrı arabalarda birbirlerine çarpmalarıyla başlayan *Kaza* romanı ise aslında teknik olarak iki sevgilinin, Rum tarafında aynı arabanın içinde birlikte polisten kaçarken yaptıkları kaza ile son bulur. Ayhan tutuklanır, Marulla da ciddi bir şekilde yaralanıp hastaneye kaldırılır. Gerçi romanın en sonunda Aleksi ve Ali “Amerikan filmlerinde” (s. 174) olduğu gibi romandaki kahramanların geleceğiyle ilgili bilgiler aktarır. Bu bilgilere göre sevgililer, bir süre sonra mutlu sona ulaşırlar. Evlenmeyi düşünmezler ama yaşamları ayrı evlerde birlikte geçer. Ancak bunlar, aslında Ali ve Aleksi’nin hayalleridir. Gerçekte romanın sonunda Ayhan Rum tarafında ciddi suçlamalar nedeniyle cezaevinde tutukludur.

Mutlu sona dair bir de *Yusufçuklar Oldu mu?*’daki Ayşe ve Kemal ilişkisi düşünülebilir. Gerçi Ayşe ve Kemal arasındaki ilişkinin gerçek anlamda aşk olmadığı ortadadır. Buna rağmen Kemal, Nilüfer ile yollarını ayırır ve eşiyle çocuğunun yanına dönüp Kıbrıs’ta kalır. Aslında bu aşk değil, hem mikro hem de makro düzeyde bir sorumluluk duygusu ve sağduyu ile verilmiş bir karardır. Öyle de olsa, Kemal doğru bir karar verdiğine inanır ve bu nedenle de en azından huzurludur.

Tüm bunları bir yapbozun parçaları gibi düşünüp bir araya getirdiğimizde aslında şöyle bir tablo çıkıyor ortaya: Romanlardaki sevgililer için kadınların etnik-ulusal kimliği farklılık gösterse de erkeklerin tamamı Kıbrıslı Türk’tür belirlemesini daha önce aktarmıştık. Bu çerçevede kimlik ve cinsiyet açısından baktığımızda, romanların ortak nokta olarak Kıbrıslı Türk erkeklerin aşklarını anlattığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu erkekler Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı Rum ya da Türkiyeli kadınlarla aşk yaşamıştır. Ancak mutlu sona dair izler sadece *Yusufçuklar Oldu mu?*’daki Ayşe ve Kemal ilişkisi ile *Bir Gecede*’ki Gülsüm ve Acar ilişkisinde vardır. Mutlu son çerçevesindeki bu iki ilişki, diğer tüm ilişkilerden, daha önemli başka bir yönden de ayrılır. Şöyle ki, sadece bu iki ilişkide kadın sevgililer Kıbrıslı Türk’tür; diğerleri Rum ya da Türkiyelidir. Buradan, bilinçaltına seslenen şöyle bir çıkarım yapmak gayet de mümkündür: “Kıbrıslı Türk erkekler için aşk konusunda doğru kadın, Rumlar ya da Türkiyeli Türkler değil; bizzat Kıbrıslı Türk kadınlardır.” Diğer etnik-ulusal kimliklere mensup kadınlarla yaşanan ilişkiler her iki taraf için de büyük acılarla sonuçlanırken Kıbrıslı Türk kadınlarla yaşanan aşkların ya da ilişkilerin mutlu sona ulaşması başka türlü açıklanamaz bence.

Romanlarda aşklar için “mutlu son” çerçevesinde dikkat çeken başka bir nokta da şudur: *Yusufçuklar Oldu mu?*’daki Nilüfer ve Kemal aşkı dışında, romanların hiçbirindeki aşklar kesin ve geri dönülemez biçimde noktalanmış değildir. *Bir Gecede*’ki Gülsüm ve Acar için çok daha kolay görünmekle birlikte diğer tüm âşkların ileride bir gün birbirlerine yeniden kavuşma ihtimali vardır. Bu çerçevede romanlarda aşkın hep

umutla beslendiği, umudun asla yitirilmemesi gerektiği düşüncesinin de işlendiğini görüyoruz. Ancak bu konuda tek istisna olan *Yusufçuklar Oldu mu?*'nin âşıkları Nilüfer ve Kemal'in ilişkisi, daha doğrusu bu romandaki tüm önemli karakterler arasındaki ilişkiler ağı oldukça ilgi çekicidir. Öyle ki karakterlerin özellikleri ve misyonları kadar adları da tesadüf eseri olmadıklarını ortaya koyar niteliktedir.

Bu çerçevede önce şunu belirtmek gerekir: *Yusufçuklar Oldu mu?*'nin başkışısı Kemal, İsmail Bozkurt okurları için aslında tanıdık biridir. Kemal, *Bir Gecede* romanının merkezî kişilerinden biri olan Osman'ın oğludur. Osman, eşi Faize Hanım ve beş çocuklarının adları (Kemal, Mehmet, Mustafa, Sıdika ve Taner) her iki romanda da geçer. Ancak *Yusufçuklar Oldu mu?*'da asıl dikkat çeken şöyle bir ayrıntı daha vardır:

Romanda gayet açık olan Nilüfer'in Türkiye'yi, Kemal'in de Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türklerini temsil ettiği gerçeği, kitabın elimdeki baskısının (3. b.) sonuna eklenmiş olan Dr. Kıvanç Buhara imzalı yazıda da tespit edilmektedir (s. 197). Bu tespiti derinleştirmek mümkün görünmektedir. Bu çerçevede öncelikle romandaki belli başlı kişilerin adlarını ve kim olduklarını hatırlamak yerinde olur:

Kemal: Romanın başkışısı. Kıbrıslı Türk. Kıbrıslı Osman'ın oğlu.

Nilüfer: Türkiyeli Türk. Eşi Osman öldükten sonra onun mirasını devralan ve işlerini yürüten zengin bir kadın.

Ayşe: Kemal'in eşi ve biri üç yaşındayken ölmüş iki çocuğunun annesi. Kıbrıslı Türk.

Yasemin: Kemal ve Ayşe'nin, 1974'te üç yaşındayken ölen kızları.

Doğuş: Kemal ve Ayşe'nin, kızlarının ölümünden 8 yıl sonra doğmuş 5 yaşındaki oğulları. "Gitme baba!" feryadıyla Kemal'i derinden sarsan ve böylece Ayşe'den boşanıp Nilüfer'le birlikte Türkiye'ye yerleşme düşüncesinden vazgeçmesini tetikleyen kişi.

Evet, romanda net bir şekilde Kemal, Kıbrıs Türkünü; Nilüfer de Türkiye'yi temsil eder. Nitekim romanın sonunda da Kemal, tüm varlığını geride bira-

karak bir tür "iç güveysi" gibi Nilüfer'le gitmeyi, ona tâbi olmayı reddeder. Bu çerçevede romanın sonuna doğru bir iç hesaplaşma yaşayan Kemal, Nilüfer'den kaçır. Kafası karmakarışıktır. Kafa dağıtmak için denize gider. İşte bu noktada ilginç bir ayrıntı aktarır yazar: Kemal iskelenin en ucundan denizi ve kıyıyı seyreder. "Kuzeye ve güneye doğru çok güzel bir kıyı uzanıyor [...] Kuzeye yürüse, biraz ileride geçen akşam Nilüfer'le sabahladıkları yere ulaşabilirdi. Güneye doğru yürümeyi yeğledi." (s. 164). Burada kuzey-güney ikilemi tesadüf olmasa gerek. Çünkü Türkiye ve Kıbrıs düşünüldüğünde; Türkiye kuzeyde, Kıbrıs da güneydedir. Kemal'in, güzel anlar yaşadığı kuzeye değil de güneye doğru yürümeyi tercih etmesi, kuzeye yani Nilüfer'e/Türkiye'ye değil; güneye, kendi ülkesine yönelmek gerektiği düşüncesinin bilinçaltında yer edinmiş olmasıyla açıklanabilir.

Ayrıca, en azından yukarıda andığımız kişilerin adlarının da bu sembolik anlatım çerçevesinde kurgulanarak özenle seçildiğini söylemek de mümkün. Söyle ki Nilüfer Türkiye'yi temsil ediyorsa, Nilüfer-Osman ilişkisinin de temsili bir yön var gibi durmaktadır. Türkiye'nin temsili söz konusu olup işin arkasında bir de Osman adı geçince ister istemez Osmanlı Devleti geliyor akla. Osmanlı tarihine bu isimler üzerinden şöyle bir baktığımızda şunu görüyoruz: Devletin kurucusu Osman Bey'dir. Onun kurduğu devlete ve mirasına dışarıdan gelip ortak olan kişi, oğlu Sultan Orhan'ın eşi Nilüfer Hatun'dur. Yani Nilüfer Hatun, kocası üzerinden aslında Osman Bey'in mirası olan bir devlet ve servete sahip olmuştur. Romandaki Nilüfer de aslında orta hâlli bir tüccarken hızla büyüyüp imparatorluk gibi bir holding kuran Osman'ın karısıdır ve Osman ölünce onun mirasını alan tek kişidir. Diğer taraftan Kemal'in babası da Osman'dır. Ancak Kemal'in babasından aldığı miras maddi değil manevi şeylerdir. Vatan sevgisi, dürüstlük, hakkaniyet gibi erdeme dair davranışları miras almıştır Kemal. Ayrıca bu bağlamda Kemal denince akla "Mustafa Kemal" in gelmemesi de mümkün değil. Dolayısıyla burayı şöyle yorumlamak mümkün: Osman, yani Osmanlı, Osmanlıdır. Ama Türkiye için başka bir yüzdür Osmanlı, Kıbrıslı Türk için başka. Osmanlı'nın maddi mirası üzerinde oturan bir Türkiye vardır, bir bakıma

üvey evlat muamelesi görmüş ve kendi kaderine terk edilmiş bir Kıbrıs Türklüğü vardır. Bir Osmanlı paşası olan Mustafa Kemal gibi, Kıbrıslı Osman'ın -belki de "Paşam!" diye sevdiği- oğlu Kemal de ülkesi için kuruluşun sembolü olacaktır.

Ayşe de bu bağlamda ilginç bir isim. "Kıbrıs" ve "Ayşe" sözcükleri yan yana gelince, Barış Harekâtı'nı başlatan "Ayşe tatile çıksın." parolasını anımsamak mümkün değil. Ancak romandaki Ayşe, tatilde değildir. Başka bir deyişle kadınlar özelinde Kıbrıslı Türkleri temsil eden Ayşe, Türkiye'den tatile çıkıp da gelmemiştir Kıbrıs'a. Kıbrıs'tadır zaten, oranın hem parçası hem de sahibidir. Kemal de romanın sonunda Nilüfer'in cazibesine kapılıp onunla Türkiye'ye yerleşmek ve onda kaybolmak yerine Kıbrıs'ta kalıp Ayşe'de kendini bulmayı tercih eder.

Ayşe ve Kemal'in ölen kızları Yasemin'dir. Üç yaşındadır Yasemin. Rumlar öldürmüştür. Bir çiçek olarak yasemin Kıbrıs'ta çok yaygındır ve bu nedenle adıyla özdeşleşmiş, sembol hâline gelmiş nesnelerden biridir. Bu bakımdan aslında Yasemin, Kıbrıs adasını temsil eder; belki biraz da, genç bir devlet iken Rumlar yüzünden Yasemin'in minik bedeni gibi "parçalanmış" Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsil eder. Yasemin'in ölümünden 8 yıl sonra Doğu gelir dünyaya. Doğu, çığlıkları ve çırpınışları aracılığıyla, dağılmak üzere olan ailesinin bir arada kalmasına vesile olur. Bu Doğu, aslında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ya da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin doğuşu, Kıbrıs Türklüğünün yeniden doğuşudur.

SONUÇ

Aşk ve genellikle devamında beklenen/gerçekleşen evlenme, elbette insanın temel içgüdülerine bağlı ihtiyaçlarının giderilmesi ve buradan sağlanan hazla mutlu olunması bakımından çok önemli bir olgudur. Bununla birlikte aşk, insanın üreme refleksinin de eyleme dönüştürülmek üzere tohumlarının atıldığı ilk aşamadır. Üreme ise başka birtakım görünen işlevleri de olmakla birlikte aslında insanın, hatta tüm canlıların varlıklarını devam ettirme kaygılarını dışa vurarak bertaraf etmelerini sağlayan bir eylemdir. Yani -çok sığ ve duygusuz bir bakış gibi algılanmasını

elbette istemem ama- insan için aşk, en azından bir bakıma üremenin; üreme de varlığını devam ettirmenin başladığı noktadır. Nitekim savaşlarda büyük kayıplar veren toplumların yaşadığı travmanın, savaş sonrasında doğum oranlarını hızla artırdığı bilinmektedir. 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da yaşanan bu gerçeği, bugün en somut şekliyle Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılarda görmemiz mümkün. "Bu zor şartlarda hangi cesaretle bu kadar çok ürüyorlar?" sorusu, günümüz Türkiye'sinde Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak özellikle sosyal medya platformlarında sıkça gündeme gelmektedir. Oysa aslında bu, savaş ve yerinden yurdundan ayrılmak zorunda kalma sonucu yok olma tehdidi hisseden bir canlının varlığını devam ettirme refleksidir. Bu anlamda aşk ile var olma, varlığını devam ettirme arasında sıkı bir ilişki olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İsmail Bozkurt'un anılarında da belirttiği üzere, Kıbrıslı Türkler, adanın 1878'de İngilizlere kiralınmasından itibaren 1974'e kadar Türkiye'nin adaya gelmesini, müdahale etmesini hep beklemiştir. Çok beklemiştir. Bu bekleyiş sırasında ölüp ölüp dirilmiştir. Evet, Türkiye'den umudunu asla kesmemiştir ama zaman zaman da kendini yalnız ve çaresiz hissetmiştir. Özellikle 1960 sonrasında Kıbrıslı Türklerin direniş ve var olma mücadelesinde etkin bir şekilde yer almış olan İsmail Bozkurt da bu bekleyişi ve zaman zaman yol açtığı yalnızlık ve çaresizlik duygusunu iliklerine kadar hissetmiştir. Romanlarında aşk olgusunun işlenişi üzerinden, İsmail Bozkurt'un yazarlık motivasyonunu sağlayan temel travmalardan birinin de bu yalnızlık ve çaresizlik hissi olduğu söylenebilir. Buradan da romanları ve romanlarında işlenen aşk olgusu üzerinden şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Evet, Kıbrıslı Türk'ün Rumlarla ilişkileri olabilir. Türkiye Türkleriyle ya da başka ülkelerden insanlarla ilişkileri olabilir. Ancak "Her koyun kendi bacağından asılır." atasözündeki mesajı da doğrular bir şekilde, kendi varlıklarını korumanın yollarını her şeyden önce kendi içlerinde aramaları en doğru yoldur.

İsmail Bozkurt'un romanlarında ana izleklerden biri her ne kadar aşk olsa da, aşkı da kapsayan temel izlek hep Kıbrıs'tır. Kıbrıs'ta yaşananlar, Türklerin çek-

tiği sıkıntılar, Kıbrıs'ın dünü, bugünü ve yarını, Kıbrıs'taki siyaset ve bürokrasi kurumları vs. romanlarda her an her satırda doğrudan ya da dolaylı olarak karşımıza çıkabilmektedir. Öyle ki âşıkların, sevgililerin konuşmalarında bile sıkça dile getirilir bunlar. Romanlarda genellikle sorumluluk ve bilinç sahibi olma açısından idealize edilmiş karakterler olarak yer alan erkek âşıklar, ki tümü Kıbrıslı Türk idi, zaman zaman gelgitler yaşar gibi olsalar da ne aşklarından vazgeçer ne de tarihî sorumluluklarından. Ancak yine de öncelikli olan kendilerine, vatanlarına, milletlerine karşı olan sorumluluklarıdır. Nitekim romanların sonunda da aşklar genellikle kesintiye uğrarken erkek kahraman "görev" bilinciyle yüzünü toplumuna döner ya da dönmek zorunda kalır.

Tüm bunlar çerçevesinde İsmail Bozkurt'un romanlarındaki aşk olgusuyla ilgili olarak şöyle bir sonuç cümlesi kurabiliriz: Daha çok erkek egemen bir bakışla işlenen ve tüm erkek aktörleri Kıbrıslı Türklerden seçilen aşk olgusu, yaşamı mücadeleyle geçmiş ve tarihî gelişmeler çerçevesinde önce silahını, sonra da mazbatasını bırakarak mücadelesini, eline aldığı kalemle sürdüren bir romancının, başka bir ifadeyle direnişçi/"mücahit" ve siyasetçi kimliklerinden evrilererek ortaya çıkmış bir edebiyatçının kurgu dünyasında hem insani duyguları hem de tarihî gerçekleri aktarmanın estetik bir enstrümanı olarak değerlendirilmiş ve başarılı bir şekilde işlenmiştir.

Kaynaklar:

A. İncelenen Romanlar

BOZKURT, İsmail: *Yusuçuklar Oldu mu?*. 3.b., Cem Yayınevi, İstanbul 2007.

---: *Mangal*. 2.b., Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 1997.

---: *Bir Gün Belki*. 2.b., Cem Yayınevi, İstanbul 2005.

---: *Bir Gecede*. Cem Yayınevi, İstanbul 2005.

---: *Kaza*. Anahtar Ajans Yayını, Lefkoşa 2016.

B. Diğer Kaynaklar

ATUN, Suna: *Kıbrıs Türk Romanı -Örneklemeli Tarihçe-*. SAMTAY Vakfı Yayını, Gazimağusa 2011.

BOZKURT, İsmail: *Beştulum'dan Zirköy'e/Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği (1940-1963)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

---: *Kıbrıs Türk Halkı'nın Siyaset Kurumu Üzerine Deneme*. Zeytin Yayınları, Lefkoşa 2015.

---: *Zirköy'den Mermertepe'ye/Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları (1 Nisan 1955-1968 Baharı)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

BUHARA, Kıvanç: "Yusuçuklar Oldu mu?" *Ortam Gazetesi*, 6 Ocak 1991 (*Yusuçuklar Oldu mu?* romanının inceleme-mizde esas alınan 3. baskısının içinde, s. 197-198).

KARACA, Birsen: "İsmail Bozkurt'un Kurmaca Eserlerinde Kıbrıslı Gençler". *Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu/Bildiriler Kitabı*, Haz.: Mehmet Çevik, Ankara 2016, s. 189-194.

KARAKARTAL, Oğuz: "İsmail Bozkurt". *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017)*. Haz.: İsmail Bozkurt-Oğuz Karakartal, Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını, Ankara 2019, 4. C., s. 193-211.

PENÇE, Aliye: "İsmail Bozkurt-Hayatı Edebi Kişiliği ve Eserleri". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa 2006.

TURAN, Metin: *Pancurları Cemile Kokulu Ada-Kıbrıs Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerine İnceleme/Denemeler*. Ürün Yayınları, Ankara 2019.

---: *Kültür-Kimlik Ekseninde Türk Edebiyatı*. Ekli 4. b., Ürün Yayınları, Ankara 2014.

Bir KIBATEK Sempozyumu anısı (18 Kasım 2017, Amasya).

İsmail Bozkurt'un Kaza Adlı Romanında Kapı İmgesi

Tülin Arseven*

İsmail Bozkurt (1940- Larnaka), Kıbrıs Türk edebiyatı içinde roman, öykü, deneme ve gezi yazı türlerinde kaleme aldığı eserleri ile önemli yere sahip bir yazardır. Romanları birçok kez basılmış ve farklı dillere de çevrilmiştir. İsmail Bozkurt; *Yusuçuklar Oldu mu?* (1991), *Mangal* (1995), *Bir Gün Belki* (2003) ve *Bir Gecede* (2005) adlı romanlarının ardından bu çalışmaya da konu olan *Kaza*'yı 2016'da yayımlamıştır. Bir Rum kızı olan Marulla ile Türk genci Ayhan'ın aşkını anlatan bu romanda olay örgüsünün ana mekânı Kıbrıs'tır. *Kaza*, ön planda iki ayrı devlete ev sahipliği yapan Kıbrıs'ta yaşanan bir aşk hikâyesini konu edinir. Ancak metnin arka planında Kıbrıs Türkleri ile Kıbrıs Rumları arasında yaşanan olaylar, anlaşmazlıklar ve sorunlar gündeme getirilir. Olay örgüsünün vaka zamanı, 23 Nisan 2003'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetiminin tek taraflı olarak adanın güneyinden geçişlere izin verdiği tarihten sonrasındır. Kurgunun gerilimi biri Türk, diğeri Rum iki genç arasındaki aşkın karşısında duran engeller üzerine kurulmuştur. Adanın güney kesiminde yaşayan, çok varlıklı bir aileye mensup olan Rum kızı Marulla, Türklerle düşmandır. Marulla'nın babası Andrea da romandaki tanımlaması ile "şövenist bir Rum"dur. Andrea ve Marulla, Türkleri düşman görmekte, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamakta ve Türklere işgalci gözüyle bakmaktadır. Romandaki büyük aşkın diğer kahramanı Ayhan'ın anne ve babası emekli öğretmendir. Ayhan'ın babası ve annesinin aileleri 1974 yılı öncesinde Kıbrıs'ta yaşanan kanlı olaylar sırasında Rumların zulmüne uğramış, büyük acılar ve ciddi kayıplar yaşamışlardır. Babalarının olumsuz tutumu, Marulla-Ayhan aşkının mutlu sonla bitmesinde en

büyük engeli oluşturmaktadır. Çünkü Ayhan'ın babası, oğlunun bir Rum kızına âşık olmasından büyük üzüntü, hatta hicap duyar. Marulla'nın babası ise Ayhan'ı öldürmeyi düşünecek kadar ileri gider. Bu aşkın nasıl son bulacağı konusu, olay örgüsünün ana düğümünü oluşturur. İki ayrı devlete ve millete vatan olan Kıbrıs'ta Marulla ve Ayhan'ı bir araya getiren, romana da ad veren iki trafik kazasıdır. Kazalardan ilki romanın henüz başında; ikincisi ise romanın sonunda, çözüm bölümünde gerçekleşir. Bunlar romandaki maddi kazalardır. Oysa eserin bütününe bakıldığında asıl kaza, -adanın kanlı geçmişi göz önüne alındığında- biri Türk diğeri Rum iki kişinin birbirine âşık olmasıdır. Bu aşk kazasının gerçekleşmesine zemin hazırlayan ise romanın kurgusunda da önemli bir görev üstlenen, iki devlet arasındaki sınır kapısıdır.

Kimi araştırmacılara göre kapı imgesinin ben ve öteki ile iktidar arasındaki iletişimin (/iletişimsizliğin) boyutlarını, uyumun (/uyumsuzluğun), birbirleriyle mesafesini, eşdeyişle, özel ve kamu alanlarında gelişen yöneten-yönetilen ilişkisinde otoritenin gücünü/ güçsüzlüğünü anlamlandırmaya aracılık ettiği varsayılmaktadır ve kapı, modern çağ ile birlikte dışsal egemenlikten içsel tutsaklığa dönüşen temel duygu durumunun ifadesine dönüşmektedir (Akdağlı&Pelikoğlu, 2018, s.79). Dolayısıyla bir kapının açık veya kapalı olması durumu toplumsal olaylara, zaman ve mekâna göre çok farklı anlamlar kazanabilmektedir. Bunda insanın yaşantısının, deneyimlerinin, içinde yaşadığı kültürün etkisi söz konusudur. Ancak Jung'un denizde yükselen bir adaya benzettiği ve insanın yalnızca onun su üzerinde kalan bölümünü gördüğünü, fakat çok daha büyük, bilinmeyen, bir gerçekliğin aşağıda bulunduğunu (Fordham, 1997, s.23) öne sürdüğü bilinçdışı da etkili olsa gerektir. İnsanın dış dünyaya dair

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

altını çizdiği, gündeme getirdiği bir nesne ve bir durum, görünenden daha fazla bir anlam taşıyabilmektedir. Jung'a göre bir insanın insan gibi davranmasını sağlayan bilinçdışı psikik yapıların işleyişi bilinmemektedir ve aslında bunlar "imgeler" şeklinde tanımlanan işlev biçimleridir. İmge, yalnızca gerçekleştirilecek eylemin biçimini değil, eyleme neden olan tipik durumu da ifade eder. Bunlar insanı insan kılan, insan eylemlerinin insana özgü biçimleridir (Jung, 2009, s.11). Jung, ilksel imgelerin (arketip) her birinde bir miktar insan psikolojisi, insan yazgısı vardır; bunlar atalarımızın tarihinde sayısız kez yinelenmiş ve genelde hep aynı seyri izlemiş, sevinç ve üzüntülerin kalıntılarıdır (Jung, 2006, s.323) der ve dikkati toplumların kültürel kodlarına ve geçmişlerine çeker. İnsan-toplum ilişkisinde geçmiş ve kültür kadar önemli bir başka değer de mekândır. Mekânlar insanların yaşamını, davranışlarını önemli ölçüde etkiler. Kimi araştırmacılara göre yarı özel mekânlar kişilerin yalnızlık duygularını azaltıp kişileri birbirine yaklaştırır; ayrıca bir yere sahip olma duygusu uyandırır ve güven verip kişilerin kendilerini tanıyarak yansıtmalarını sağlar. Bu nedenle toplumsal önemleri vardır. Komşuların birbirleriyle karşılaşarak konuştukları, çocukların arkadaşlarıyla oynadıkları alanlar yarı kamusal alanlardır. Bu alanlar boyut olarak çoğu zaman küçük olmakla birlikte toplumsal ve simgesel görevleri açısından çok önemlidir (Erkan, 1996, s.37-38). Yarı özel /yarı kamusal alanların yanında evler de özel mekânlar olarak insan yaşamında önemli bir yer tutar. Araştırmacı Mert Barlas'a göre ev bireyin, dünyanın tüm olumsuzluklarına, toplum ya da birey ilişkilerinde yaşadığı sorunlara karşın ruhsal ve fiziksel yaşamını, dış dünya üzerinde konumlandırma çabasının koruyucu anlamda nesneleşmiş halidir ve öngörülmediği şekliyle sakinlerini barındırma yeteneğinin kökten tehlikeye düşebileceği kırılgan bir mekândır (Barlas, 2019, s.100). Araştırmacı Barlas, "Öyleyse ev de dünyada olma durumunun, insan varoluşunun diğer bir kanıtıdır; ya da tersi bir önerme ile evsizlik ya da evin kaybedilişi korkusu da bir yok oluşa, kişisel uzamın yitimine karşılık gelir." (Barlas, 2019, s.100) der. Balkon, bahçe gibi yarı özel ve ev gibi özel mekânların yanı sıra insanın yaşamını bir şekilde etkileyen başka mekânlar ve yapılar da vardır. Köprüler, kapılar ve sınırlar

bunlardandır. Toplumbilimci Georg Simmel'e göre köprü, bağrında taşıdığı ayırma ve birleştirme bağıntısında, daha çok birleştirmeyi vurgularken kapı ayırma ve bağlamanın tek ve aynı hareketin iki ayrı yüzünden ibaret olduğunu kesin biçimde kanıtlar. İlk kez kapıyı takan kişi, uzayın kesintisizliğinden ve sonsuzluğundan bir parçayı kesip çıkarmayı başarmıştır. Böylece uzayın bir parçası birliğine kavuşmuş ve dünyanın geri kalanından ayrılmıştır. Kapının insanın mekânı ile dışarıda bıraktıkları arasında bir tür menteşe olması, içerisi ile dışarıyı arasındaki ayrımı alt etmesine yol açar. Açılabilirdi için, kapanması da bu mekânın dışında kalan her şeyden, hiçbir farklı yanı olmayan alelade duvara kıyasla çok daha güçlü bir ayrılma duygusu uyandırır (Simmel, 2020, s.48-50). G. Simmel, insanın kendine sınır koyabilmesi önemlidir, ama yine de insan bu sınırı kaldırabilmeli ve kendi koyduğu sınırın dışına çıkabilmelidir, düşüncesindedir. Çünkü ona göre insanın içinde bulunduğu sonluluk fizik ve metafizik varlığın sonsuzluğuna bir yerde hep sınır getirir ve böylece kapı da, sınır noktasının insanın kendini sürdürdüğü ya da sürdürebileceği bir imgesi halini alır (Simmel, 2020, s.50). O halde hem içeriye dışarıya açan hem de dışarıyı içeri alan özelliği ile kapı, insanların ve toplumların yaşamlarında büyük önem taşımaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, Lefkoşa'da bulunan sınır kapılarının adanın gerçek yaşamından romanın kurmaca dünyasına izdüşümü üzerine odaklanılmıştır.

Kaza, Marulla ile Ayhan'ın Lefkoşa'da, şehrin Kuzey Kıbrıs kesiminde bir trafik kazası yapmaları ile başlar. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin varlığını kabul etmeyen Marulla, adanın kuzey kesimini çok merak eder. Kuzey Kıbrıs'a izin alarak, pasaport ile geçmeyi gururuna yedirememekle birlikte, merakına ve arkadaşı Angela'nın ısrarına dayanamayıp Metehan Sınır Kapısı'ndan Türk tarafına geçer. Romanda Lefkoşa'nın göbeğinde bulunan Lidra Sınır Kapısı'nın 23 Nisan 2003'te, yoğunluğu azaltmak ve araçlı geçişlere kolaylık sağlamak için de Metehan Sınır Kapısı'nın 10 Mayıs 2003'te açıldığından (Bozkurt, 2016, s.9) söz edilir. Marulla da babası gibi sıkı bir Yunan milliyetçisidir. Atilla'nın torunları ve barbar sözleriyle tanımladığı Türklerin Yunanlıları Anadolu'dan attığına, Kıbrıs'ta ise adanın kuzeyini işgal edip Rumları evlerinden çıkar-

diğına inanmaktadır. Türklere karşı büyük bir nefret duymakta, bu nefreti açıkça göstermekten çekinmemektedir. Yazar gerçek dışı bilgilerle büyütülmüş, bu hırçın ve şımarık Rum kızının karşısına tarihi ve geçmiş iyi bilen, efendi ve iyi yetişmiş Türk genci Ayhan'ı çıkarır. Ayhan, Kuzey Kıbrıs'ı gezdirirken Marulla'ya Rumların geçmişte Türklere yaptığı mezalimden söz eder, toplu mezarları gösterir. Mezalimi doğrulayan Rum ve Yunan kaynaklarından yararlanarak 1974 öncesi yaşanan acı olayları anlatır. Başlangıçta Marulla, duyduklarına inanmak istemez. Ayhan ile Marulla, Kıbrıs'taki köyleri gezerler ve geçmişe tanık olmuş yaşlı Rumlarla konuşurlar. Bu yaşlı Rumlar da açık ya da örtülü bir şekilde Ayhan'ın anlattıklarını doğrular. Romanın birinci bölümünde Marulla'nın artık Türklerin barbar olmadığını, Rumların adada Türklere kötülükler yaptığını anladığını görürüz. Yazar, Kıbrıs'ta yaşanan olaylar karşısında Marulla gibi bağınaz bir Rum kızının düşünsel değişiminde etkili olma görevini sadece Ayhan'a yüklemeyi. Kuzeni Aleks'i de Marulla'nın düşüncelerinin değişmesinde etkili olur. Aleks'i, 1974 öncesi adada yaşananları Marulla'ya tarafsız bir bakışla anlatır ve Rumların hiç de masum olmadığını söyler. Aleks'i, Türklere karşı düşmanlık beslememektedir ve adada yaşayan herkesin iyi ve kötü bütün yönleriyle sadece insan olduğu düşüncesindedir.

İki bölümden oluşan romanın ilk bölümü Marulla ile Ayhan'ın birbirlerine âşık olduklarını anlamaları, Metehan Sınır Kapısı'nda kimseye aldırmadan sarılmaları ile tamamlanır. İkinci bölümde ise olay örgüsü, Marulla ile Ayhan'ın ailelerine karşı aşklarına sahip çıkmaları üzerine kurulur. Kurguda Metehan Sınır Kapısı hem iki genci ayıran hem de birleştiren önemli bir mekândır. Sınır kapısı olması yönüyle bu kapı iki devlet, iki millet, iki kültür ve iki âşık arasında derin ve aşılmaz bir çizgi oluşturur. Ancak aynı zamanda Marulla ya da Ayhan'ın diğer tarafa geçip birbirine kavuşabilmesi için de önemli bir geçiş noktasıdır. Bu nedenle kapının her iki devletin vatandaşları için geçişe açık olması çok daha önemli bir durumdur. Adada sınır kapılarının açılması ile uzun bir sürenin ardından her iki kesim diğer tarafa geçebilmiş, terk ettikleri evlerini, köylerini yeniden görebilmiştir. Herhangi bir mekânın kapısı kapalı olduğunda bu, o mekâna dışarıdan erişimin ve içerden de dışarıya çık-

manın mümkün olmadığı anlamını taşır. Mekânın kapalı olması o yer için bir yandan dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korunmayı sağlarken diğer taraftan dış dünya ile bağları koparan bir durum arz eder. Bu anlamda bir kapının fiziksel olarak açılması, mekânı dış tehditlere açık hâle getirdiğinden cesaret ister, ama aynı zamanda kendine duyulan güveni ve dış dünyaya açık olmayı da gösterir. *Kaza*'da yazar Lefkoşa'nın içinde bulunan iki sınır kapısının tek taraflı olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından açıldığını belirtir. Bir kapının kapalı kalmasının sağladığı güvenli ortamda kalmaktansa adanın güneyine –kanlı geçmişin yaraları henüz kanarken– kapılarını açmak, önemli bir hamledir. Romanın başkahramanlarından Marulla'nın yetiştirme tarzı, Türkler hakkındaki olumsuz düşüncelerine karşın yine de Türk tarafına geçmesi de önemli bir adımdır. Nitekim bu adım ile Marulla, geçmişe dair gerçekleri öğrenebilmiş, Türklerin sandığı gibi cahil ve barbar olmadığını görebilmiştir. Sınır kapılarının açılması bir bakıma Marulla'nın gerçekleri görmesine yardımcı olmuştur.

Romanda sınır kapısına bağlı olarak altı çizilmesi gereken bir başka önemli nokta da bu kapının insanları kavuşturduğu kadar ayırdığına da vurgu yapmasıdır. Sınır kapıları Lefkoşa'nın içindedir. Lefkoşa, Rum ve Türk kesimi olmak üzere ikiye ayrılmış bir şehirdir. Marulla Lefkoşa'da, Ayhan ise öğrencisi olduğu üniversite nedeniyle Gazimağusa'da yaşamaktadır. Gerçekte birbirine çok yakın yerlerde yaşayan iki kişinin birbirini görebilmeleri için sınır kapısından pasaport göstererek geçmeleri ve zaman zaman saatlerce süren bir araç ve insan yoğunluğunu beklemeleri gerekmektedir. Bu yönüyle kapı, insanları birleştiren değil ayıran bir yapıdır. Marulla ile Ayhan aşkını bitirmek isteyen Andrea da sınır kapısının insanları ayırma özelliğinden yararlanır. Andrea'nın karanlık bağlantıları Ayhan'ın arabasına eroin yerleştirir, ardından da aracın plakası Rum polisine bildirilir. Amaç, sınırdan geçerken eroin ile yakalanan Ayhan'ın uluslararası çapta çok büyük bir suç nedeni ile yıllarca hapse kalmasıdır. Sınır kapısında kurulan bu tuzak üzerinde konuşurken Aleks'i, Rum polisinin içinde yanlış işlere karışmaktan çekinmeyenler veya Türk düşmanlığı nedeniyle Ayhan'a kötü muamele yapabilecekler olabilir yargısında bulunur. Ayhan'a sınır kapısında kurulan tuzakta dikkati

çeken bir başka nokta, olay yaşandığı sırada arabada bulunan Yusuf ve Abdullah'ın durumudur. Sınırdan geçmek üzere iken Rum polisinin davranışından şüphe edip korkan iki gencin gerçekte ne olduğunu anlamadan, sadece kendilerine yönelik bir tehdit olabileceği düşüncesi ile hızla koşup Türk tarafına geçmeleri üzerinde durulmaya değer niteliktedir. Nitekim Yusuf ve Abdullah çok hızlı biçimde kendi sınırlarına, kendi topraklarına dönmüş ve Rum polisi tarafından tutuklanmaktan kurtulmuşlardır. Yusuf ve Abdullah'ın durumunda sınır kapısı, insanın kendi güvenli alanına dönüşü sağlayan önemli bir yerdir.

Romanda Güney ve Kuzey Kıbrıs arasındaki sınırların kesin çizgilerle belirlenmiş ve iki devlet arasındaki fiziksel bağın sınır kapıları ile yapıldığının altı çizilmekle birlikte aslında her iki milletin birbirine sırtını dönmediğini/dönemediğini de görürüz. Ada halklarının gündemlerinin bazı konularda aynı olduğu, bazı meselelerin sınır tanımadığı anlaşılmaktadır. Marulla ile Ayhan'ın Metehan Sınır Kapısı'nda sarı-maları sırasında çekilen bir fotoğrafın Rum ve Türk gazetelerinde yayımlanması bunu örnekleyen bir durumdur. Marulla'nın evinde Rum gazetelerinde aşklarını belgeleyen fotoğrafları ve haberleri gördüğünde Ayhan'ın verdiği tepki, romanda şöyle anlatılır:

"Elinde süt bardağı ile gelen Marulla, Ayhan'ı gazeteye bakarken görünce, ilgisini çekip havayı yumuşatır ümidiyle 'bizden söz ediyor' dedi ve sütü masaya bırakarak Ayhan'ın yanına oturdu. 'Artık meşhur olduk. Tüm Kıbrıs ve dünya aşkımızı biliyor.'

Sonrasında Marulla birşeyler anlatıp duruyor, sorular soruyordu ama o bunların ayrımında bile olmuyordu.

Ayhan birden yerinden doğrularak 'ben ayva-yı yedim' dedi, 'gitmem gerek.'" (Bozkurt, 2016, s.132)

Ayhan'ın bu tepkisinin nedeni romanda birkaç sayfa sonra anlaşılır. Aynı haber, aynı fotoğraflarla Rum gazetelerinden bir gün sonra Türk gazetelerinde de yer alır. Rum bir kız ile bir Türk gencinin aşkı, adanın her iki kesimi için de gazetelere manşet olacak kadar önemli bir gündem konusu olur. Her iki

kesimin de böylesine katı bir tutum sergilediği ve karşı çıktığı bu aşk hikâyesi anlatılırken romanda, Ayhan aracılığıyla Kıbrıs'ın kanlı geçmişinin bugünün çocuklarının suçu olmadığı düşüncesinin gündeme geldiğine tanık oluruz. Emine, oğlu Ayhan'a Rumların ailelerine yaptığı büyük kötülükleri anlatır. Bunlar tahammülü zor, kabul edilemez ve çok kötü olaylardır. Bu olayları ilk duyduğunda derinden sarsılmasına karşın Ayhan, annesine *"bu olanlardan Marulla sorumlu değil anne"* (Bozkurt, 2016, s.125) der ve yaşananlarda Marulla'nın bir suçu olmadığını düşünür (Bozkurt, 2016, s.131).

Kapı bir araç olarak önceyi, âni ve sonrayı imler. Bir kapıdan geçmeden önce bir yer ve orada bir yaşanmışlık vardır. Bu da geçmişi düşündürür. Kapıdan geçiş, yaşanan anıdır. Geçtikten sonrası ise artık gelecektir. Kaza adlı romanda Lefkoşa'daki sınır kapısından geçip Ayhan ile bir trafik kazasına karışmadan önce Marulla'nın Kıbrıs'ın güneyinde, Ayhan'ın ise kuzeyinde kendine ait bir yaşamları ve dünyaları vardır. Kapıyı geçmekle Marulla, hiç beklemediği bir takım olayların ortasında kalmıştır ve yeni, bambaşka bir geleceğe adım atmıştır. Yazar, romanın henüz başında Marulla ve Ayhan birbirlerini yeni tanıdıkları ve Kıbrıs'ta yaşanan acıları tartışırken Ayhan'a şunları söyler:

"Geçmiş i unutamayız" (...) "Ne sen, ne ben unutamayız. Ne senin halkın unutabilir, ne benim halkım. Geçenlerde bir yerde okumuştum: 'Geçmiş i anlamalı, geleceği yaşamalı' diyordu yazarın biri. Sanırım doğru bir söz. Geçmiş i anlamak elbette ki önemli. Oraya saplanıp kalmamak da önemli. Kalmamalı ki gelecek yaşansın. Kıbrıs'ta kalıcı barış, böyle olacak her halde. Öyle olmazsa, birbirimizin boğazına sarılabılırız yine. Bize, yani sana ve bana gelince. Bir kaza, o gün bizi karşı karşıya getirdi. Bana göre iyi de oldu. Şimdiye kadar, karşılıklı olarak iyice yüklendik birbirimize. Sanırım artık yeteri kadar boşalmış olduk. Ne dersin? Geçmiş i bırakıp geleceği yaşayabilir miyiz?" (Bozkurt, 2016, s.51)

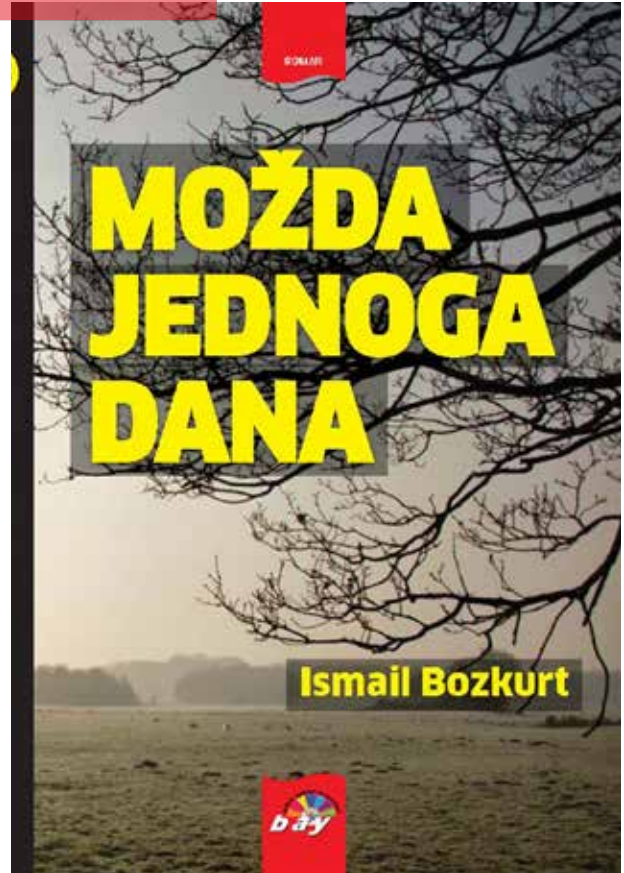
Bu sözler, bir genç kızın kalbini çalmaktan fazlasını anlatır. İki milleti karşı karşıya getiren, kayıplarla, acılarla, ölümlerle dolu kanlı bir savaşa sahne olan geçmişi unutmadan yeni bir geleceği yaşama dileğini düşündürür. Romanda Aleks'i'nin Ayhan'ın avukatlığını üstlenmesi, Ali ile arkadaş olması, Meltem

ile evlenmeyi düşünmesi, Marulla ile Ayhan'ın aşkın her sorunun üstesinden geleceğine inanması ve insanı insan yapan değerlerin peşinde koşması da bu bağlamda ele alınabilir. Romanın sonunda Aleksi ile Ayhan'ın ev arkadaşı Ali, gelecekte ne olabileceğine dair öngörülerde bulunur. Buna göre Marulla'nın babası Andrea yaptığı kötülüklerin cezasını çekecek, Ayhan'ın babası Sadık hiçbir zaman oğlunun bir Rum kızını sevmiş olmasını kabullenemeyecek ve kahrından ölecek, Rumlar tarafından tutuklanmış olan Ayhan'ın suçsuzluğu kanıtlanacak, Marulla ile Ayhan'ın imkânsız aşkı mutlu sonla bitecek, Marulla ile Ayhan'ın anneleri dost olacak, Aleksi ile Meltem evlenecektir. Bu hayaller gözden geçirildiğinde Andrea'nın yaptığı kötülükler ve Türklere karşı sergilediği düşmanca tutum nedeniyle gelecek tasarımı da kendine yer bulamadığı görülür.

Sonuç olarak *Kaza*, ilkinde sadece maddi hasara ikincisinde yaralanmaya da yol açan iki trafik kazası arasında yaşanan olaylar üzerinden Kıbrıs'ın kuzey ve güney kesimleri arasındaki sorunları konu edinen bir romandır. Bu sorunların temelinde Kıbrıs Barış Harekâtı (1974) öncesinde Kıbrıs'ta Türklerin yaşadığı büyük acılar, kayıplar ve maruz kaldıkları zulümler ile bugün yaşadıkları diğer sıkıntılar vardır. Geçmişte yaşananlar ve bugünün sorunları dikkate alındığında Lefkoşa'nın ortasında bulunan sınır kapılarının ada için ne denli önemli olduğu görülmektedir. *Kaza*'nın olay örgüsünün başlangıcı ve bitişi de sınır kapılarından adanın kuzeyi ile güneyi arasındaki geçişlerle şekillenmektedir. Sınır kapıları, adadaki iki kesimi hem ayırmakta hem de birleştirmektedir. Kuzey ve güney arasındaki sınır ve buradan kontrollü geçişi sağlayan kapılar bir yanda güvenli bir alan yaratmakta, diğer yanda adadaki gençlerin birbirlerini tanımalarına ve geçmişi doğru anlamalarına fırsat vermektedir. Bu nedenle romanda kapı, sadece fiziksel olarak bir yerden başka bir yere değil, aynı zamanda bir toplumdan, bir kültürden diğerine açılmaktadır. Bu, sıradan bir açılma değildir; çünkü beraberinde Kıbrıs'ın geçmişini, Türklerin yaşadığı acıları ve bunların insanların yaşamlarına olan etkilerini de gündeme getirmektedir. Kıbrıs'ta yaşanan kanlı olayların, geçmişin karanlık ve üzücü sayfalarının bizzat tanığı olarak yazar İsmail Bozkurt, bu romanı ile gençlerin geçmişi öğrenmeleri ve anlamalarının önemine dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Barlas, Mert. (2019). Çağdaş Sanatta Nesne-Mekân Olarak Ev İmgesi. STD. s.95-109. 08.8.2020 tarihinde (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/902959>) adresinden erişildi.
- Bozkurt, İsmail. (2016). Kaza. Lefkoşa: Anahtar Ajans Yayını.
- Akdağlı, Serpil ve Pelikoğlu, Fevziye Eyigör. (2018). Plastik Sanatlarda Kapı İmgesi. İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi. C. 4, S. 2, s. 75-85. 22.07.2020 tarihinde (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/704297>) adresinden erişildi.
- Erkan, Nilgün Çolpan. (1996). Çevre Psikolojisi Bağlamında Çevresel İmaj ve Beşiktaş Örneği. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Fordham, Frieda. (1997). Jung Psikolojisi. Türkçesi: Aslan Yalçın. İstanbul: Say Yay.
- Jung, Carl Gustav. (2009). Dört Arketip (3. Basım). Çev.: Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Metis Yay.
- Jung, Carl Gustav. (2006). Analitik Psikoloji (2. Basım). Çev.: Ender Gürol. İstanbul: Payel Yay.
- Simmel, Georg. (2020). Harabe, Kapı ve Köprü, Kulp. Çev.: Alp Tümerterkin, Nihat Ülner. İstanbul: Janus Yay.

SÖYLEŞİ

İsmail Bozkurt'la Söyleşi: Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleriyle Kader Birliği Etmiş Bir Entelektüel

Birsen Karaca*

Bu söyleşi, İsmail Bozkurt'un Kıbrıs Türk Halkının, Kıbrıs'taki siyasi yaşamın, Kıbrıs'ta yeşeren ve gelişen Türk edebiyatının şekillenmesinde oynadığı rolü görmek ve gösterebilmek için tasarlandı.

İsmail Bozkurt, her şeyden önce bir entelektüel, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin siyasi kaderinde aktif rol almış bir faaliyet insanı, bir devlet adamı, siyasetçi. Ben, İsmail Bozkurt'un Kıbrıs Türk edebiyatının gelişmesi için yaptığı çalışmaların bir kısmına tanık oldum ama onu asıl romanlarından tanıyorum.

İsmail Bey, size kurmaca eserlerinizle ilgili sorular yöneltmek için sabırsızlanıyorum, ancak önce kader çizginizde sizi yönlendiren, kişiliğinize renk katan etmenleri net olarak görmek istiyorum. Sizin için bir sakıncası yoksa, nerede doğdunuz, nasıl bir çevrede büyüdünüz, Anneniz-babanız kimdi, hangi okullarda okudunuz, ilk eğitiminizi kimden ya da kimlerden aldınız, kısaca bahsedebilir misiniz? Örneğin, size okuma yazmayı öğreten öğretmeninizi hatırlıyor musunuz?

İsmail Bozkurt: 24 Şubat 1940'ta, Güney Kıbrıs'ın Lârnaka ilçesine bağlı, Türk-Rum karma nüfuslu, sonradan Boğaziçi adını alan Aytotro köyünde dünyaya geldim.

Annem 1919'da, babam 1911'de aynı köyde doğmuştu. Annem köy okulunu bitirmişti. Babam ise köydeki ilkokuldan sonra, sonradan Geçitkale adı verilen komşu köy Köfünye'deki rüştiyeyi (ortaokul), yaklaşık üç km'lik yolu yaya gidip gelerek okudu. Eğitimini Arap alfabesi ile yaptığı halde, Atatürk Türkiye'sinin izinde

Kıbrıs'ta da Latin alfabesine geçilince, kendi kendine bu alfabeyi öğrenip kullanmaya başladı.

Annem yumuşak başlı, sevecen, çocuklarının üzerine titreyen bir ev kadını, babam sevilip sayılan, mert, doğru, dürüst, yürekli, sözünün eri bir kişilikti. Evde bize sevgisini göstermezdi. Hayata çiftçilikle başlamıştı. Katır arabasıyla taşımacılık da yapıyordu. Altı çocuğunu okutmak için didinip durdu, birçok iş, bu arada otobüsçülük ve bakkallık yaptı. Ayrıca köyün mücahit komutanlığı ile uzun yıllar muhtarlığını da yürüttü.

Babamın baba tarafı Aydınli olup Osmanlı döneminde Kıbrıs'a gelmiş ve burada evlenerek Lârnaka kazasının Boğaziçi/Aytotro köyüne yerleşmiş.

Altı kardeşiz. Bir de benden önce, kırılanmadan ölen Osman var. Yani annemle babamın yedi çocukları oldu.

Kerpiç evimizde doğal, kırsal ve yoksul denilebilecek bir yaşam vardı. Elbiseler, büyükten küçüğe geçerdi. İlk ayakkabıyı okula başlayınca giymiştim. Köyde herkes öyle idi. Belgesellerde yalınayak dolaşan Afrikalı çocuklar gibi biz de nasırlaşmış, yara bere içinde ayaklarımızla yalınayak dolaşırdık. İlkokula bile yalına-

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi.

yak gelen çocuklar olduğunu çok iyi anımsıyorum.

Elektrik yoktu. Köye elektrik çok sonraları, 1971'de geldi.

Su, kuyulardan sağlanırdı. 1952 yılında köye ilk kez şebeke suyu geldi ancak evlere bağlanmadı. Herkes suyunu, köyün belirli yerlerine konulan çeşmelerden almaya başladı.

Tuvalet gereksinimimizi bahçenin bir köşesinde ya da derede yapardık. İlk tuvaletimiz 1949'da avlunun bir köşesine bir çukur kazılarak yapıldı. Çevresi derme çatma malzeme ile kapatıldı, kapı niyetine de bir eski torba asıldı.

Taştan bir ocağımız vardı. Yemek pişirmek, su ısıtmak için ocakta ateş yakılırdı. Daha ilkokulun ilk sınıflarında iken eve, gazyağı ile kullanılan bir islim alındı. Aydınlanma, fanuslu lamba ile yapılırdı.

Köyüm, ortasından derenin aktığı, çok güzel ve yemyeşil bir vadi içindeydi. Evimiz bu derenin kıyısında idi. Doğa muhteşimdi. Derenin iki yakasında limongil bahçeleri ve sulu tarım yapılan bostanlar ve sebze bahçeleri vardı.

Köyümün ilginç bir sosyoekonomik ve sosyo-kültürel yapısı vardı; doğumdan ölüme, evde, tarlada, hasatta, ev yapımında, düğün dernekte, kısacası akla gelen her konuda imece ve dayanışmaya dayalı bir yaşam biçimi hâkimdi. Halk masalları ve halk hikâyeleri açısından da köyüm çok zengindi.

Boğaziçi, 1974'e kadar Türkler ile Rumların yan yana yaşadığı karma bir köydü. Biz kendimize "Türk", Rumlara "Rum" ya da aşağılamak için "gâvur" derdik. Onlar kendilerine "Elen" ya da "Hristiyan", bize "Türk" ama daha çok "Othomanos/Osmanlı", bizi aşağılamak için de "şillo/köpek Türk" ya da "bello/deli Türk" derlerdi (Kıbrıs Türkçesinde "it" sözcüğü yalnız atasözleri ile deyimlerde kullanılırdı). Türk ve Rum mahalleleri bıçakla kesilmişçesine ayırırdı. Muhtar ve ihtiyar heyetleri, okullar ayırırdı. Türk mahallesinde yalnızca birkaç Rum, Rum mahallesinde birkaç Türk ailesi vardı ve biri de kapı komşumuzdu. Bunlara karşın iyi komşuluk ilişkileri, gençler arasında flörtler de vardı ama bu ilişkiler karma evliliklere pek dönüşmezdi. Yarı yarıya Türk ve Rum olan yaklaşık 1500 nüfuslu

büyük bir köy olmasına karşın yalnızca birkaç karma evlilik vardı.

Okuma yazmayı ilk öğretmenim Hatice Hanım öğretti. İlkokulda beş öğretmenim oldu: Hatice Hanım, Nilüfer Hanım, Talat Yurdakul Bey, Mustafa Kemalettin Bey ve Kemal Göksan Bey.

Talat Yurdakul Bey, İngiliz sömürgecilerin hışmına uğrayarak köyden köye sürülen milliyetçi bir öğretmendi. Türk bayrağı asmak yasaktı ama her sabah çekmecesinde tuttuğu Türk bayrağını bize öptürürdü.

Mustafa Kemalettin Bey'in, çok okuyan biri olmamda katkısı oldu. Ayrıca beni Lefkoşa'daki evinde konuk ederek hayatımda ilk kez bir Türk filmi görmemi sağladı.

Kemal Göksan Bey'in, ilk kez aralarında benim de olduğum dört kişinin ortaokula gitmesinde belirleyici etkisi oldu.

TCE™ - Nasıl bir çocuktunuz? Çevrenizdeki insanlar sizi nasıl tanırdı? Lider kişiliğiniz çocukken baskın mıydı?

- İçine kapanık bir çocuktum ama giderek hep öncü ve lider oldum.

Köyde 1920'lerden beri, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler yapan bir dernek, bu dernek çatısı altında süregiden canlı bir tiyatro ve futbol geleneği vardı. 18 yaşında bu derneğin başkanı oldum. Üniversite eğitimini aldığım Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Kıbrıslı Türk öğrencilerin sayısı, anımsadığım kadarıyla yaklaşık 40'a ulaşınca Kıbrıslı Öğrenciler Derneği'ni kurmuştuk. Başkanı bendim. Bu, Kıbrıslı öğrencilerin kurduğu ilk dernekti. 1962'de Kıbrıs'ta çoğalan Fakülte mezunlarının kurduğu Mülkiyeliler Birliği'nin başkanı da bendim. Eğitimimden sonra da her alanda, bir direnişçi, mücahit, siyasetçi, kültür insanı, araştırmacı ve edebiyatçı olarak da hep öncü lider oldum ya da lider kadrosunda yer aldım.

- Yaşantınızda herhangi bir döneminde sizi derinden etkileyen kırılma noktaları oldu mu? Geçmişe atıfta bulunarak, olmasaydı ben entelektüel/faliyet insanı/devlet adamı/ siyasetçi/ yazar vd. olamazdım dediğiniz sizi derinden etkilemiş bir olay/olgu/kişi var mı?

- Kıbrıs'ta yaşayıp da kırılma noktaları olmayan insan yoktur sanırım. Savaş, göç, sıkıntı, açlık, korku, toplu kıyımların yaşandığı bir ülkeden söz ediyoruz. Benim de çok sayıda kırılma noktalarım oldu. Göçmen oldum. 1963 ve 1974'te çıktığım iki eve bir daha dönemedim. Savaşın tüm acımasızlıklarını yaşadım. Yaşamımın pamuk ipliğine bağlı olduğu, sonuna geldiği anlar oldu. Yanımda insanlar öldü. Küçük çocukların parça parça olmuş bedenlerini gördüm, işkence edilen insanlara tanık oldum. Bir devletin adım adım kuruluşunun merkezinde bulundum.

Doğuştan engelli oğlum için doktorların, "yaşama şansı yok, şu ameliyatı yaparsak bir şansı olabilir ama ameliyat masasında kalabilir" sözleri karşısında bir umutla ameliyata karar veren bir baba durumuna bile düştüm. Ameliyat saatlerce sürerken kent dışındaki o İngiliz hastanesinde uzaydaymışız gibi eşimle kendimizi yapayalnız, çaresizlik içinde hissettiğimiz zamanlar oldu.

Hayatımda ne yaptımsa ölümüne yaptım, yani kendimi o işe seyerek, kendimi paralarcasına verdim. Yaptıklarımın pişmanlık duymam. Bir tek siyaset için bazen kararsızlık yaşarım. Şöyle ki: Genç yaşım-

dan başlayarak hep yazar olmayı, özellikle roman yazmayı istedim. Ne yazık ki savaş ortamı, ardından gelen uzun siyaset yılları buna olanak vermedi ve romana geç başladım. Aslında yaklaşık 15 roman yazan, Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın en çok bilinen üretken romancısı Hikmet Afif Mapolar'dan çok romanım olsun isterdim. Ama geç yazmaya başlamanın yanında, edebiyata yönelik başka projeler hiç eksilmedi ve zaman öylece akıp gitti. Böyle olunca da yeteri kadar roman yazamadım. Siyasette de yıllarım boş geçmedi. İz bıraktım, katkı yaptım. Yine de bazen siyasete girmesem çok daha fazla romanım ve başka kitaplarım olurdu diye düşünmeden edemiyorum.

- Biraz da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde aldığınız eğitimden bahseder misiniz? Sınıf arkadaşlarınız kimlerdi? Aralarında sizin gibi devlet adamı, siyasetçi çıkanlar oldu mu?

- Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde çok değerli hocalardan feyz aldım. Bu hocalarımın en azından adlarını belirterek onları anmak istiyorum:

Prof. Cahit Talas, Prof. Fehmi Yavuz, Prof. Halil İnalçık, İsmail Türk, Prof. Kemal Arar, Prof. Kemal Fikret Arık, Prof. Seha Meray, Prof. Tahsin Bekir Balta, Prof. Yavuz Abadan, Doç. Fahir Armaoğlu (sonradan profesör oldu), Doç. Nermin Abadan (sonradan profesör oldu), Doç. Muammer Aksoy, Mümtaz Soysal (Amerikalı konuk profesör Alfred C. Vernon'un asistanı olarak Mukayeseli Devlet İdaresi dersinde çevirmenlik yaptı), Mazhar Hiçşasmaz, Şefik İnan (o zaman istatistik genel müdürü idi, sonradan bakanlık da yaptı).

Değişik alanlarda (vali, milletvekili, bakan, gazeteci, akademisyen gibi) önemli görevler yüklenen, sınıf arkadaşlarımdan birkaçını sayayım:

Ahmet Taner Kışlalı, Eyüp Babacan, Gencay Saylan, Gündüz Aktan, Hasan Fehmi Konyalı, İsmail Beşikçi, Onur Öymen, Oya Akgönenç, Özgen Acar, Rıza Can, Sanlı Topçuoğlu, Şener Can, Şerif Aşkar, Tahsin Aydın, Taner Koçyıldırım, Uğur İnan, Yaşar Kemal Yüksekli, Yavuz Mete, Yücel Ayaslı, Yücel Bölgen, Yüksel Çavuşoğlu, Ziyaeddin Selçuk Maruflu.

- Sizinle ilgili bildiklerim arasında TMT üyeliğiniz de var. Bir entelektüel için savaş koşullarında yaşamak, hatta savaşta karar verici pozisyonlarda

olmak çok zor olsa gerek. TMT’de geçen yıllarınızda sıra dışı olay ve durumlarla karşılaşmış, çetin kararlar almak zorunda kalmış olmalısınız. Neden TMT’ye girdiniz? Sizi buna iten nasıl bir olay, nasıl bir itkiydi? Kıbrıs Harekâtı sırasında neredeydiniz? O yıllarda Kıbrıs Türk halkının yaşadıklarına tanıklık ettiniz mi? Bize o günlere hâkim olan siyasi, sosyal ve kültürel atmosferden biraz bahseder misiniz?

- EOKA terörünün başladığı 1 Nisan 1955 tarihi, yaşamımın unutulmaz günlerinden biridir. Ortaokuldaki son birkaç ayım, sağda solda bombaların patladığı, insanların öldürüldüğü bir ortamda; tedirginlik, heyecan, korku, telaş içinde geçmişti. Ortaokuldan sonra lisede ve sonrasında da bu durum sürüp gitti. Kıbrıs’taki dingin yaşam darmadağın oldu, güvenlik diye bir şey kalmadı. Eylül 1955’te Mağusa’daki Namık Kemal Lisesi’ne bu ortamda devam etmeye başladım.

Başlangıçta, İngilizlere ve kendi “iç düşmanlarına/hainlere”, yani Rumlardan EOKA ile işbirliği yapmayanlara ve/veya sol görüşlülere/komünistlere yönelmiş gibi görünen silahlı terör eylemleri, giderek Kıbrıs Türklerini de hedef almaya başladı. Türk halkı, silahlı saldırılara karşı hazırlıksızdı, örgütsüzdü ve İngiliz Sömürge Yönetimi’nin, biz Kıbrıs Türklerini koruma, güvenliğimizi sağlama çabası ya da derdi yoktu.

Rum EOKA terörü Türklerden can aldıkça; tedirginlik, korku ve ürküntü, öfkeye dönüş sürecine girmiş; delikanlılığa adım atmış biz liseli öğrencilerde, bir şeyler yapma güdüsü harekete geçmeye başlamıştı. Yeniyetme “delikanlılar” olarak içimiz kıpır kıpırdı. Türklerle karşı yapılan her hareket ulusalci duygularımızı giderek kamçılıyor, bizi hırslandırıyor, bir şeyler yapmaya zorluyor; kendimizi koruma ve savunma güdümüzle ulusal bilincimizi harekete geçirecek, varlığımızı korumaya yönelik direniş arayışlarına yönlendiriyor; toplumun direnme, korunma güdüsü, yükselen bir eğri halinde bizi de etkisine alıyor, buna karşın ne yapacağımızı bilmiyorduk. Yol gösteren yoktu. Kulağımız Lefkoşa’da, toplum liderlerindeydi. Türklerle yönelik her saldırıdan sonra, lise öğrencileri olarak sık sokağa dökülürdük.

Bu arayışların ve korunma refleksinin ürünü ola-

rak, birçok kasabada ve köyde, kendiliğinden, direniş grupları oluştuğu fısıldanıyordu kulaklara! Bu direniş gruplarının genellikle adı bile yoktu. Özellikle başkent Lefkoşa kaynaklı fısıltılarda durum farklıydı. Orada filizlendikleri ve basında yer aldıkları için bazı gizli direniş gruplarının adlarını duyuyorduk. En çok Volkan adı dolaşıyordu ortalıkta! Volkan’ın tüm Ada’da etkin olduğu izlenimi vardı. Liseli delikanlılar olarak bu örgütlenmeye özeniyor, bir şeyler yapmak için yarıp tutuşuyorduk. Nitekim böyle bir direniş grubunu ben de kendi köyümde oluşturmuştum. Bu direniş gruplarının, öz olarak Türk Kurtuluş Savaşı başlarında ortaya çıkan Kuva-i Milliye’den farkı yoktu.

1957 sonlarında, fısıltı halinde “Teşkilat” adı dolaşmaya başlamıştı. Teşkilat’ın, ileride kısaca TMT olarak bilinecek olan “Türk Mukavemet Teşkilatı” demek olduğunu çok çok sonra öğrenecektik. Tüm direniş gruplarının Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) içinde birleştikleri söyleniyordu. Nitekim kısa süre içinde yalnız TMT konuşulur, diğer gruplardan söz edilmez oldu.

Lise sonda, 1957 yılı sonlarında ya da 1958 başında ben de TMT’ye katıldım. TMT’ye girmem, ben de büyük mutluluk, coşku, heyecan ve sorumluluk yaratmıştı. Bana verilen ilk görev sağa sola sloganlar yazmak, TMT bildirilerini dağıtmaktı.

Mağusa’da uzaktan bir akrabanın evinde bir odada kalıyordum. Yatağımın altı silah deposuydu. Basit, ilkel silahlardı ama bizim için önemliydi. Bu silahları yatağımın altında saklarken İngiliz sömürgeci-lerin öngördüğü ceza idamdı.

İki kez silahlar konusunda yakalanmama ramak kalmıştı. Biri yatağımın altında sakladığım zaman, bir de köyümle ilgili bir olayda! Bu ikinci olay tam da üniversiteye gideceğim günlerde olan, yüksek eğitime gitmemi engelleyebilecek bir olaydı.

Ardından 1958’de Ankara’da Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde yüksek eğitime başladım. TMT ile ilişkim sürüyordu. 1959 yazında Ankara’da askerî eğitim aldım.

1962’de mezun olup Ada’ya döndüm ama bir yıl sonra 21 Aralık 1963’te Rum saldırısı başlayınca, açığa çıkarak silahlı direnişe başlayan TMT saflarında küçük bir birliğin komutanı olarak ön saflarında çarpıştım.

15 Şubat 1964'te köyüme saldırıldığı bilgisini alınca, oraya gönderilmemi istedim. İsteğim önce reddedildi ama ben ısrarlı oldum. Sonunda beni köyüme gönderdiler.

Köyümde görev yapmak için başvurmuş-tum ama köyümün de bağlı olduğu Geçitkale'deki Kovan'da (sonradan Tabur oldu) en üst düzeyde görevlendirildim. Bölgemize birçok saldırı yapıldı. O saldırılarda mücahit komutanlığı yaptım. Daha sonra, Geçitkale'ye Kovanbeyi (tabur komutanlığı) oldum.

Kuşatma altındaydık. Kentler, karma köylerin Türk mahalleleri ile Türk köyleri, birbirlerinden, Kıbrıs'ın bütününden ve dünyadan yalıtılmıştı. Yakın çevresinde başka bir Türk yerleşim birimi olmayan her köy ya da mahalle, denizde küçük bir ada gibi kalakalmıştı. Başlangıçta, her türlü tehlikeyi göze alarak bölgeler arasında gidilip gelinebiliyordu. Süreç içinde Rumlar, özellikle Lefkoşa çevresinde sürekli/kalıcı barikatlar kurarak, gidiş gelişleri tam denetim altına almışlardı. Literatüre "utanç barikatları" olarak geçen bu barikatlarda insanlık dışı ve işkence nitelikli uygulamalar yapıldı.

Kıbrıslı Türklerin durağan bir yaşamı vardı. Nüfus devingenliği, insanların yer değiştirme olasılığı ve olanağı yoktu.

Görev yerim olan Geçitkale bölgesi de öyleydi. Merkezle doğrudan yol, telefon, telsiz bağlantısı yoktu. Bağlantı çeşitli gizli yöntemlerle veya tehlikeli yollardan ulak gönderilerek yapılıyordu. Telsiz bağlantısının kurulması için yılların geçmesi gerekecekti.

Önümde dağ gibi sorunlar vardı. Devlet çökmüş, kamu düzeni kalmamış, ekonomi sıfırlanmıştı. Nüfusun önemli bir oranı göçmendi. Ev, iş, aş sorunları vardı. Eğitim durmuştu. Okullar kapalıydı. Bir hasta-bakıcı ile bir ebeden oluşan doktorsuz Sağlık Ocağı gereksinimlere yanıt veremiyordu. İnsanların geçim derdi, güvenlik sorunu, en önemlisi yaşam kavgası vardı. Yargı kurumu buharlaşmıştı.

Bunların yanı sıra bölgeyi savunmak, direnişi örgütlemekle yükümlüydüm. Bunu sivil bir toplumla, sivillerle iç içe, yan yana yürütecektim. Sıcak çatışmalarda bile, "direnişçi mücahit" ile çocuk, kadın, engelli ve yaşlılardan oluşan sivil halk aynı yerde ve iç içeydi.

Tüm bunların üstesinden gelecek altyapı ve örgüt/yapı yoktu. Yalnız Ada'ya dağılmış toplumumuzdan değil, bağlı olduğum üst merciden, Kıbrıs'tan ve dünyadan soyutlanmış, yalıtılmış ve kuşatılmış durumdaydım.

Bu ortam ve koşullarda, iki yıl kadar önce üniversiteyi bitirmiş, 23 yaşında bir genç olarak, 2300 insanın yaşadığı dört köyden oluşan bir bölgenin askerî komutanı, mülki amiri, belediye başkanı, polis müdürü, yargıcı, kısaca her şeyiydim.

Tüm bu görevleri yerine getirirken birçok kararı kendim almak ve uygulamak durumunda ve zorundaydım. İnisiyatif kullanmaktan başka çarem yoktu. Bölgede benim dışımda karar ya da emir verecek kimse de yoktu. Danışacağım, konuşacağım birkaç kişi vardı ama sonuçta bütün kararları bizzat vermek, bu kararları emre çevirmek ve uygulamak durumundaydım. Üstelik yalnız askerî açıdan değil, sivil açıdan da tek yetkiliydim.

Yargı gücü de bendeydi. Adalet dağıtmak, suçlulara yaptırım uygulamak yetkisi de yetkilerimin arasındaydı. Karar verip yetkilerimi kullanırken, üst makamlara danışmak ya da onların onayını almak için hızla iletişim kurabileceğim araçlar, telefon ya da telsiz yoktu. Üstelik kocası tarafından dövülen kadın da bana geliyordu, tartışan, kavga eden de! Evi yıkılan da karşıma dikiliyordu, ev isteyen de! Evlerin ihtiyacı için tek başvuru merci bendim. Halkı aç bırakmamak, isteyenleri evlendirmek, küskünleri barıştırmak görevi omuzlarımdaydı.

Sözün kısası, buharlaşan devlet kavramı ile yapısının, kamu yönetiminin, yerel yönetimlerin yarattığı tüm boşlukları ben dolduracak hem yasa koyucu hem uygulayıcı hem yargıç olacaktım. Bunları yaparken, her an baskına ya da saldırıya uğrama olasılığına karşı, kendimizi korumak için önlemler de almam gerekiyordu. Nitekim çok sayıda saldırıya uğradık ve kendimizi savunduk.

Kısa sürede işin başka bir yönü ile de yüz yüze gelecek; atacağım ve attığım her adımda karşımda birilerini bulacaktım. O kadar ki canıma kastetmeyi düşünecek, hatta bunun için eyleme geçecek tiynette insanlar vardı çevremde!

Sanıyorum ne kadar anlatsam, sözcükler yetmeyecek, yeterli olmayacak! Şuna, dünyadan yalıtılmış dört köyden ve orada yaşayan yaklaşık 2300 insanın A'dan Z'ye tüm gereksinimlerini karşılamak; güvenlik içinde yaşamalarını sağlamak ve onları savunmakla yükümlüydim diyerek noktayı koyalım.

1966'da askerî düzene geçildi ve bölgeye Türk ordusuna mensup bir komutan gelince onun yardımcılığı yaptım. Ayrıca merkez bölük komutanıydim.

15 Kasım 1967'de bizden kat kat üstün Rum-Yunan kuvvetleri bölgemize saldırdı. Dendik, 24 şehit ve birçok yaralı verdik ama köylerimize girmelerini engelleyemedik. Bir kısım mücahidimiz silahlarıyla en yakın Türk köylerine çekildi. Ben de onlar arasındaydım. Neyse ki Türkiye'nin sert karşı çıkışıyla işgalciler 24 saat geçmeden köylerimizi terk ettiler.

Bu olay Makarios'un artık bizi zorla Ada'dan atmayacağını anlaması sonucunu doğurdu ve Ada'da göreceli bir dinginlik başladı. 1968 baharında da terhis olup Lefkoşa'ya eski görevime döndüm.

20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı başladığında milletvekili ve Meclis Başkanıydim. 8 Temmuz'da oğlumun tedavisi için eşimle birlikte Londra'ya uçmuştuk. 15 Temmuz günü Makarios'a darbe olduğunda oradaydık. Ben hemen Londra'daki temsilciliğimiz ve Türk Elçiliği ile iletişime geçip Ada'ya dönme olanağı aradım ama uçak seferleri durmuştu. Bu arada Başbakan Bülent Ecevit'in Londra'ya geleceğini, onunla görüşüp bir karar vermemi önerdi elçilik! Öyle de oldu ve Ecevit'le Ankara'ya dönüp durumu oradan izlemem uygun görüldü. Ankara'ya Ecevit'in özel uçağı ile dönecektim ama İngiliz bürokrasisine takılıp uçağı yetişemedim. Bunun üzerine bulduğum ilk uçakla İstanbul'a, oradan Ankara'ya uçtum. 20 Temmuz'un ilk saatleriydi. Bir akraba evine gittim ve sabahın erken saatlerinde Türkiye Kıbrıs'a çıktı sesiyle uyandırıldım.

Yıllardır beklediğimiz bir gündü. Ada'da olmadığım için üzüldüm ama halkım adına büyük mutluluk duydum. O gün Ankara radyosu da benden aldığı bir mesajı sesimle verdi.

Tabii ailem parçalanmıştı. Eşimle oğlum Orkun'u Londra'da akrabalara emanet etmişim. İki çocuğum ise Kıbrıs'taydı ve onlardan hiç haber alamıyordum. Londra'ya uçarken onları Lefkoşa'da kardeşime ema-

net etmişim. İnanılmaz sıkıntılı günler geçirdim.

20 Temmuz'u izleyen günlerde hükümetle Erbakan aracılığıyla görüştim. Genel Kurmayla da ilişki kurdum. Mektuplar, mesajlar gönderdim. Bu arada Ankara'daki Kıbrıslı öğrenciler Kıbrıs'a gitmek için atağı kalkmıştı. Genel Kurmay benimle birlikte iki arkadaşı göndermeyi kabul etti. Diğer iki arkadaşla karayolu ile Adana'daki Kolorduya gittik. Bizi helikopterle Taşucu'na, oradan yine helikopterle Ada'ya taşıdılar. Tarih 25 Temmuz'du.

Kardeşimin evine koşup çocuklara baktım. Orada idiler. Hemen Rauf Denктаş'a, oradan TMT'nin komutanı Bayraktar'a gidip döndüğümü bildirdim.

Artık başka bir Kıbrıs vardı ve görevimin başındaydım. Ada'da coşkulu bir mutluluk vardı.

14 Ağustos'ta İkinci Harekât başlayacak ve bugünkü sınırlar çizilmiş olacaktı. Artık bizim diyebileceğimiz bir toprağımız, bir vatanımız vardı.

Bu arada eşimle Orkun Ada'ya ancak Ocak 1975'te gelebildi. Bu sürede Orkun'un tedavisi sürmüş, akrabalar onlara sahip çıkmıştı.

- O günlerde yaşananları ve yaşadıklarınızı kaleme aldığınız, Beştulum'dan Zirköy'e Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği (1940-1963) ve Zirköy'den Mermertepe'ye Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları (1 Nisan 1955-1968 Baharı) adlı eserlerinize girmeyen, sansürlediğiniz anılarınız var mı? Bunu şunun için soruyorum, sizde gördüğüm eğilim, savaş yıllarında yaşadıklarınızı Türk-Rum dostluğunun inşası için unutmaya hazır olduğunuz yönünde, yanılıyor muyum?

- Anılarımı, yaşadıklarımı, tanıklıklarımı, bildiklerimi, düşündüklerimi oldukları gibi yazmağı çalıştım. İyisiyle kötüsüyle yaşadığım ya da tanıklık ettiğim ne varsa kâğıda döktüm. Kendime bir şey saklamadım, özdenetim ya da sansür uygulamadım. Yalnızca gizli Meclis toplantıları için yasak olduğundan olanı aynen yazamadım ama yasak kapsamını dolanacak biçimde ve özden sapmadan yazdım.

Savaş yıllarında yaşadıklarımı unutma konusuna gelince: Ben bireye saygı duyarım ama toplumsal/ulusal belleğe de sahip çıkarım. Geçmişe saplanıp kalmam ama geçmişi de unutmam, unutturmamaya çalışırım. Yurdum, insanım, halkım, ulusum, insanlık

kadar, demokrasi, özgürlük ve hukuk için de varım. Bu çerçevede Rumlarla ilgili düşüncem anlaşılabilir. Yazarken en acı olayları bile bütün açıklığıyla anlatmaya çalışırım ama bunu yaparken yeniden savaşmayı, öç almayı özendirmem, kin ve düşmanlık aşılamam, insanları provoke etmem.

Tabii bir de işin yaşama yansıyan yönü vardır. 50 yılı aşkın zamandır yapılan görüşmelerde bir sonuca ulaşamadı. Güvensizlik giderilemedi. Bu durumda ortak bir devlet arayışında olmanın anlamı kalmadı diye düşünüyorum. İki halk ortak bir yapıda değil, birbirlerinin haklarına saygı duyarak, olabildiğince iş birliği ve koordinasyon içinde yaşamaya çalışmalı. Yani tek evde değil, iki evde yan yana bir gelecek aranmalı diye düşünüyorum ve yazdıklarım da bunu anlatmaya çalışıyorum.

- Savaş sonrası, altı dönem milletvekilliği (1970-1990) ve siyasi parti liderliği yapmışsınız. Siyasete nasıl girdiniz? Hangi partiyle ve hangi liderlerle çalıştınız? Mensubu olduğunuz parti içinde hangi görevlerde bulundunuz? Partiniz hiç iktidar oldu mu ya da muhalefette kaldı mı?

- İngiliz millî marşını söylediğimiz ilk eğitimime köy ilkokulunda başlarken olup bitenlerden habersiz bir köylü çocuğu idim. Sömürge çocuğu olarak geçen çocukluğum ve ilk gençliğim, Kıbrıs'ta sömürgeci uygulamaların, gerginliğin ve kanlı çatışmaların; üniversitedeki öğrencilik yıllarım gençlik hareketleri ile 27 Mayıs'ın yaşandığı dönemlerde geçti. Lise yıllarında direnişçi, kısa adı TMT olarak bilinen gizli direniş örgütü Türk Mukavemet Teşkilâtı'na girmiş; köyümün kulübüne başkan olmuş, üniversitede iken Ankara'da kurulan ilk Kıbrıslı öğrenci derneği Siyasal Bilgiler Fakültesi Kıbrıslı Öğrenciler Derneği'nin başkanlığını yapmışım.

Babamın amcası Hüseyin Kolat, Lozan'dan sonra ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmişti. Kendisi sonraları Kıbrıs'a dönmüştü ama sekiz çocuğundan bir kızı dışındaki çocukları Türkiye'de kalmışlardı ve dördü Ankara'daydı. Onlar sayesinde Türkiye'de ve Ankara'da bir ailem oldu. Kolat ailesi mensupları, gelenekselleşmiş biçimde tutkulu ve coşkulu Atatürkçü, İnönücü ve CHP'li idiler. Fikri Abi'nin eşi Ümran Yenge, sonraki yıllarda Rahşan Ecevit'le birlikte CHP Kadın Kolunda etkin olarak çalışacaktı.

Kısa sürede, kırk yıllık Ankaralı gibi, Türkiye'deki siyasetin bir parçası oldum. Kıbrıs'a döndükten sonra atıldığım siyaset yaşamımda izlediğim, ulusalcılık ve hukuksallıktan şaşmayan özgürlükçü sosyal demokrat çizgi, fakülteden aldığım eğitim ve Ankara'daki yaşantımla ilişkilerimden iyice beslenecekti. Küçük yaşımdan beri, her Kıbrıs Türkü gibi zaten Atatürkçü görüşlerle beslenmişim. Ankara'nın kendisi ve Ankara'daki ailem Atatürkçü görüşlerimi pekiştirdi.

Kısacası çocukluğumdan başlayarak siyasal ortamlarda bulundum. Bir de siyasal bilgiler eğitimi alınca kendimi siyasetin bir parçası olarak gördüm ve siyaseti kendime hedef olarak seçtim. 1962'de Ada'ya dönüp çalışmaya başladıktan sonra 21 Aralık 1963'te Türkleri Kıbrıs'ta etkisizleştirmeye yönelik "Akritas" planının uygulamaya konulması üzerine TMT saflarındaki direnişin ön saflarında; 1964'te, daha 23 yaşımda Güney Kıbrıs'taki Geçitkale-Boğaziçi bölgesini oluşturan köylerin "Mücahit Komutanı"ydım.

1968'de terhis olup sivil yaşama geçince aktif siyasete gireceğim günü bekledim. Ada'da göreceli bir barış ve dinginlik ortamı vardı. 1970'te milletvekili seçimleri yapılacağı belli olunca da zamanın geldiğine inanıp aday oldum ve kazandım. Yani siyasete bilinçli bir tercih olarak girdim. İlk seçime Rauf Denktaş'ın ilan ettiği Ulusal Dayanışma Programı altında ama bağımsız girdim. Daha sonra ise kurucu kadrosunda olduğum bir partiye girdim. Yani bir liderin peşinden gidip onun partisine hiç girmedim. Siyaseti sosyal demokrat çizgideki Halkçı Parti ile Toplumcu Kurtuluş Partisi'nde yaptım. Değişiklik başka bir partiye transfer şeklinde olmadı. İkisinin de kurucularıyım. Halkçı Partide Genel Sekreterlik, Toplumcu Kurtuluş Partisi'nde hem Genel Sekreterlik hem Genel Başkanlık yaptım.

Bu süreçte Dr. Fazıl Küçük ve daha çok Rauf Denktaş'la, Türkiye'de Bülent Ecevit, Süleyman Demirel, Korkut Özal ve Erdal İnönü ile çalıştım. Tabii birçok bakan, özellikle Dışişleri Bakanı ile de ilişkim oldu. KKTC'de sonradan Cumhurbaşkanı da yapan Derviş Eroğlu ile aynı hükümette bulunduk. KKTC eski Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ile Mustafa Akıncı da çalıştığım kişiler arasındadır. KKTC'de eski başbakanlar Nejat Konuk, Osman Örek, Mustafa Çağatay, İrsen Küçük, Ferdi Soyer ve sonra gelen başbakanlarla da ilişkim oldu.

Yani kısaca siyasette çalıştığım çok sayıda siyaset insanı var. Her konuda bana ışık olan tek bir kişi oldu: Mustafa Kemal Atatürk.

- Bir şey daha sorabilir miyim? Partinizin içinde hiç muhalefet oldunuz mu?

- Partimin içinde hiç muhalefet olmadım, çünkü kuruculardan biriydim ve parti içinde hep liderdim ya da lider kadrosu içindeydim.

- Biyografinizle ilgili bilgilerden 1985-1986 yıllarında Turizm ve Kültür Bakanlığı yaptığınızı öğreniyoruz. Görevi kabul ederken bir hedefiniz var mıydı? Çok kısa bir süre de olsa bu dönemdeki kültür projenizi ya da projelerinizi bize anlatır mısınız?

- Kültür, sanat ve edebiyatın, en etkili toplumsal/ulusal bellek yaratma, var olma, tanınma ve tanıtmaya araçları olduğuna inanıyorum.

Dünya KKTC'ye ambargo uyguluyor ama sanat, edebiyat söz konusu olunca başarılı olamıyor. Buna onlarca kez tanık oldum; Rum, her yerde bizi engellemek istedi, tek engelleyemediği alan bu oldu.

1985-86 döneminde bir yıllık Turizm ve Kültür Bakanlığım süresinde bu inançla çalıştım. Kültür alanında birçok ilkleri başlattım. Bu bağlamda:

- Bir kültür-sanat dergisi çıkarılmasını sağladım. İlk kez kültür yayınlarını başlattım ve dergiye ürün veren ya da kitabı yayımlanan yazarlara ilk kez te-

lif ücreti verilmesini sağladım.

- İlk devlet resim heykel sergisi açıldı, sanatçılara uluslararası bineallere katılma olanağı sağladım.
- İlk kez devlet eliyle 4 değişik alanda sanatçımızı ödüllendirdim.
- Halkoyunlarımız ilk kez uluslararası bir festivale katıldı. İlk kez Ada'da uluslararası bir festival düzenlendi.
- Kapsamlı bir Kıbrıs Türk Ansiklopedisi için çalışma başlattım.
- Millî Arşiv, Çağdaş Sanat Müzesi, Devlet Tiyatrosu, Devlet Senfoni Orkestrası için yasal çalışmaları başlattım. İlçe merkezleriyle bazı beldelerde kültür merkezleri açma çalışmaları yaptım.

Bunların yanında çok sayıda proje de yaptım. Çoğu Ada'da ilkti. Çoğu için çalışma başlattım ama birçoğu benden sonra gelenler tarafından sonuçlandırılmadı.

Siyasetin içinde aktif olarak bulunduğunuz dönemde başka hangi görevlerde bulundunuz?

- Aktif siyasal yaşamımda şu görevlerde bulundum:

- 1970-1990 arasında 4 dönem milletvekilliği ve iki kurucu meclis üyeliği, Mecliste değişik komitelerde başkanlık ve üyelik
- 1973-1975 arasında Rauf Denktaş'tan sonra Meclis Başkanlığı
- 1985-1986 arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı
- 1990'da Cumhurbaşkanlığı adaylığı
- Parti Genel Sekreterliği ile Genel Başkanlığı

Anayasanın ve çok sayıda yasanın yapılmasında etkin biçimde katkım oldu. Türk Ulusunun ayrılmaz bir parçası olan Kıbrıs Türk Halkı için her zaman, her ortam ve koşulda savaşımlar verdim. Her zaman demokrasi, özgürlük, insan hakları, hukukun üstünlüğü için çaba harcadım.

Kıbrıs Türklerinin devletleşme sürecinde yer aldım. Devletin kuruluşunda ve anayasasının yapılmasında önemli rol oynadım.

- 1995 yılında aktif siyaseti bıraktığınızı biliyoruz. Bu bilgi doğru mudur? Bu kararı neden ve nasıl aldınız?

- 1990'da muhalefet partilerinin ortak adayı olarak KKTC Cumhurbaşkanlığına aday olup seçimi yitirdikten sonra 1995'e kadar aktifliği azaltarak partimle ilişkimi sürdürdüm. 1995'te Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Başkanı olarak görev ve başlayınca siyasetten koptum ama siyaset peşimi bırakmadı.

1995 ve 2000 seçimlerinde Cumhurbaşkanlığına aday olma konusunda ısrarlı öneriler aldım ama kabul etmedim.

2005 seçiminde bana öneri yapılmadı ama bazı yerlerde tartışıldığı haberi geldi. 2010'da da Cumhurbaşkanlığına aday olmam için çok daha ısrarlı öneriler yapıldı ama ben yine reddettim.

Bu süre içinde partime yeniden başkan olma önerileri ile yeni iki partinin kuruluşunda yer almam da istendi. Benim öncülüğümde parti kurmak için başka öneriler de geldi ama hepsini geri çevirdim.

- Bir de güncel siyasetle ilgili bir soru sormak isterim, isterseniz cevaplandırabilirsiniz. Sizce, Kıbrıslı Türkler artık kendilerini güvende hissediyorlar mı? Eğer böyle bir güven varsa, bu güven hissini veren güç ne?

- Kıbrıs Türkleri arasında AB'nin yaptırdıkları dâhil yapılan tüm anketlerde, %80'in üzerinde bir oranda en çok orduya güven duyulduğu sonucu çıkar. Bundan Ada'da Türk Silahlı Kuvvetleri durdukça Kıbrıs Türklerinin kendilerini güvende hissettikleri açıktır. Benim de bu konudaki hissiyatım aynıdır.

Anketler bu güvenin siyasete duyulmadığını da gösteriyor. Benim de görüşüm odur ve şunu da belirtmem gerekir ki Kıbrıs Türklerinde artık Rumlarla ortak bir federal devletin de kendileri için güvenli olmayacağı görüşü ağırlık kazanıyor. Bu da anketlere yansıyor. Ben de öyle düşünüyorum.

Şu çok kesindir: Kıbrıs'ta Türklerin varlığı sürüyorsa bunun iki nedeni vardır. Kıbrıs Türklerinin çok olağandışı koşullardaki efsanevi denebilecek direnme gücü ve Anavatanları Türkiye'nin onlara destek olması. Yiyecek, barınma, sağlık gibi en temel ihtiyaçlarında bile onlara Türkiye dışında, Kızıl Haç'ın sembolik denebilecek yardımları dışında elini uzatan

olmadı. Bütün bunlar güvenliklerinin, hatta varlıklarının sürmesi için en çok güvendikleri kurum olarak neden ordunun ortaya çıktığını anlatıyor.

- Biraz da kültür faaliyetlerinizden bahsedermisiniz? Önce Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi başkanlığınızı ve bugün başkanlığı olduğunuz KIBATEK'in kuruluşu süreci, kuruluş aşamasında yaptıklarınızı anlatabilir misiniz? KIBATEK'in faaliyetleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

- 1995 yılında, Ortam gazetesinde çıkan bir yazımda, KKTC'de kurulan üniversitelere, bütçelerinin belli bir oranını Kıbrıs araştırmaları için kullanma yükümlülüğü getirilmesi önerisinde bulunmuştum. Zamanın DAÜ (Doğu Akdeniz Üniversitesi) Rektörü Özyay Oral, düşüncemi paylaştıklarını ve benim DAÜ'de bir Kıbrıs Araştırmaları Merkezi kurmamı istedi. Sahibi olduğum öneriye "bu işi sen yap" gibi bir karşı öneri gelince "evet" demekten öte bir davranış sergileyemedim. Kısa adı DAÜ-KAM olan Kıbrıs Araştırmaları Merkezi öyle doğdu. İyi ki de doğdu. Çok sayıda uluslararası bilimsel etkinlik ve yayınlara bayağı ses de getirdi.

KIBATEK Vakfı (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı), 1998'de Kıbrıs'ta düzenlenen Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu ile başlayan bir süreç sonucunda, KKTC'de bir vakıf olarak doğdu.

Kuruluşundan beri başkanlığını yürüttüğüm vakfa paralel olarak Ankara merkezli, dernek statüsünde Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumumuz ve 30'dan çok ülkede KIBATEK temsilciliklerimiz var.

KIBATEK olarak çok sayıda (30'un üzerinde) uluslararası sempozyum düzenlendi. Uzun süre genel yayın yönetmenliğini sürdürdüğüm, üç ayda bir yayımlanan "Türk dili, edebiyat ve çeviri dergisi" *Turnalar*, her sayısında 15-20 ülkeden bilim adamı, yazar ve şairlerin eserlerine yer vermekte ve dergi (sınırlı sayıda da olsa) 30 ülkeye dağıtılmaktadır.

Turnalar dergisinin yayınları sayesinde birçok ülkede, KKTC edebiyatını tanıtıcı yayınlar yapıldı, Azerbaycan'da Kuzey Kıbrıs şiir ve öykü antolojileri

yayımlandı, birçok Kıbrıslı Türk yazarın eserleri değişik dillere çevrilip gazete/dergilerde yer aldı, kitap olarak çıktı.

- Turnalar severek takip ettiğim, benim öykülerimin de yer aldığı bir dergi. Yeri gelmişken, söyleşiye dergicilik faaliyetlerinizle devam edelim. Sanıyorum, başlangıç için mücahitlik günlerinize yeniden dönmemiz gerekecek. Mücahit adlı bir gazete çıkarttığınızı biliyorum,

- Namık Kemal Lisesinde dergi kolunda görev almış ve derginin basımını matbaada izleyerek mürekkep kokusunu da almıştım. Daha ortaokul sonları ile lise yıllarımda yazmaya başlarken içimde hep matbaa sahibi olmak, gazete ve dergi çıkarmak hayalim vardı.

İlk kez 1964'te mücahit komutanı olduğum Geçitkale'de teksir makinası ile *Mücahit* gazetesini çıkardım. Dergi de denebilir çünkü haftada bir çıkıyordu.

Yaptığım her görevde yayına önem verdim. Bu bağlamda Kültür Bakanlığım döneminde (1985-86) *Kültür Sanat Dergisi*'ni, başkanı olduğum Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı iken *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*'ni, KIBATEK Başkanlığımda *Turnalar* dergisini, Kıbrıs Türk Sanatçı ve Yazarları Birliği Başkanı iken *Pygmalion* dergisini çıkardım.

Aslında hep benim bir matbaam olmasını, kendim adına gazete ve dergi çıkarmayı çok istedim. 1970'de milletvekili olunca küçük çaplı bir matbaam da oldu ama ne yazık ki o matbaayı büyültüp gazete ve dergi çıkaracak duruma getiremeden göçmen durumuna düştüm ve evim gibi matbaamı da terk ettim.

- Kültürel faaliyetleriniz arasında kurmaca yazarlığınız da var. Ne zamandan beri kurmaca eserler yazıyorsunuz? Neden kurmaca eserler yazma ihtiyacı duydunuz? Kaç kurmaca eseriniz var? He deflediğiniz belirli bir okur adresi var mı?

- Doğduğum köy Boğaziçi, halk masalları ve halk hikâyeleri açısından çok zengindi. Annem, kısa kısa öyküler anlatırken, babam beni çalıştırırken tekerlemeler ve bilmeceler sorardı.

Hasan Dedem, bilgece ve bilgi aktaran sözler; zekice fıkralar, özellikle Nasrettin Hoca fıkraları, bu bağlamda hoca-papaz fıkraları; Mehmet Amcam da, daha çok kendi yaşanmışlıkları ile köyde yaşanmış olayları, bu arada EOKA'ya karşı gizli polislik yaparken gördüklerini anlatırdı.

Şerife Nene, sokak kapımızın tam karşısında tek odalı bir evde yaşırdı. Kızları, mahalleli, yani evimizin çevresinde oturan kadınlarla çocuklar, bir eve toplanıp birlikte vakit geçirirdik. Ateş yakılan mangalın çevresinde kümelenir, Şerife Nene'nin anlattığı masalları hayran hayran dinlerdik. Bazı masalların günümüzün dizi filmleri gibi, gecelerce uzadığı olurdu.

Okumayı söküp ne bulursam okumaya başlarken Hasan Dedem bana, kahvede çevremde toplanan insanlara gazete okutur; aynı dönemde Mehmet Amcam'ın oğlu İsmail, Lefkoşa'da çalıştığı İstiklal gazetesini, birkaç günde bir, birkaç gazeteyi birden posta ile bana gönderirdi.

Öğretmenimiz Kemalettin Bey, bir gün benim de aralarında olduğum birkaç kişiyi evine götürmüştü. Evinde, o günkü koşullara göre bana çok büyük görünen bir kitaplık vardı. O kadar çok kitabı ilk kez bir arada görüyordum.

Babam, otobüsçülüğe başlamıştı. Eski püskü iki köy otobüsü vardı. Birini kendisi, diğerini annemin teyze çocuğu olan İbrahim Dayı sürerdi. Bir gün bir adamcağızın sürücü İbrahim Dayı'ya para vererek, "bana roman getir" dediğini duydum.

İlgimi çekmişti. "Roman" sözcüğünü ilk kez duymuştum. Ne olduğunu bilmiyordum. Otobüsün öğleden sonraki köye dönüş saatinde, özellikle orada bulunup İbrahim Dayı'nın o adamcağıza iki kitap verdiğini gördüm. Para biriktirerek ben de İbrahim Dayı'ya verdim ve "bana roman getir" dedim. Yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Dönüş saatinde, otobüsün duracağı yerde hazırdım. Bana iki kitap getirmişti: Biri, bir dönemin ünlü popüler romancısı Esat Mahmut Karakurt'un *Vahşi Bir Kız Sevdim* romanı, diğeri yazarını anımsayamadığım Çocuklara Altın Masallar adlı bir kitap! İkisini de kısa bir sürede, yutar gibi okudum. Artık önüme ne gelirse, özellikle de roman okuyordum. İlginçtir o ücra köyde okuyacak birçok roman

buluyordum. Okuduklarım arasında, Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu da vardı. Elime geçen Çalıkuşu kapaksızdı ve ilk sayfaları eksikti.

Bu arada, köy kulübünün kitaplığını da keşfettim. Çok fazla kitap yoktu ama olanların; ilkokuldan sonra gittiğim, o zamanki adıyla Lârnaka Türk Ortaokulu'nun küçük kütüphanesinde olan kitapların tümünü okudum.

Bir kitap kurdu olmuştum. Elime ne geçerse okuyor, yaz tatillerinde, vaktimin önemli bölümünü okuyarak geçiriyordum. Okudukça yazar olmaya heveslenmeye başladım. Özellikle kurmaca eserler, romanlar yazmak istiyordum.

Ne yazık ki savaş, ardından gelen uzun siyaset yılları buna olanak bırakmadı. Aslında özellikle siyasetçi olarak da kalemim hiç durmadı ama daha çok siyasal nitelikli metinler yazdım.

1987'de eşimle birlikte, doğuştan engelli oğlumun tedavisi için gittiğimiz Moskova'da geçirdiğimiz 45 günde edindiğim izlenimleri bir gazetede yayımlamış; bunları gören dostum ünlü romancı ve öykücü Bekir Yıldız, bu izlenimlerimi niye kitaplaştırmadığımı sorunca şaşırmıştım. *Kızıl Meydanda Bir Uçak* adlı gezi kitabım öyle çıktı. İlk kitabımdı ve heyecanlanmıştım. Bu kitapla roman yazma sevdam depreşti. 1988'de hayatımda ilk kez eşimle birlikte Abant'ta tatil yapma olanağı bulun-

ca, orada kaldığım 15 günde ilk romanım *Yusufçuklar Oldu Mu?*'nin ilk taslağını yazdım ve ardı geldi.

Günümüze kadar beş romanım (*Yusufçuklar Oldu Mu?*, *Mangal*, *Bir Gün Belki*, *Bir Gecede*, *Kaza*), bir öykü kitabım (*Bücür ile Gölge*) ile ikişer deneme, anı, gezi kitabım çıktı. Romanlarımda tümü ile öykülerim değişik dillere (Azerbaycan Türkçesi, Özbekçe, Rusça, Sırpça, Bulgarca, Makedonca) çevrildi.

Bir ara, Fransa'da izlemeye çalıştığım bir tartışmayı anımsıyorum. Roman artık Fransa'yı yeteri kadar yansıtmıyor ya da Fransa artık romana yansımıyor gibi tartışmaydı. Lenin'e atfedilen bir söz vardır: "*Ben Rusya'yı romanlardan tanıdım.*" Lenin'in ağzından çıkmamış ama ona mal edilmiş bir söz bile olsa, buna yüzde yüz katılırım. Benim romanla ilgili görüşümü bire bir karşılar. Çok gezmiş, dünyanın pek çok yerini dolaşma olanağı bulmuş bir kişi olarak, gezip dolaştığım hiçbir yeri, romanını okuduğum ülke kadar tanımadığımı rahatça söyleyebilirim. Ayrıca en etkili toplumsal/ulusal bellek yaratma, var olma, tanınma ve tanıtma aracıdır edebiyat!

Kısaca edebiyat benim için budur ve Kıbrıs Türklerini, kültürleri, dilleri, mücadeleleri, tarihleri, coğrafyaları, sevdaları, kavgaları, kısaca her şeyleri ve yaşam biçimleriyle edebiyata yansıtmak, okuyucuya Lenin örneğindeki gibi "Ben Kıbrıs Türklerini İsmail Bozkurt'un

romanlarından tanıdım." dedirtmek istiyorum.

- Bunu başardığınızı söyleyebilirim, en azından benim açımdan. Şöyle ki, sizin romanlarınızı okuduktan sonra Kıbrıs Türkleriyle ilgili her şey beni ilgilendirmeye başladı. Algıda seçicilik oluştu, Kıbrıs ve Kıbrıslı Türkleri konu alan tezleri takip eder oldum, haberlerde Kıbrıs konusu geçince pür dikkat dinlemeye başladım vs. Oysa Kıbrıslı dostlarım var. Onlar Türkiye'ye geldiklerinde bizde, ben Kıbrıs'a geldiğimde onlarda kalabilecek kadar yakınınız ama bu ilişki güncel yaşamlarımızın ağırlıkta olduğu sohbetlerle şekilleniyordu.

Şimdi izin verirseniz edebiyat hakkında da sorular yönelteceğim. Ben, sizin kurmaca eserlerinizin tamamını okudum. Eserleriniz hakkında çalışmalarım da oldu. Kurmaca eserlerinizi daha çok tanıklıkları yansıtan metinler olarak değerlendiriyorum ve eserlerinizde sinema sanatının etkisini yoğun olarak hissediyorum. Eserlerinizde Kıbrıs ağzının tüm renkleriyle yansıtıldığını söyleyebilirim. Türkçe cümlelerde Kıbrıslı Türklere özgü çok hoş bir tını hissediliyor. Yarattığınız eser kişileri, Kıbrıs'ın doğası, insan ilişkileri çok renkli. Bir de dikkatimi çeken, son derece trajik olaylar karşısında bile ağlak, kin ve hınç dolu bir dil kullanmıyorsunuz. Genç nesillere nefret aktarmak değil de tanıklıkları aktarmak önceliğiniz. Ya da ben metinlerinizi öyle okuyorum. Son romanınız Kaza Türk-Rum dostluğuna adanmış gibi. Yaşam öykünüze bütün olarak baktığımda eserlerinizde işlediğiniz iki ana motif görüyorum: Bir ucunda savaş, mücadele, diğer ucunda barış var.

Sizce edebiyat nedir, nasıl tanımlarsınız edebiyatı? Ya da ulaşmak istediğiniz adrese neden edebiyatla ulaşmak istiyorsunuz?

- Edebiyat her şeyden önce dil sanatıdır. Ama ben yalnız dil sanatı olduğunu kabul etmiyorum. Lenin'e atfedilen "Ben Rusya'yı romanlardan tanıdım." sözü tüm edebiyat için de geçerlidir. Benim yalnız romanla ilgili değil edebiyatla ilgili görüşümü de bire bir karşılar. Roman gibi edebiyat da bir bütün olarak en etkili toplumsal/ulusal bellek yaratma, var olma, tanınma ve tanıtma aracıdır. Yazarak Kıbrıs Türklerini, kültürleri, dilleri, mücadeleleri, tarihleri, coğrafyaları, sevdaları, kavgaları, kısaca her şeyleri ve yaşam biçimleriyle edebiyata yansıtmak istiyorum.

- Sizin edebiyat dışı eserleriniz de var.

- Kurmaca olmayan demek istediniz sanırım.

- Evet, onu kastettim. Denemeleriniz (Puşkin'in Ağacı ile Kıbrıs Türk Halkının Siyaset Kurumu Üzerine), Gezi notları (Kızıl Meydanda Bir Uçak ile Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi), anılar (Beştulum'dan Zirköy'e Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği (1940-1963) ve Zirköy'den Mermertepe'ye Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları (1 Nisan 1955-1968 Baharı)). Biraz da bu eserler hakkında bilgi verebilir misiniz? Bu kitapları neden yazdınız, hedefiniz neydi?

- Saydıklarınız dışında kitaplaşmayan ve beni az daha hapishaneye düşürecek bir de oyunum vardır.

1955 ya da 1956 yazında bir İngiliz üssünde çaycı olarak çalışırken ilk uzun soluklu yazarlık denemem olan bu oyunu boş olduğum öğle saatlerinde yazmış, kâğıt niyetine, tuvalet kâğıdı dâhil elime ne geçerse onu kullanmıştım. Sonuçta da üç perdelik bir oyun ortaya çıkmıştı: "Her Şey Vatan İçin!"

EOKA saldırıları dolayısıyla ulusal duyguların doruğa çıktığı bir dönemdi. Oyun, o ortama uygun biçimde ulusal duygulara yönelikti ve bu duyguları kışkırtıcı (provoke edici) özelliği vardı. Ne yazık ki bu oyun elimde değil! Yitip gitmiş.

Devir acımasız, İngiliz sömürge devri idi. Oyun sahnelemek için izin gerekliydi ve bunun için ilçe komiserliğine (kaymakamlığa) yazılı başvuru yapmak ve oyunun tam metnini vermek zorunluluğu vardı. Oyunun sömürgeciliği de eleştiren üçüncü perdesi-

nin onaylanmama/yasak edilme olasılığı çok olduğundan, başvuruyu yaparken oyunun ilk iki perdesini verip son perdesini sakladım. Açıkçası bir hile-i şeriye yaptım ve izin öyle çıktı.

Köy gençlerini organize edip oyunu hazırlamaya başladım. Oyunun yazarı, yönetmeni, başoyuncusu bendim. Uzunca bir süre çalıştıktan sonra, sonuçta oyunu sahneleyecek duruma geldik. Gün gelip çatı. Köyün geleneksel imece yöntemiyle bir evin geniş avlusunda sahnemizi kurduk. Beklenenin çok üstünde, coşkulu bir kalabalık toplandı. Çevre köylerine yaptığımız duyuru etkili olmuş, o köylerden otobüsler dolusu seyirci gelmişti.

Alkışlarla perdeyi açtık ve heyecanla oynamaya başladık. İlk iki perdeyi coşku, beğeni sözleri ve alkışlarla tamamlayıp kısa bir aradan sonra hemen üçüncü perdenin hazırlıklarına başlarken sahne gerisini polis bastı. Meğer İngiliz Yönetimi, bizim gizli üçüncü perdemizle ilgili bilgi almış ve adamlarını oyunu izlemeye göndermişti. "İzniniz bu kadardı, devam edemezsiniz" dediler. Direnmeye çalıştım. "Seni tutuklarız" dediler.

Sahne gerisinde bu tartışma yaşanırken seyirci, heyecanla sahnenin açılmasını bekliyor; alkışlar, çığlıklar, ısıklar birbirine karışıyordu. Gergin bir ortam oluşmuştu. Kalabalık, yapılan müdahaleden haberi olsaydı büyük olaylar çıkabilirdi.

Kendiliğinden mi oldu? Yoksa İngiliz'in polisi mi onları çağırmıştı, bilemiyorum. Köy ileri gelenleri, bu arada babam, Hasan Dedem, Mehmet Amcam yanıma gelip duruma el koydular ve bizi yatıştırmaya çalıştılar. Köy büyüklerine, hele hele babama, dedeme, amcama karşı çıkmak olacak iş değildi. Büyük üzüntü ve moral çöküntüsüyle "metazori" üçüncü perdeyi oynayamadık.

Doğal olarak kalabalık da gerilmişti. Kışkırtma ve provokasyon büyük ve olumsuz sonuçlar doğurabilirdi. Bereket olmadı. Köy büyükleri olayı iyi yönettiler. Uzunca süren alkışlar, çığlıklar, ısıklardan sonra kalabalık dağıldı. Bu olayın acısı içimde hep yaşadı.

İlk yazarlığım gazete ve dergilere yazı yazarak başlamıştı. Üniversite yıllarımdan beri değişik gazetelerde köşe yazarlığım da var. Günümüzde de Vatan gazetesinde haftada bir yazılarım çıkar. Yazılarım

okurumla sohbet edercesine deneme biçimindedir. Yüzlerce denemem vardır. Her konuda yazarım. *Puşkin'in Ağacı*, edebiyat, kültür, sanat ağırlıklı denemelerimi içeren ilk deneme kitabımdır. *Kıbrıs Türk Halkının Siyaset Kurumu Üzerine* bir deneme kitabıdır ama akademisyenler, araştırmacılar için iyi ve güvenilir bir kaynak olduğunu düşünüyorum.

Kitap olarak yayımlanan ilk çalışmam olan *Kızıl Meydanda Bir Uçak*, bir gezi kitabıdır ve benim ilk göz ağrım, ilk kitabımdır. Yukarıda da bahsettiğim gibi, 1987'de eşimle birlikte, doğuştan engelli oğlumun tedavisi için gittiğimiz Moskova'da geçirdiğimiz 45 günde edindiğim izlenimleri içerir. Diğer gezi kitabım *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*, 2011 yılı itibarıyla Kuzey Kıbrıs'ı, benim gezilerimle Evliya Çelebi'nin seyahatname tarzında kayda geçirdi.

Anı kitabım *Beştulum'dan Zirköy'e Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği (1940-1963)*, adı üstünde çocukluğumla ilk gençlik anılarımı; diğer anı kitabım *Zirköy'den Mermertepe'ye Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları (1 Nisan 1955-1968 Baharı)* bir direnişçi ve mücahit olarak anılarımı içerir.

Saydıklarınız dışında, Azerbaycan ile Özbekistan'da da yayımlanan bir öykü kitabım da var. Ayrıca yaklaşık 20 kitabı yayıma hazırladım.

Romanlarımı hangi nedenle yazdıysam, bu kitapları da aynı nedenle yazdım. Hedefim de aynı: Kıbrıs Türklerini kültürleri, dilleri, mücadeleleri, tarihleri, coğrafyaları, sevdaları, kavgaları, kısaca her şeyleri ve yaşam biçimleriyle edebiyatın değişik türlerinde yansıtmak, okuyucuya Lenin örneğindeki gibi "Ben Kıbrıs Türkleri'ni İsmail Bozkurt'un kitaplarından romanlarından tanıdım." dedirtmek! Bir tek **Kızıl Meydanda Bir Uçak** oldukça farklı ama orada da Kıbrıs Türklerinden yansımalar var.

- Son olarak, sözü benim bildiğim son çalışmanıza, Kuzey Kıbrıs Türk Edebiyatı Ansiklopedisi'ne getirmek istiyorum. Bu çalışmadan memnun kaldınız mı? Gerçekten Kıbrıslı Türklerin kültürel birikimleri arasında edebiyatın yeri hissedilecek nicelik ve nitelikte mi?

- Sizin de katkı koyduğunuz beş ciltlik *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi*'nden kuşkusuz ki mutlu oldum ve

gerçekten de Kıbrıs Türklerinin kültürel birikimleri arasında edebiyatın yeri hissedilecek nicelik ve niteliktedir.

Zengin bir edebiyatımız var. Halk edebiyatımız çağımızda bile sürüyor. Günümüzde aruzla yazan bile var. Şiir, roman, öykü, oyun, tiyatro, anı, gezi, deneme, anlatı ve bunun gibi yazınsal türlerde sayısı binlere varan eser çıktı. Küçümsenmeyecek, dünyadaki ve Türkiye'deki yazınsal gelişmeleri yakından izleyip kısa zamanda uygulayan içerikli ve nitelikli, Türkiye ve dünyadaki yazınsal değişim ve gelişmelerden geri kalmayan bir Kıbrıs Türk Edebiyatı olduğunu rahatça söyleyebilirim. Kıbrıs Türk Edebiyatı'nda en büyük eksiklik, dışa açılmama ve bu konuda devlet politikası olmamasından kaynaklanmaktadır.

Bu eseri Sayın Prof. Dr. Oğuz Karakartal'la birlikte yayıma hazırladık. Editör yardımcılığımızı Nihal Solak yaptı.

1571-2017 dönemini kapsayan *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi*, yazınsal türler bağlamında (şiir, roman, öykü, anlatı, tiyatro, anı, gezi, deneme) ve bir Kıbrıs Türk edebiyatı envanteri olması da hedeflenerek, ansiklopedik yöntemle kaleme alındı.

Hazırlanmasında yaklaşık 100 akademisyen-araştırmacının katkısı olup yaklaşık 500 yazar/şairin eserleri değerlendirildi.

Her cildin yaklaşık 800 sayfa olduğu beş cildin kapsamı şöyledir:

Birinci Cilt: Giriş Yazıları, Tarihçe, Halk Edebiyatı, Osmanlı (Divan Edebiyatı) Dönemi, Tiyatro

İkinci Cilt: Şiir 1 (1950 yılına kadar doğan eser sahipleri)

Üçüncü Cilt: Cilt 2 (1951'den sonra doğan eser sahipleri)

Dördüncü Cilt: Roman

Beşinci Cilt: Öykü, Anlatı, Anı, Gezi, Deneme,

Her cildin sonunda Dizin ve o ciltte kullanılan kaynaklar, son cilt olan beşinci cildin sonunda beş ciltte kullanılan kaynaklar toplu olarak verilmektedir.

- İsmail Bey, sizi çok yordum. Sorularıma içtenlikle yanıt verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

- Rica ederim. Benim için zevkti. Kendimi anlatmama olanak verdiğiniz için asıl ben teşekkür ederim.

Bu söyleşi 08.08.2020 tarihinde sanal ortamda gerçekleştirilmiştir.

Yarası Kabuk Bağlamayan "Kaza"¹ - Tanıdığından Bir Ada Hikâyesi-

Tahsin Şimşek

Kalemin tanıklığı:

Muzaffer Buyrukçu, **"Yusufçuklar Oldu mu?"** için *"bir halkın romanı"* der. Atilla Özkırmımlı da *"Bir aydının romanı. İyi yetişmiş, sorumluluklarının bilincinde, namuslu bir aydının..."* saptamasını yapar. Her iki değerlendirme de bir ilk roman için oldukça önemli ve değerlidir.

Üç romanını okudum İsmail Bozkurt'un: Yusufçuklar Oldu mu?, Bir Gün Belki, Kaza. *"En içten kardeşlik duygularıyla"* imzalı. **"Mangal" ve "Bir Gecede"**yi görmedim, okuyamadım.

"Yusufçuklar Oldu mu, Bir Gün Belki" adları, her şeyden önce birer özlem somutlaması. İkisi de özleme vurgu. Yaşananlara özlem, o **güzelliklerle bir kez daha buluşma isteği...** **"Kaza"** o özlemlerin kazası. Geleceğe ulaşamamanın acısı! Evet, ortada yaşanan bir **"Kaza"** var. Kırılıp dökülenin eski haline gelmesi, pek de olası değil artık. Savaşmayan bilmez bunu. İsmail Bozkurt o savaşın içinden gelen biri.

Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı'nın verdiği savaşımı, Londra ya da Ankara'dan izleyenler, ne yazık ki 1974 sonrasının makbuleridir. Kıbrıs ekonomisinde ve siyasetinde subaşlarını tutanlar onlardır. İsmail Bozkurt romanlarının, ortak ve başat paydalarından biridir bu. Reşat Nuri'nin Yeşil Gece'sinde, Yakup Kadri'nin Ankara'sında, Talip Apaydın'ın Köylüler'inde gördüğümüz. Yaşananlar, Kuvayı Milliyecilerin yaşadığı o hayal kırıklığının bir benzeridir. Gün, o iş bilir kodamanlarla politika oyuncağını kimselere bırakmayan küçük zenginlerin, yani o küçük kasaba esnafının artık... Peki, o büyük kavgayı verenler, o mukavemetçiler? Onlar, o bildiğimiz Kartallı Kazım'lardır: *"...Ve kavga bittiği zaman /ne çiftlik sahibi oldu, ne apartıman. / Kavgadan önce Kartal'da bahçivandı, / kavgadan sonra Kartal'da bahçivan..."*

Mayıs 2017 Eğridere (Adrino) – Bulgaristan

TCE™

Bir ilk roman olmasına karşın **"Yusufçuklar Oldu mu?"** epeyce gecikmiş olarak elli bir yaşında okur karşısına çıkıyor. Neden mi? O yaşa değin de kendisi toplumun önündedir. TMT komutanlığı, siyaset, milletvekilliği, Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanlığı, Kültür Bakanlığı... Romana sıra ancak gelmiştir. Toplumsal ve siyasal yozlaşma ve bunun eleştirisi, romanın ana eksenidir. Bu ilk romandaki o yerel, sıcak güncel ve siyasal içerik, her yeni romanla, daha evrensel, insancıl ve nesnel olana evriliyor. Kendi yaşamı da öyle. Zamanla o da toplumsal olayların içinden, edebiyatın ve sanatın içine kayıp akıyor.

Tarih, nice kazaya tanıklık eder. Peki, edebiyatın **"Siham-ı Kaza"sı** neyi hedefler? O kazalardaki saçmalıklara, o saçmalıkların neden olduğu olgulara... Yalana, talana, yağmaya, demogojiye!... Tarihin işi **"olay"larla**, edebiyatın işi **"olgu"lardır** kuşkusuz. Kaza, bu yeni olguya gönderilen bir oktur kuşkusuz. Olayların ayırımına varılsa bile olguların fotoğrafı, tarihle yüzleşmeden çekilemez. İsmail Bozkurt romanları, işte o fotoğrafı çekiyor.

"Bir Gün Belki" yeni **"Kaza"**lar yaşanmazsa, o çocuksu **"Yusufçuklar Oldu mu?"** çığlıkları arasında, sınır bilmez yeni aşklar yaşanacaktır elbet Ada'da. *"Sensiz geçen zamân-ı hayatın kazası yok"* demeyi

¹ **Kaza**, İsmail Bozkurt, Anahtar Ajans Yayını, Lefkoşa 2016

bilenlerce. Mehmet, Nitsa, Ayhan, Marulla, Aleksi, Meltem'lerce... Ateş çemberinden geçmeyenler düşleyemezler böyle aşkları. Kumandandan çok "kumandarya"nın sözünün geçmesi özlemine de....

"Her şeye ambargo konsa da edebiyata konmuyor / konamıyor." Elbette aşka da.

O halde hadi açalım o son kitabın kapağını.

Neyin mi? Kazaya Uğratmadan "Kaza"nın Kapağını.

Roman, ilk sayfadaki kaza ile başlıyor. Anayolda ilerleyen Marulla'nın arabasını, ara yoldan kontrolsüz çıkan Ayhan'ın çarpmasıyla.

Marulla'nın ilk sözü, hiç de yenilir yutulur cinsten değil: "*Hangi barbar yaptı bunu?*" (s. 5)" Üstelik "**barbar**" sözcüğü özellikle vurgulu... Dahası Ayhan'ın özü ve çözüm önerileri, Marulla tarafından ardı ardına reddediliyor. Ayhan: "...aşağılamana gerek yok, insan gibi konuşalım"ın dese de karşılığı, "*Siz insan mısınız ki, sizinle insan gibi konuşacağım!*" oluyor. "*Polis çağırılım*"ın karşılığı daha keskin: "*İşgalin polisi olmaz.*" (s. 6)" Sonra da binip arabasına bağıra çağıra çekip gidiyor. Çünkü "*Babası, pasaport göstererek Kuzey'e geçilmesine; kilise ve Rum politik liderliği gibi kesinlikle ve de şiddetle karşı olup bunu 'işgal'in ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınması olarak algılıyordu. Kızına da bu yönde telkinleri olmuştur.*" (S. 8)" Marulla da babasından farklı düşünmüyordu. Dönüş yolunda yol arkadaşı Angela'ya söylediği şu sözler, babasının kızı olduğunun özeti: "*Ne olursa olsun Türklerin attıralığı, Asya bozkırlarından gelen barbarlar olduğu gerçeği değişmez. Ben babamın dediği gibi, Türkler bu Ada'dan sökülüp atılmadıkça, dahası bütün Türkler Asya'nın derinliklerine, Orta Asya çöllerine, hatta Sibiry'a sürülmedikçe ne bizim ne de insanlığın rahat etmeyeceğine inanıyorum.*" / "...Megali İdea'yı onlar değil mi engellemiş?"

Evet, genç kuşak Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da bu algı ve önyargılarla yetiştirilmiştir. 2004'teki Rodos gezimde tanık olmuştum bu duruma. O yıl, Yunanistan Avrupa futbol şampiyonuydu. Gençlerde milliyetçi çılgınlık üst düzeydeydi.

Marulla da Ayhan da babaları Andrea ve Sadık'ın etkisinde büyümüş, onların düşünce yapısına sahip iki gençtir. Biri Megali İdea düşleri kuran, öyle büyüyen, öteki Kızıl Elma – Turan... Görünen o ki Marulla biraz daha keskin.

Gençler, bu çekişmeyi, çatışmayı sanal ortamda da yaşıyorlar. Ayhan, o güne değin, bilgisunar (internet) ortamında, kadın-erkek birçok Rum'la tanışıp yazışmıştır. Çoğu, onun Türk olduğunu öğrenince iletişimi kesmiştir. "İyi Rumca bilen babasının anlatığına göre, bu dilde Türkleri aşağılamak için 'köpek' anlamındaki 'skillo' sözcüğü kullanılıyordu (s. 13)

Bu çağda aradığını bulmak o denli zor değil. Evet, bilgisunar var, iletiler ve görseller var. Ayhan da öfke ve merakla peşine düştüğü Marulla'yı öyle buluyor. Daha önce yazıştığı kızlardan biri, "*ben barbarlarla iletişim kurmam*" (s. 13) diye yazmıştı. Acaba bu kız, o kız olabilir miydi? Arkadaşı Ali, "*Kavga ettiğin kızın adı Marulla'dır. Diğerinin de Angela. Birbirlerine öyle hitap ettiler.*" (s.14)" deyince Ayhan yazıştığı bir kızın da "Maru" olduğunu anımsadı birden. Eski iletilerini tarayınca aradığını gecikmeden buldu. Evet oydu. Görüşme isteğini ileti hemen.

İkisi de önyargılıydı. Birbirlerine hadlerini bildirceklerdir. Maceraya düşkün Marulla, "*Pas verir görünüp onu ümitlendirmek ve sonra yüzüstü bırakmak zevkini niye yaşamayayım?*" (s. 19) diye düşünmekteydi. Buluşmaları da gecikmedi.

Ayhan Marulla'yı ilk gün üniversite yerleşkesine götürdü. Bu seçim, "barbar" sözüne bir tepkiydi kuşkusuz. "*Türk kahvesi mi? Hayır, Yunan kahvesi.*" (s.20)" çekişmesiyle başladılar güne. Marulla'nın burada gördükleri "...kaba saba, pala bıyıklı barbar Türk algısı ile pek bağdaşmıyordu. (s. 20)" İkisi de Lefkoşalıydı; biri kuzeyde öteki güneyde oturan iki genç. Ancak birbirlerine bu denli uzak ve yabancı!... "*Marulla'nın kafasındaki Türk imgesi korkunçtu. Türkiyeli imgesi daha korkunç ve vahşiydi.*" (S. 20)" Bu ilk günde, uzun uzun tarihi konuşup tartıştılar. İkisi de tarihi, kendilerine öğretildiği biçimde bilmekteydi. Katliamı hep karşı taraf yapmıştı. Marulla'nın ne Mora İsyanı sonrası yapılan katliamdan ve Girit'te yaşananlardan,, ne 1963'ten 74'e süren çatışmalardan, ne de boşaltılan köylerden haberi vardı. Atlılar, Muratağa, Sandallar'da yaşananları hiç duymamıştı. Çünkü ona ezberletilen şuydu: "*Nerde görüldü % 80 ile % 20'nin eşit olması? Üstelik siz Ada'ya işgalciler olarak gelenlerin torunlarısınız. Burada birkaç yüzyıllık konuksunuz yalnızca.*" (s. 23)"

Ayhan, Marulla'daki bu "ırkçı ve dindar" kimliği sarsmanın, bunca önyargıyı aşmanın bir yolunu bulmalıydı. Karpas turu bahane; çare, yaşananları yerin-

de göstermekteydi. Geçitkale yoluna sapıp onu, önce Muratağa, sonra Atlılar Toplu Mezarlıklarına götürdü. Marulla, ilk travmayı, o gün yaşadı. *"Altı aylık çocukla 80'lik yaşlı adam da mı öldürülecekti baba diye geçirdi içinden. Kendisini kandırılmış, aptal yerine konmuş hissetti. (s. 27)"* Bu arada karşılıklı kendi ailelerinin yaşadıkları acılardan da söz ettiler. Marulla ilk kez yorgun ve gergindi!

Ayhan, Karpas turuyla, bu gerginliği bir parça yumuşatmak istedi. Ayhan'ın geleceğe dönük düşlerini Ayhan'ın şu sözlerinde bulmak olası: *"Saatlerdir birlikteyiz. Didişmekten başka bir şey yapmadık. Geçmiş kolayca unutamayacağımız apaçık. Ne sen, ne ben, ne de toplumlarımız. Oysa unutamayacaklarımızı içimizde tutabilsek. Biliyorum kolay değil. Bizde evlat, sizde kuyruk; ya da sizde evlat, bizde kuyruk acısı oldukça."* / *"...didişmektense paylaşabileceğimiz ortak güzellikleri ortaya çıkarsak. (s. 35)"* Konuşan Ayhan mıdır, İsmail Bozkurt mudur? Onun dilekleri, düşleri midir? Bri yazar ve okur olarak sormadan edemiyorum.

Dönüş Mehmetçik (Galatya) üzerinden oluyor. Günün sonunda mitoloji ve aşk öyküleri zengileştiriyor. Taşı yumuşatıp canlandıran aşk, bu ilişkinin de evrilmesine katkıda bulunacaktır kuşkusuz.

Bu ilk buluşmanın arkası gecikmiyor. Karşılıklı girdip gelmeler başlıyor ve sıklaşıyor.

Ayhan'ın, Güney'e geçişinde ilk uğrakları, nispete nispet Aynapa oluyor. Kapalı Maraş'ın hemen alt kesimi. *"Cinselliğin dayanılmaz çekiciliğini (s. 46)* orada. Bunu hissetmemenin olanaksız olduğu bir yer. Ancak dünü sorgulamalar sürüyor. *"İşgal bizim hayatımızın bir parçası. Sürdükçe Attila tehdidini Demokles'in kılıcı gibi ensemizde hissetmekteyiz biz. (s.44)"* diyor Marulla; dahası 1974'e kadar hiçbir Türk'ü öldürmedikleri konusunda hâlâ ısrarcı...

Ayhan, onun bu saplantısını yenmesi için Marulla'nın Kuzey'e ikinci geçişinde bu kez onu, Şehit ve Malul Gaziler Derneği'ne götürüyor. Aynı zamanda bir müzedir burası. 1956-1974 arasında şehit olan 1457 Türk'ün resimlerinin ve onlarla ilgili açıklamaların yer aldığı bir müze. Gerekli açıklamaları Ayhan yapıyor ve ekliyor *"...tecavüz olayları maalesef savaşın yarattığı insanlık dramıdır." / "... biz Türkler, bu tip olayları, geleneksel namus anlayışımız dolayısıyla hep*

sakladık. / "Bu Ada'nın başına ne geldiyse sizin saçma Enosis hayaliniz yüzünden geldi.(S. 49)" Marulla, anne babasının bir süre yaşadıkları Girne'deki evi görmek ister. O evi bulurlar. *"Aile,... Yıllardır sakladıkları bazı fotoğrafları Marulla'ya verdi. (s. 53)"*

Güney turunda bu kez Ayhan arıyor aile köklerini. Anne soyunun yaşadığı Manyat, annesinin doğduğu köy Taşkent (Dohni) ilk köy ziyaretleri oluyor. Sonra da Geçitkale (Kophinou) ve Boğaziçi. Boğaziçi İsmail Bozkurt'un köyü. Marulla da yüzleşiyor gerçekle! Sorgulaya sorgulaya, yaşlı Rumlardan öğrendikleriyle!... Özellikle her zaman daha açık yürekli olan kadınlardan öğrendikleriyle!... Ve sonunda *"Özür dilirim Ayhan. (s.61)"* deme noktasına geliyor.

Kaza'da **"Bir Gün Belki"**nin özetini de buluruz:

"Roman Güney'deki bizim Boğaziçi yahut Aytotro, sizin Agios Theodoros dediğiniz köyde, Türk genci Mehmet'le Rum kızı Nitsa'nın sevdasını anlatıyor. İki genç 1963'te başlayan savaş ortamında bile gizlice buluşmayı sürdürürler. Mehmet'in babası TMT'ci, Nitsa'nın babası EOKA'cı ve aralarında ta çocukluklarından başlayan bir rekabet ve düşmanlık var." (...) İki gencin sevdası ortaya çıkınca, babaların davranışı acımasız olur. Mehmet basasından dayak yer. Nitsa ise babası tarafından hastanelik edilir, bu arada Mehmet'ten olan karnındaki bebeğini yitirir.. Hastaneden çıkan Nitsa babası tarafından zorla İngiltere'ye akrabalarının yanına gönderilir. Bunu haber alan Mehmet çılgına döner ve Nitsa'nın babasını öldürerek dağa kaçır. (S. 62)"

Roman içinde romanla tanışmak gerçekten güzel! Bir Gün Belki, yazarın anılarından beslenmektedir kuşkusuz. Kendi doğup büyüdüğü, TMT komutanlığı yaptığı yerdir Boğaziçi. Belki her iki romanın da özet iletisi şu tümcelerdedir: *"Dünü bilmek gerekir doğru ama bugünü yaşamak da önemli. Geçmiş bilelim, tanıyalım, ondan ders alalım. Buna karşın geleceği yaşayalım. Hakkımız var buna Ne dersin? (s. 63)"*

Elbette tarihi tek taraflı öğrenmek doğru değil. Örneğin, Spiros Papageogiou'nun **Geçitkale Harekâtı**, Michael Harbottle'ın İpretial Solider'i de okunmalıdır. İlkindeki *"1967 Geçitkale Harekâtı Elenezmin Waterlosu olmuştur."*; ikincideki *"yol silindiri ile ceviz kırma"* saptamaları, savaş literatürü açısından oldukça vurgulu ve öğretici ifadelerdir.

Bunca gelip gitmeye, görüşüp konuşmaya karşın iki genç, birbirlerine yüreklerini açabilmiş değildir hâlâ. Bu durumu, Aleksî, şöyle özetliyor: “*Ve siz iki inatçı keçi, ayrılamıyorsunuz ama birbirinize açılmıyorsunuz. Bunca yıldır Kıbrıs sorununun görülmesine benzemesin bu ilişkiniz.* (s. 71)” Aleksî’yi, biz bu romanda sağduyunun sesi olarak görüyoruz. Marulla’nın kafasındaki “**O bir Türk**” engelini aşmadaki en büyük rol, Aleksî’nindir. Aleksî, tarihi iyi bilen, nesnel bir bakışa sahip, aydın, solcu bir avukat. Üstelik Marulla’nın teyzesinin oğlu. O, Hristiyan dünyasının Türkleri içine sindirememesinin nedenini, Kıbrıs’ın “*ana kara dışında, kutsal kent Kudüs’e en yakın bir toprak parçası*” olmasında görüyor ve Marulla’yı tarihle yüzleştiriyor. “*Venedikliler, Ortodoks kilisesini kapatmışlardı.* (s. 73)”, deyip bu sorunu Osmanlıların çözdüğünü söylüyor. Sonra da sırasıyla o “*1796’da ... Yunanistan diye bir devlet yokken Kıbrıs’ı Yunanistan’ın bir parçası sayan ilk Enosis belgesi*”nden (s. 74), 1821’de Kıbrıslı papazların Roma’da yayınladıkları Enosis bildirgesinden, “Akritas Planı”ndan söz ediyor. 1974’te Enosis’i gerçekleştirmek için bir darbe yapıldığından, hatta Makarios’un “*Türkiye’ye ‘bunu önle’ çağrısı yaptı*”ğından (s. 769...

Artık Marulla, eski Marulla değildir. Aleksî’yle Ayhan’ın bir an önce tanışmalarını istiyor. Birlikte yola çıkıyorlar. Onu üniversitedeki o kafede bulacağından emindir. Buluyorlar, ancak Marulla’nın hiç de görmek istemeyeceği bir durumda. Ayhan, yıllar önceki arkadaşlarından biriyledir, Meltem’le!.... Biraz da senli benli; “*Gören, onları çok samimi bir çift sanırdı.* (s. 80)” Marulla, büyük bir düş kırıklığı yaşıyor. Öfkeyle arabasına dönüyor. Kuşkusuz aşkın denek taşıdır kıskançlıktır.

İki taraf da bu durumdan son derecede rahatsızdır. Marulla’yı yatıştırmak Aleksî’ye düşüyor, Ayhan’ı yatıştırmak Ali’yr. Gün, duygulara yenilme değil, gerçekle yüzleşme günüdür.

Tam da bu günlerde Andrea kızıyla görüşür, Sadık oğluyla. İkisi de bu arkadaşlığa karşıdır. İlişkinin kopmuş olmasından memnundurlar, rahatlamışlardır.

Ancak Andrea’nın bu bağınaz, katı, saldırgan tavır; mirastan yoksun bırakma korkutmaları Marulla’yı hırslandırmıştır. Çıkışı, Aleksî’nin Ayhan’la görüşmesinde bulur. Düğümü çözen Aleksî’nin bu görüşmedeki şu tümcesidir: “*Marulla’nın size tutkun olduğunu anlamadıysanız hayret ederim.* (s. 94)” Ayhan da “*Geç-*

mişe saplanıp kalmadan geleceği yaşamak gerektiğine inanıyordu artık. (s. 95)” Bu arada Aleksî de ilk görüşte tutulduğu Meltem’le buluşup tanışmanın derdindedir. Bu tanışma da gerçekleşir. Aleksî, dönüşte müjdeyi Marulla’ya şu sözlerle verir: “*Kesinlikle şunu bil Marulla: Ayhan sana tutkun.* (s. 99)”

Düğüm çözülmüştür. Karşılıklı yola çıkan iki genç, sınır kapısında buluşurlar, Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerinin bulunduğu yerde. Nasıl mı? “*Sonra bir anda kucaklaşıp kenetlendiler. (...) Onlar birbirlerine kenetlenmiş olarak çılgınca öpüşüyorlardı.* (s. 100)”

Böyle bir görüntü, basın, televizyonların arayıp bulamadığı bir şeydir. Sonra ne mi oluyor? Görüntüler, önce Rum televizyon ve gazetelerinde yer alıyor, bir gün sonra da Türk gazetelerinde!...

Andrea, Marulla’yı hemen baba evine çağırıyor. İflah olmaz Türk düşmanı olan Andrea çıldırmıştır. Marulla’yı, tekmeden tokattan, bu ilişkiye kendisi de karşı olan annesi Anna, güç bela koruyor. Artık ok yaydan çıkmıştır; “*O zaman seni reddediyorum. Yarın avukatımla görüşüp seni evlatlıktan çıkaracağım. Mirasımdan yoksun kalacaksın. Zırnık vermeyeceğim sana.*” diyen babasına Marulla’nın yanıtı da aynı sertlikte oluyor; “*Elinden geleni ardına koma.* (s. 106)” Ancak Marulla tedirgidir. Annesinin de her konuda güvence vermesine karşın tedirgindir. Çünkü babasının Ayhan’a bir kötülük yapabileceğini düşünmekte ve bundan da çok korkmaktadır.

Andrea, karısı Anna’ya “*Benim derdim Marulla ile değil, onu baştan çıkaran o Türk’le. Onu yok edeceğim, mahvedeceğim, Marulla’yı ondan kurtaracağım.*” Derken gerçek niyetini ortaya koymaktan çekinmez. Bu gözdağına, tehdide Anna sessiz kalmaz. “*Anna’nın ‘kirli çamaşırlarını dökerim’ sözleri önce Andrea’yı duraksattı. ‘Yapar mı bunu düşüncesi geçti beyninden.* (s. 114)”

Marulla, yaşadıklarını Aleksî ile konuşur. Silah edinme düşüncesi açar ona. Babasının, Ayhan’a bir kötülük yapabileceğinden söz eder. Aleksî’nin, her iki tarafın gençleri dışlaması konusundaki şu sözleri ilginçtir: “*Horlanırsın, linç edilirsin. Ayhan da yaşayacak ya da yaşadı bunları. Belki senden az, çünkü o çok aşağılayıp insan olarak görmediğimiz Türkler’de bağınazlık, şovenizm, ırkçılık bizdeki kadar değil. En azından bizdekine benzer, organize ve zengin kiliseleri yok.* (s. 118)” Silah edinme konusuna da karşıdır: “*Silah olunca felaketin önüne mi geçeceksin? (...) Mastürbasyondan öte bir işlevi olmayacak silahın.* (s. 118)”

Ayhan, henüz olup bitenden habersizdir. Anne-siyle sevdasını konuşmaya gider. Annesi de babası gibi bu ilişkiye karşıdır. Ayhan'ı bu sevdadan vazgeçirmek için, o aile sırrını ilk kez açıklama gereği duyar. Defalarca tecavüze uğrayan babaannesinden ve on altısındaki halasından söz eder. Kayıp amcasından. *"Bak oğlum diye sürdürdü konuşmasını. Bizim gele-neklerimizde bir kızın ya da kadının tecavüze uğraması, kirlenmesi olarak kabul edilip uluorta konuşulmaz, giz-lenip ses çıkarılmaz, saklanıp örtbas edilir. Anlayacağın kırılan kol yen içinde kalır. Liderlik de hep böyle davran-dı. Nice tecavüz olayı görmezlikten gelindi. Ailelerin ve mağdurların da isteği buydu. (s. 124)"*

Evet, siyasal ayrışma, toplumsal yaşamın bir parçasıdır. Bunun en somut örneği, Sadık'ın şu sözlerin-dedir kuşkusuz: *"Ben oğlumun bir Rum kız ile evlenme-sine karşıyım. Mehmet Ali Talat bile oğlunun Rum kız ile evlenmesine karşı. Ben tam karşıyım. (s. 129)"*

Peki, ne oluyor? Ayhan, buna karşın Marulla'ya gidiyor. Gazeteler masanın üstündedir. Gördükleri onu iyice sarsıyor, irkiliyor. Annesinin söyledikleri de kafasını allak bullak etmiştir zaten. Bu iki şokun etki-siyle, ilk kez Marulla'yı öpmeden çıkıp geri dönüyor.

Bir iç hesaplaşma içindedir. Birkaç gün kendisiyle cebelleştikten sonra, Ali'nin o *"Ne zamandan beri sevmek kötü bir şey oldu?" (s. 135)"* sözüyle zor da olsa kendine dönüyor.

Bu arada Ayhan, ekonomik sıkıntıya da düşmüş-tür. Ali'ye olan borçları biriktikçe birikmiştir. Ev kirası aylardır ödenmemiş, dahası harcamalara yetişemez olmuştur. Çareyi arabayı satmakta buluyor. Birkaç gün sonra da bir müşteri çıkıyor. Alım satımda iki ta-rafın da koşulları vardır. Yusuf'un koşulu, alım satımın gün içinde, peşin parayla olmasıdır; Ayhan'ın koşulu, arabanın bir gün sonra teslimi ve ertesi gün Yusuf'un kendisini Güney'e götürmesidir. Marulla gelecektir. Anlaşıyorlar alım satım o gün yapılıyor.

O gece Ayhan film seyredirken Ali Balkonda-dır. *"Neden sonra gözleri ile aşağıları kolaçan derken, Ayhan'ın arabasından uzaklaşan iki karartı gördü. (...) 'İnip bakalım be Ayhan' diyerek tedirginliğini hissettir-meye çalıştı. Ayhan, oralı bile olmadı. (s. 143)"*

Ertesi gün Yusuf, erkenden Ayhan'ı alıyor; arka-daşı Abdullah'la birlikte Metehan'ı geçip işlem kuyru-ğuna giriyor. Yandaki jiptekiler, Ayhan'ın eski arkadaşı Bayar'la kız arkadaşıdır. Onlar geçiş işlemlerini, önler-

deki birisi aracılığıyla halletmişlerdir. Ayhan, daha fazla beklememek için yola onlarla devam etme ka-rarı veriyor, Yusuf'la haber verip jipe atlayıp gidiyor.

Yusuflar, geri dönmekle devam etmek bir karar-sızlık yaşasalar da Güney'i gezme kararı veriyorlar. *"Ge-çiş için belgeleri kontrol eden Rum polisi, sıra Yusuf'a ge-lince, ona aracı kenara çekme işareti yaptı. Üç dört polis değerlerinden ayrılıp arabayı sardı. (s.145) "Abdullah'ın beyni dinamo gibi çalışmaya başladı (...) Ben kaçıyorum diye bağırdı Yusuf'a (...) Yusuf da arabadan inip hızla Türk tarafına doğru koşmaya başladı. (s. 144)"*

Marulla'nın evinde dinlenirken, Ayhan'ın gözü bir anda televizyon ekranına takılıp kalıyor. *"... ekra-na bir araba görüntüsü yansıdı. Kamera arabanın pla-kasına zum yaptı. Yusuf'a sattığı eski arabasıydı. (...) ... Ayhan, naylon poşette beyaz bir madde ekrana gelince ne olduğunu anlar gibi oldu. (s. 147) "Marulla'nın bey-ninde bir şimşek çaktı. (...) Ağzından küfredersine, lânetlercesine 'babam' çığlığı çıktı. (s. 148)"*

Evet, rastlantıyla kurtulmuştur. Tutuklanma ola-sılığı vardır. Çareyi Avukat Aleksi'yi çağırmakta bulu-yorlar. Bürosuyla birlikte Ayhan'ın avukatlığını üstle-nen Aleksi, böyle durumlarda, polisin, hele elinden kaçırdığı iki kişi varsa, mutlaka bir günah keçisi yara-tacağı kanısındadır. *"Polis, ...suç kanıtı yaratmakta us-tadır (s. 154) derken, ilk tespitini yapıyor. Ona göre bu işi planlayan, karanlık işlerin adamı olan Andrea'dır.*

Çare, Kuzey'e kaçmanın bir yolunu bulmaktır. Dikelya İngiliz Üssü üzerinde Beyarmudu'na geçe-ceklerdir. Vakit kaybedecek zaman değildir. Aleksi, TC pasaportu taşıdığı için kaçak yollardan Güney'e geçirdiği Meltem'i bile düşünecek durumda değildir. Önde Marulla'nın arabası olacak, Aleksi onları izleye-cektir. Polise yakalanırlarsa, Ayhan hiç konuşmaya-cak, avukatını isteyecektir.

Her konuda anlaşıyorlar. Marulla direksiyonda yola çıkıyorlar. Aleksi onları izliyor. Bir arabanın ken-dilerini takip ettiğini fark ediyorlar. Marulla izlerini kaybettirmek için ara yollara sapıyor. Yerleşim yerle-rine girip çıkıyor. Olan da oluyor. *"Dakikalarca süren çılgınca kaçış, iki arabanın çarpışmasından çıkan ma-deni sesin, kentin homurtulu gürültüsüne karışmasıyla son buldu. (...) ara yoldan anayola hızla ve kontrolsüz çıkış yapan Marulla, anayolda hızla ilerleyen arabaya cepheden bindirivermişti. (s. 170)"*

Marulla'nın annesi, aynı gün başka bir kaza yaşıyor. Kuşkulu bir ev kazası. Evin Filipinli hizmetçisi de her nasılsa kaybolmuştur.

Evet, kazayla başlayan roman, kazalarla bitiyor. Özetle "**Kaza**", salt bir kitap adı değil, Kıbrıs tarihinin de eğretilmesidir (metafor) kuşkusuz.

Sorular ve saptamalar ne diyor?

Kaza, mitolojik zenginliklerle beslenen bir roman. Afrodit'le ilgili değişik söylenceler, Afrodit Kalyalı, Pigmallion-Galatia, Karakız, Apostolos Andreas – Mührü Süleyman, Beşparmak öyküleri. Apostolos Andreas'ın değneğini deşirdiği yerden su çıkar. Bütün adaların temel sorunu sudur kuşkusuz. "*Afrodit bile çözemedi dillerini.* (s. 69)" tümcesi, yüzyılların oluşturduğu önyargının somutlaması değil mi?

Konuşmalarda, yer yer de anlatımda, adaya özgü bir anlatım var. "*Onunla yaşadıkları koyuldukça koyuldu ona* (s.13), "*dibelik deli* (s. 40), "*gavcardan kale* (s. 50)", "*Desene allem gallem Mansura* (s. 82)", "*keçinin bıçağa baktığı gibi* (s. 168)", *renk açan ağı* (zakkum) örneklerinde olduğu gibi. Sert sessizleri yumuşatan, bazı sesleri yutan bir söyleyiş. Bu da bizim Aydın ağızına epeyce yakın bir özellik. İşte o ağızdan birkaç örnek: "*dakma, bambaşga, gızgınlığın galmayacak, görçen çıkaracağı, golay...*"

İsmail Ağabey bana, atalarının Aydın yöresinden olduğunu birkaç kez söylemişti. Osmanlı'ya rahat yüzü göstermeyen Aydın ve Karamanoğullarının yazgısıdır bu. Ya Balkan içlerine ya da adalara sürülmek... Ne diyordu **Avni** mahlasıyla şiirler yazan Fatih: "*Bizimle saltanat lâfın idermiş Karamâni / Hudâ fırsat virürse ger yire akara anı*". Osmanlı o fırsatı çokça kullanmıştır. Evlad-ı fatihan övgüleri, Osmanlı'yı aklamaya yeter mi?

"*Atilla, Barbar; kara gavurluk, gavur kızı, İsa gülü...*" iki toplumun belleğindeki önyargıların somutlamasıdır kuşkusuz. Dinin, bir adım daha öne çıktığı dinsel ve ırksal ayrışmanın... "İşgalin yasal polisi olmaz" da toplumlar arası güvensizliğin... Bu güvensizliği aşmak için daha kaç "kaza" yaşanacaktır?

Güneyli Marulla emniyet kemerli, kuzeyli Ayhan kemersiz. Neye vurgudur bu, neyi simgelemektedir? Hangi savrulmaları? Bu toplum da bir gün kemer takacak mıdır?

Kadınların kapıları (Anna, Emine, Taşkentli Rum anaların...), duyguya, hoşgörüyeye, sevgi ve sevdaya,

yani eşduyuma daha açık. Erkeklerinki inadına kapalı. Sanki ırklarını bir onlar temsil ediyorlar. Politikayı biraz da kadınlara mı bıraksak acaba?

Meltem – Aleksî ilişkisi, bana göre romandaki bir başka simge. Erkek egemen kültüre tepkinin simgesi. Türk kızı da bir Rum delikanlısını sevebilir. Hep Mehmet'ler Nitsa'ları, Ayhan'lar Marulla'ları sevecekler değil ya!... Böylesi daha insani değil mi?

"İngilizlerin olduğu yerden kork. (s. 174)" bir Kıbrıs savsözü kuşkusuz. Bu sözü genelleyip "emperyalizmin olduğu yerden kork." demek daha doğru değil mi?

"*Her halde biliyorsun. Kıbrıs'ın eşeği ünlüdür. Bu arada Rauf Denktaş'ın 'Ada'nın tek yerlisi Kıbrıs eşeğidir' dediği söylenir* (s.29)" tümcesi, Kıbrıs gerçeğinin vurgusu değil midir? Kimler geldi kimler geçti! Kalıcı olan, salt Rumlar mı?

"*Bu dünya kandırma dünyası oğlum. Politikada, diplomaside bile kandıran kandırana.* (s. 40)" tümcesi, neler yaşandıktan, nelere tanıklık yaptıktan sonra yazılan bir somutlamadır?

Aleksî, Marulla'nın teyze oğlu. Sol düşünceli, aydın, insancıl... Solun kalıplarına, AKEL'in açmazlıklarına düşmemiş bir avukat, dört dörtlük bir aydın. Yoksa sınırın kuzeyindeki İsmail Bozkurt mudur o?

Yazarlık, bir daireyi tamamlamaktır. Kaza'dan "Yusuçuklar Oldu mu?"ya dönersek, romanın başkişisi Kemal'in bireysel hesaplaşması, Atilla Özkırımlı'nın da dediği gibi "doğruyu arayan bir aydının hesaplaşması" değil midir? O aydın yazarın kendisi değil midir sizce?

İsmail Bozkurt'la altı etkinlikte birlikte oldum Dahası 29 Mart 2017'de, Ayhan'ın Marulla'ya yaptırdığı Karpas turunun bir benzerini baş başa yaptık. Gerçek bir huzur yolculuğuydu!... Bafra, Kumyalı, Mehmetçik (Galatya), Büyükkonuk, Kantara, Turnalar turunun görselliğinde, gerçek bir "tarih, doğa, sanat" söyleşisi!... Akşamı baş başa İskele sahilinde yediğimiz yemek... Yoksa daha okumadan, beni de "Kaza"yla buluşturmak mı istemişti? İşte buluştum, buluştuk.

Yaşamları zenginleştirenler de böylesi dost buluşmaları değil midir? Hele kitabın dostluğunda!...

Akbük, Eylül 2020

İsmail Bozkurt'un Romanlarında Realist Roman Kişileri ve Karakterizasyon

Mihrican Aylanç*

Giriş

Tanımını aramayı sürdüren edebî bir tür olarak roman, asıl kaynağı olan insanın içinde yaşadığı zaman ve çevrenin değişimine tanıklık etmeye devam etmektedir. İnsanda gözlemlenen değişim, anlatım vasıtalarında farklılaşmayı gündeme getirmektedir. Romanın kanon karşıtı yapısı, bu türün kendi kendini tanımlama serüveninin devam ettiğine işaret etmektedir.

Roman, VXIII. yüzyılda felsefede realizm ile başlamıştır. Descartes'ın düşüncelerinin üstüne inşa edilen neorealist felsefenin gerçek kavramı ışığında, insan gerçeğini ve değerlerini işlemiştir. Belli bir zaman, mekân ve belli bir kültür ortamı içinde, belli bir kişinin yaşadığı değişme ve olgunlaşma süreci sonunda vardığı değerleri öncelemiştir. Toplumun bütün bireyleri için geçerli olan sosyal değerlere vurgu yapan romanda insan, sosyal bir tipe dönüşmüştür. Romanda "gerçek" kavramı bugün değişmiş olsa da bu biçimsel açıdan bir sanat geleneğinin devamıdır.² Romanda destan ve trajedide olduğu gibi yapıyı olaylar dizisi, karakterler ve düşünce unsurları oluşturur.³ Geleneksel olarak kabul edebileceğimiz realist romanda, roman karakterlerinin yaşadıkları değişme süreci içinde yaptıkları tercihlerin ifadesi olan eylemleri, onların eriştikleri olgunluk seviyesinin de bir ifadesidir. Romancının bir aydın olarak sosyal değerleri eleştirmesi ve onları insan

hayatının ihtiyaçlarına göre yorumlaması, romanın yapısında karakter unsurunu öne çıkarmıştır. Önce realizm, sonra natüralizmin gerçek ve insan kavramlarını benimseyen romanın, biçimde klasik ölçüleri öncelemesiyle "arı roman" (pure novel) oluşmuştur. Realistler, natüralist insan kavramını kabul etmekle beraber, insan hayatını sadece olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi de görmüşlerdir. Bu nedenle insan gerçeğine preskriptif (tumdengelim) olarak insan ideallerini de katmışlardır (Kantarcıoğlu, 2007:19-24).

Wellek'in ifadesiyle roman, romanslar gibi şiirsel değil, gerçekçidir. Kurmaca olmayan anlatı biçimlerinin –mektup, günce, anı ya da yaşamöyküsü, tarih kaydı ya da tarihin-oluşturduğu gelenekten gelmiştir. Belgelerden yola çıkarak gelişmiştir, biçimsel olarak temsil edici ayrıntıları (mimesis) vurgulamaktadır (Wellek, 2001: 255).

Roman bütün sanat dalları arasında, gerçeğe odaklanan ve gerçeği en dolaylı bir şekilde ifade eden, yazarın yüreğine ve zekâsına en çok sorumluluk yükleyen yazınsal türdür. Romancının ister gerçek ister gerçek dışı yarattığı dünya, romancının kendi dünya görüşünden bir başkasını yansıtmaz (Stevick 2004: 34). Gerçeği yansıtmanın ardına düşen realistler; kahramanların karakterlerini tam anlamıyla betimlemek için gözleme başvururlar. Çoğunlukla kişilikleri kuvvetli insanları seçerler. Toplumu ise olduğu gibi, objektif bir yaklaşımla tasvir ederler (Kefeli 2012:97).

Düşünsel yanı baskın olan realist romanda, zmandizinselliğe kuruluştaki nedensellik de eklenir. Bu tür romanlar, bir zaman süresi içinde etkisini durmaksızın sürdüren nedenlerin sonucu olarak bir ro-

* Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, el-mek: maylanc@ciu.edu.tr

2 Wellek, sanatın realite ile uğraşmaktan kendini alamayacağını ifade ederken geçmişte tüm sanatların yüce bir realiteden, esas gerçek veya hayaller ve semboller gerçeğinden bahsekerken dahi gerçeği hedeflediğinin altını çizerek (Wellek 1969: 222-255).

3 George Lukacs da romanı somut, yaşanmış bir deneyim olarak ele alır, ancak "bütünlüğün parçalandığı ama bütünlük ihtiyacının sürdüğü bir dünyanın epiği" olarak nitelendirir (Lukacs 2003:11).

man kişinin yozlaşmasını yahut gelişmesini gösterir. Sımsıkı örülmüş bir dokunun içinde belli bir anda bir şey olmuştur, sonuçtaki durum başlangıçtan farklıdır (Wellek ve Warren 2001: 254).

XIX. Yüzyıl romanının en belirgin özelliği kapsayıcılığıdır. Realist roman, toplumun bütün bir resmini çizebilmek için tarihten, ekonomiden, sosyolojiden, günlük yaşam pratiklerinden beslenir. Kurgusalılığı tarihçi gibi neden-sonuç ilkesine göre kurar. İnsan bilincini inceleyen Epistemoloji, insanın bilme ve bilmeme tarafıyla ilgilenir. Buradan bakıldığında realist roman "bilme", modernist roman ise "bilmeme"ye yoğunlaşır (Antakyalıoğlu 2013). Milan Kundera bu konuda; "*Bilme tutkusu*" (*Husserl Avrupa tinselliğinin özü olarak görür bunu*), *insanın somut hayatını incelemesi, onu 'varlığın unutulmasına' karşı koruması için roman dört elle sarılmıştır*" (2012: 17) der.

"Realist roman, diegetik (anlatmacı) romandır. Anlatıcı, yani yazar, romanı var eden ve sahnede başrol oynayan kişidir. Realist roman, realitenin de kurgu olduğunu "bilmeyen" romandır. Bu yüzden akliselimdir. Öznesi burjuva bireydir; konusu ise bireyin oluşturduğu çekirdek aile ve bu aileden oluşan toplumdur. Bu bireyin dünü, bugünü ve yarını vardır. Belleği sağlamdır. Deneyimleri önemlidir. Yaşamı bir süreçtir. Başlar, gelişir ve biter. Evrensel doğruları vardır. İnanç sistemi vardır. Bunlar sayesinde topluma entegre olur. Bu birey için mutluluğun bir tanımı, yaşamın bir anlamı vardır. Birey vardır ama onun özneliği yeterince öznel değildir. Çünkü vurgu, bu bireyin toplumca şekillendirilmiş bilincine, egosuna ve süper egosunadır." (Antakyalıoğlu 2013: 147).

Realist romanın "ben buradayım" diyen öznesi "ben" in de farkındadır, nerede olduğunu da. Realist romanın olay örgüsü güvende bir egonun uyuşabildiği bir uzamda, düz çizgisel ve belleğe nakli mümkün bir zamanda eylemlerini anlatır. Realist roman, sağduyu ve mantık üzerine kuruludur. Weinstein, realist romanın "bilme" durumunu birey ve dünyanın rasyonel ilişkisinden kaynaklandığını ifade eder. Bilen özne, kendi dışında olan bilinebilir dünyayla haritalanabilecek bir yerle eylemi mümkün kılan zamanla ilişki kurar ve etkileşimini bu düzlemde gerçekleştirir.

Kahraman sanki özgür bir bireymiş gibi davranır (Antakyalıoğlu 2003).

Türk edebiyatında realizm etkisini Servet-i Fünûn döneminde; Halid Ziya Uşaklıgil'in romanlarında kendini iyice belli eder. Millî edebiyat ve Cumhuriyet döneminde özellikle Yakup Kadri, Halide Edip, Reşat Nuri, Peyami Safa gibi yazarlar, ortaya koydukları eserleriyle sosyal gerçekliğe ayna tutma işlevini yerine getirerek Türk edebiyatında roman geleneğinin oluşumuna da zemin hazırlamışlardır.

Kıbrıs Türk edebiyatında ise çeşitli dönemlerde Hikmet Afif Mapolar, Özker Yaşın ve Bekir Kara gibi yazarların öncülüğünde realist çerçevede geleneksel roman örnekleri verilmeye başlanır. Öykü, roman, deneme ve gezi yazıları ile Kıbrıs Türk nesrinin oluşumuna katkıda bulunan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin 1960-1990'lı yıllardaki siyasi ve sosyal yaşantısını realist çizgide, sosyal bir tipe dönüşen karakterler aracılığıyla romana taşır.⁴ *Yusufcuklar Oldu mu?* (1991), *Mangal* (1995), *Bir Gün Belki* (2002) ve *Bir Gecede* (2005) adlı romanlarında millî bilinçle hareket eden, buna rağmen toplumsal çarpıklıklara boyun eğmeyen toplum için ideal olarak nitelendirilebilecek tipler yaratır. 1974 sonrasında adadaki sosyal ve siyasi ortamı yansıtan *Yusufcuklar Oldu mu?* ve *Mangal* romanlarını yayımlar. Bu romanlar adeta onun politik yaşantısının sarsıcı ve örseleyici açmazlarıyla yüzleşme süreci olur. Ülkenin savaş sonrası çarpık toplumsal yapısında çeşitli vesilelerle üst sosyal sınıfa gelenleri hedef alan bu romanlar, eleştirel gerçekçilik anlamında dikkate değerdir. *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* romanları ise toplumsal tarihin yeniden kurgulandığı yapıtlardır. 21 Aralık 1963'te başlayıp 1964'te de şiddetli bir biçimde devam eden Türk-Rum çatışmalarına ve göçlere tanıklık eden bu romanlar, yaşanmışlıklarla örülmesi nedeniyle belgesel niteliklidir. Bozkurt, söz konusu romanlarında toplum gerçeklerini -çoğunluğu gerçek yaşamdan alınmış roman kişileri aracılığıyla- resmetmiş, kendine de roman kişisi olarak yer vermiştir. Bu yönüyle yaşadığı ve dinlediği olayları

⁴ İsmail Bozkurt'un romanlarında yapı ve izlek hakkında bkz. Aliye Pençe, İsmail Bozkurt Hayatı-Edebî Kişiliği ve Eserleri, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Lisans Tezi, 2006.

roman vasıtası ile gelecek kuşaklara aktarmıştır. Roman kişilerini çevresiyle birlikte ele almıştır. Sosyal bir panaromik tarihin inşasına yönelmiştir.

Romanın Kurucu Yapı Unsuru: Baş Kişiler ve Karakterizasyon

Romanın olay örgüsüne dayalı merkezi yapısı, özünde belli başlı kişilerin yaşam öyküsünün anlatımıdır. Bu nedenle kişiler romanın temel öğesidir. Karakterizasyon ise romandaki kişi kadrosunun çizim tekniklerini içeren ve dolayısıyla yazarı daha yakından ilgilendiren bir durumdur. Bu nedenle bu iki unsur ayrı ayrı ele almak daha doğru olacaktır.

Romanda Kişi/Şahıs Kadrosu:

Kişi terimi için Almanca'da bir kısmı diğer dillerden alınmış "Person" (personel), "Charakter" (karakter), Gestalt (biçim), "Held" (kahraman), "Protagonist" (başkahraman), "Aktant" (eyleyen), "Akteuer" (aktör) gibi kavramlar kullanılmıştır (Schneider ve Pfister'den akt. Tepebaşı 2012: 45).

Almancadaki "Figur" ve Latince "figura" (şekil veya biçim) kavramının kökeni yanıltmak, uydurmak anlamındaki "fingere"dir. İngilizcede bu kavram için "character" terimi kullanılmaktadır. Yunanca "kharakter" işaret anlamındadır ve "kharakseis" (kazımak, şekillendirmek) kökenlidir. Lahn ve Meisner'e göre kavramın anlam dokusunda hem kurmacalık hem de yazma edimi mevcuttur (Lahn ve Meister'den akt. Tepebaşı 2012: 45). Roman incelemelerimizde "figür" kavramı için "kişi" terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak "şahıs" terimini kullananlar da mevcuttur.

Günümüzde roman türünün ve dolayısıyla romanın kurucu yapı unsuru olan kişi kadrosunun değişimini sürdürmesi, roman kişilerinin incelemesinde farklı yaklaşımların gündeme getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu da roman kişilerinin farklı sınıflandırmalara tabii tutulmasını gerektirmektedir.

Çalışmalarında işleve önem veren Forster, roman kişilerini "düz (flat) ve yuvarlak (round)" olarak iki gruba ayırır (Forster 1982: 108). Roland Bourneur ve Real Quillet, romanda kişi kadrosunu altı ayrı

kategoride inceler. Bunlar sırasıyla; 1) "Başkahraman (protagoniste), 2) Hasım kahraman, 3) İstenilen veya istenilmeyen obje olarak kahraman, 4) Verici kahraman(destinateur), 5) Alıcı kahraman (destinataire), 6) Yardımcı kahraman (adjuvant)" dır (Bourneur ve Quillet 1982: 153-156).

Kişiye "Figür" dolayısıyla da kişi kadrosunu figür "Figürler Sistemi" olarak ele alan Pospelov, roman kahramanlarını "esas" ve "yan kişiler" olarak iki ana kategoride değerlendirir. Buna göre esas kişiler, karakteristik özellikler gösteren romanın ana figürleri konumundayken yan kişiler daha çok yardımcı bir işleve sahiptirler (Pospelov 2005: 222-223).

Şerif Aktaş, Roland Bourneur ve Real Quillet'in yaklaşımına dayalı olarak romanda olay örgüsünü şekillendiren altı unsurdan söz eder. Bu açıdan roman kişilerini; 1) Başkahraman, 2) Hasım veya karşı güç, 3) Arzu edilen ve korkulan nesne, 4) Yönlendirici, 5) Alıcı, 5) Yardımcı olmak üzere altı ana başlıkta değerlendirir (Aktaş, 2003: 138-139).

W.J. Harvey'in inceleme yöntemine göre ise kişi kadrosunu karakter yapılarına göre dört grupta incelemek mümkündür: 1) Baş kişi (protagonist character), 2) Norm Karakter (Ficelle), 3) Kart-karakterler (Card-Character), 4) Fon Karakter (Background Characters), (Stevick 2004:169-187).

Roman kişilerinin yapıttaki işlevlerinin incelenmesinde Harvey'in yaklaşımı yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde romanda olay örgüsünü şekillendiren kişilerin yapısal özellikleri ve birbirleriyle olan bağlantılarının yanı sıra karakteristik özellikleri de değerlendirilebilmektedir. Yardımcı kahraman olarak adlandırılan norm karakter, baş kişiyi baş kişi yapan unsurlar arasında yer alır. Onun değişim, gelişim ve olgunlaşma sürecinde önemli işlevler üstlenir (Korkmaz 1997:298). Kart karakterler, romanda baş kişinin, dolayısıyla tematik gücün karşısında yer alan kişilerdir. Baş kişiyi çeşitli biçimlerde etkileyerek romanda gerilim ve çatışma unsurunu, dolayısıyla sürükleyiciliği de etkileyen önemli bir karakterdir (Stevick 2004: 175-182). Bu karakterler yalınkat kişiliğe sahiptirler ve daha çok "hedef obje" ye varmayı engelleyen karşı güç (hasım güç) grubunda yer alırlar.

Fon karakter, romandaki sosyal yapının, başka bir ifadeyle beşerî ilişkiler ağının oluşturulmasını sağlayan fon niteliğindeki kişilerdir.

İsmail Bozkurt'un Romanlarında Realist Baş kişiler

Romanın yapısını şekillendiren baş kişiler, yarıttı tematik gücü ve ana fikri temsil etme işlevini üstlenirler. Baş kişi, başkahraman, birinci derecedeki kahraman veya merkezî kişi olarak da adlandırılmaktadırlar.

Aktaş'a göre bu kişiler; *"Souriau'nun tematik güç olarak adlandırdığı vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır"* (Aktaş 1998:153). İç dünyaları ve yaşamları en ayrıntılı işlenen karakterlerdir. Bunlar daha karmaşık bir şekilde öykünün akışı içinde çatışmalar ve değişme süreçleri yaşayan, okurun tepkisini sürekli ve tam olarak yönlendiren karakterlerdir. Bu kişiler, en ilgi çekici sorunların ortaya atılmasına hizmet etmekle birlikte okurda sempati ve ani duygu değişiklikleri yaratırlar. Romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman kişileri, romancının esas yaratısı (ürünü)dür ve romanın varoluş sebebidir (Stevick 2004:173).

İsmail Bozkurt'un *Yusufcuklar Oldu Mu?* romanında Kemal, *Mangal'da* Mustafa, *Bir Gün Belki'de* Mehmet, *Bir Gecede'de ise* Turgut birinci derecedeki kahramanlar, baş kişiler olarak işlenirler.

Kemal, romanda gençlik döneminden orta yaşa uzanan geniş bir süreçte karşımıza çıkar. Bireysel ve toplumsal açmazları ile yüzleşmektedir. Ankara'da Hukuk eğitimi aldıktan sonra adaya dönen Kemal, avukatlık yapmak yerine bir bakanlıkta yönetici olarak çalışmayı tercih etmiştir. 1963 olaylarında TMT'de faal olarak çeşitli görevler üstlenmiştir. Dürüstlüğü ve çalışkanlığı ile tanınmaktadır. Babası gibi mert bir mizaca sahiptir. Toplumsal sorumluluklardan kaçmayan bir tiptir. Bu nedenle işinde ve sosyal yaşamında yükselir. Bakanlıktaki görevinin yanı sıra bir spor kulübünün başkanlığını da yürütmektedir.

Kemal, toplumsal olaylara karşı duyarlıdır. Avukat arkadaşı Murat gibi toplumsal yozlaşmalara ça-

nak tutmaz. Kişisel çıkarlarına göre hareket etmez. Çarpık düzenden faydalanmanın ardına düşmez. Nitekim Murat zengin bir kızla evlenmiştir. Yönetimdeki politikacı ve yargıçlarla iyi ilişkiler kurmuştur. Bu nedenle lüks bir yaşam sürmektedir. Yine romanda kart karakterler arasında bulunan Burhan'ın kişisel çıkarlarını kollayan seçimleri ve eylemleri Kemal'in tam aksi yönündedir. Yoz politik çarkların içinde bulunan Burhan, iki dönem milletvekili seçilmiştir. Kemal, Burhan gibi de toplum yönetiminde etkin görevler üstlenmenin ardına düşmek istemez. Günlük politikayla doğrudan ilgilenmez. Yazar onun bu durumunu; " ... Kemal ise ne Murat ne de Burhan gibi olabiliyordu. Haksızlıklardan etkileniyor; ancak bu etkilenme kendisini eyleme götürecekti oranda olmuyordu." açıklamalarıyla ifade eder.

Kemal, iş yaşamında yöneticilerinin verdiği görevleri yerine getirebilmiş, bu nedenle yükselişine izin verilmiştir. Ancak dürüstlüğü, etrafındakileri ürkütmektedir. Bozuk düzenin bir parçası olarak müstesarlığa yükselen Kemal'i bozuk düzen kendi çarklarında eritmiştir. Çalışkanlığı ve tarafsızlığı, yüreğindeki çıkarsız vatan sevgisi ve hizmet etme aşkı, onun bu düzende üst statülerde uzun süre durmasına engel değildir. Bu nedenle görevlerinden uzaklaştırılır.

Ülkede milli direnişe katılmayan kişilerin yönetimdeki aktif konumları, çarpık uygulamaları hat safhadadır. Bu ortamda Kemal, devletini koruma, halkını savunma dürtüsü içindedir. Ancak onun özverili çabalarının reel hayatta karşılığı yoktur. Görevlerini layıkıyla ve hakkaniyetle yerine getirirken işine son verilmesi onurunu kırar. Kemal'in talihsizliği sadece iş yaşamında değil özel yaşamında da kendini gösterir. Üniversite yıllarında büyük aşk yaşadığı Nilüfer'i savaş deneyiyle kaybeden Kemal, Ayşe ile evliliğinde bu zorunlu ayrılığın acısını ve mutsuzluğunu sürmektedir. Yıllar sonra, tam da görevinden azledildiği sırada Nilüfer, zengin bir dul kadın olarak karşısına yeniden çıkar. Onunla evlenip İstanbul'daki şirketlerinin başına geçebilecektir. Bu yol ayrımında tercihinin vatanında kalmak, evliliğini sürdürmek ve oğlu Doğuş'u yetiştirmekten yana kullanır. Emekliliğini isteyip serbest avukatlık yapma kararı alır. Romanda onun bu

büyüme ve olgunlaşma süreci eleştirel gerçekçi bir tavra dönüşür.

Mangal romanının baş kişisi Mustafa da toplum eleştirisindeki realist tavrı ile dikkat çekerken gelişim ve olgunlaşma gösteren bir roman kişisi olarak karşımıza çıkar. Mustafa, Ankara'da öğrencidir. Babasının isteği ile yerleştiği makine mühendisliği bölümünde gönülsüz olarak eğitim almaktadır. Politikacı olan Mustafa'nın babası da ülkedeki toplumsal yozlaşmaya alet olan bir kişidir. *Yusufçuklar Oldu mu?* romanındaki Murat'la pel çok ortak noktası vardır. O da hükümetin olanaklarını kişisel menfaatleri için kullanan, bunu doğru bulan bir karakter yapısına sahiptir. Romanda Mustafa da Kemal gibi toplumsal sorumlulukları ve bireysel arzularıyla bir mücadele süreci içine girer. Babasının engellemelerine rağmen Afife ile ilişkisini sürdürür. Afife'nin geçkin yaşına aldırış etmesizin onunla evlenmeye karar verir. Ancak Afife'nin almış olduğu kararla bu evlilik gerçekleşmez. İlerleyen süreçte Mustafa kendi iradesi ile hareket etme gücünü kendinde bulur. Babasının salık buyurduğu gibi askerlikten kaçıp Londra'ya yerleşmek yerine vatana dönerek toplumsal yükümlülüklerine sahip çıkar. İçsel bir olgunlaşma süreci olarak adlandırılacak ondaki bu gelişim, realist roman kişisi olarak onun bağımsızlığına ulaşması ve kaderini kendi belirleyebilmesi anlamını taşır.

Bir Gün Belki romanının kahramanı Mehmet'in olgunlaşma süreci ise millî ideolojik bir temele dayanır. Mehmet, Rumlarla 1963 yılında yaşanan çatışmalar sırasında Rum kızı Nitsa'ya âşık olur. Mehmet'in babası Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT), Nitsa'nın babası ise EOKA örgütünün temsilcisi olduğundan, bu aşk çıkmazlara gebe dir. Ancak iki genç biraraya gelmek ve aşklarını yaşamak için çırpınırlar. Gizlice görüşmelerini kimse engelleyemez. Mehmet'in Rumlarla yaşanan çatışmalar sırasında yaralanması ve Nitsa'nın odasına sığınması ilişkilerini açığa çıkarır. Mehmet, TMT tarafından cezalandırılır, göz hapsine alınır. Nitsa babasından şiddet görür, bebeğini düşürür, zorla İngiltere'ye gönderilir. Bu trajik süreç Mehmet'in bireysel dünyasını ciddi bir şekilde örseler. İntikam duygusuna kapılır, Nitsa'nın babasını

öldürür. Nihayetinde köyüne Rumlar tarafından yapılan küçük çaplı saldırılar, uygulanan ambargolar topyekün bir saldırıya dönüşünce onda da ulusal bir bilinç yükselir. Bu bilinçle eline silahını alarak milli direnişe katılmak üzere harekete geçer. Mehmet ve Nitsa, Türk-Rum halklarının ilişki simgeleridir. Bu iki genç insanî boyutta samimi ve canlı duygularla birlikte olmak isterken, içinde yaşadıkları toplumların siyasî koşulları onları engellemektedir. Duyguları ile ait oldukları halklara karşı sorumlulukları arasında kalan gençler derin bir "çatışma"ya yaşarlar. Aşklarına engel olamazlar ama birleşmeyi de başaramazlar.

Bir Gecede romanının baş kişisi Turgut, olgunlaşma sürecinden geçen bir kişi olmaktan ziyade TMT örgütüne kendi isteği ile üye olup halkını korumak gibi bir görevi misyon edinmiş vatansever bir komutan olarak canlandırılır. Turgut, 1963 olaylarında Rum birliklerin köye taarruza geçeceği haberi üzerine halkının can güvenliğini sağlamak üzere Geçitkale'ye göç kararı alıp bunu uygulamaya koyar. Bir gecede gerçekleştirdikleri toplu göç köy halkını kurutuluşa götürür.

İsmail Bozkurt'un biyografik romanlarının olay örgüsü, roman kişilerinin toplumsal ve karakteristik kesinliğine, hayattaki eksiksiz cisimleşmesine dayanmaktadır. Bahtin'in yaklaşımına göre (2014), biyografik romanlarda "kahramanın karakteri ve hayatın olay örgüsü arasında derin ve organik bir bütünlük olması gerekir. Kahraman ve kahramanı çevreleyen nesnel dünya, tek bir parça haline gelmelidir". Bozkurt'un romanlarında kahramanın çevreyle nesnel olarak bütünleşmesi türle ilişkili olarak bu şekilde yorumlanabilir.

İsmail Bozkurt'un Romanlarında Karakterizasyon

Romanın kurgusuyla doğrudan ilişkili bir unsur da karakterizasyondur. Karakterizasyon, hikâyeci veya romancının anlatıyı sürükleyecek kişiyi, anlatının niteliğine uygun olarak çizmesine, ona beşerî bir yapı kazandırarak canlandırmasına denir (Tekin 2002).

Karakter çizme olarak adlandırılan bu durum, Wellek ve Warren'e göre gelenekle ilişkili olabildiği gibi gözleme dayanabilir. Bununla beraber yazarların

kendi benine dair izler taşır (2011: 102-260). Karakter çiziminde iki yöntemden söz edilebilir. Bunlar: 1) Açıklama yöntemi: Çizilmek istenen kişiyle ilgili bilgilerin bizzat yazar tarafından verilmesi. 2) Dramatik yöntem: Kişinin davranış, düşünce ve duygularıyla kendi kendini ortaya koyması (Tekin 2002).

Kişileştirme durağan, devingen ya da gelişmeye açık bir şekilde yapılabilir. Kişileştirmeye kişibiliminin (kişiler kuramı, kişilik tipleri) sıkı bir ilişki vardır. Romancılar hem yazınsal gelenekten hem de halk-insanbiliminden gelme kişi tipolojileri kullanırlar (Wellek ve Warren, 2011: 102-260).

Ergin, karakterler çiziminde yazar figürünün önemine dikkat çeker ve iki farklı yöntem denemesi gerçekleştirir. Bunlar: 1) Blok karakter çizme tarzı, 2) Dinamik karakter çizme tarzı, 3) Karakterin değişmesi, olgunlaşması, bilinçlenmesi ya da yozlaşmasının sağlandığı teknikler (Ergin 1993: 8-9). Bir diğer karakter çizme yöntemi ise üç maddede toplanır: 1-Gözlemden Yararlanma (Müşahede), 2-Hayal Gücünden Yararlanma (Muhayyile) , 3-Etkilenen Ekollerden Yararlanma (Yazarın bilgi stoku, okudukları eserlerden esinlenme) (Ergin 1993). Buna yazarın şahıslarında kendisini anlattığı kişiler de eklenebilir.

Kemal, Mustafa ve Mehmet yazarın gerçek yaşamdan, çevresinden gözlemleyerek macerasını anlattığı baş kişilerdir. *Yusufcuklar Oldu Mu?* romanındaki Kemal'in kardeşlerinin adları da Mustafa ve Mehmet'tir. Turgut karakteri de gerçek yaşamdan alınarak kurmaca dünyada yeniden canlandırılmıştır. Ancak Turgut'un bu anlamda özel bir yeri vardır. Çünkü O, kurmaca gerçeklik olarak değil de gerçekliğin kurmacası şeklinde yaratılmıştır. *Yusufcuklar Oldu Mu?* romanında da aynı isimle ona yer verilmiştir. Adı değiştirilmeden esere dahil edilmiş ve roman kişisi olarak çizilmiştir. Bu durum romanın önemli bir toplumsal olayı -savaş nedeniyle bir gecede Lefkara'dan Geçitkale'ye göçü- yansıtmaları ve yazarın adada Rumlara karşı verilen millî direnişinin toplumsal etkilerinin dramatik unsurlarını ön plana çıkarma amacının göstergesidir.

Bozkurt, romanlarında karakterini geleneksel romanda gözlemlenen açıklama yöntemi ile resmeder.

Kemal, Murat, Mustafa ve Turgut'u bu yolla okura tanıtır. Kemal, Murat ve Mustafa dinamik tarzda gelişim gösteren karakterler olarak sunulur. Eğitim ve iş ve özel yaşamda deneyimle ulaşılan olgunlaşma süreçleri buna işaret eder. Turgut, sağlam kişiliği, görev bilinci ve bunu uygulamada gösterdiği kararlılıkla ideal bir komutan tipi olarak verilir.

Kemal ve Murat yazarın sözünü emanet ettiği, dolayısıyla ülkedeki çarpık ilişkileri sorgulayıp buna tepki geliştiren ve feragat tavrıyla topluma yüzünü dönen kişiler olarak yer alırlar. Buna göre toplum düzeni gençlerin vatan sevgisi, ulus bilinci, adalet ve çalışma duygusu geliştirerek mümkün olabilecektir.

Sonuç

İsmail Bozkurt, realist çizgide kaleme aldığı romanlarında toplumsal gerçeklerin yanında gerçek mekân ve roman kişilerinin maceralarını işler. Roman kişilerinin deneyimlenen, algılanan, bu nedenle kolektif bilinçle ilişkilendirilebilecek tutumları, kolektif gerçekliğe ulaşır. Kemal, Mustafa ve Mehmet'in olgunluğa erişen gelişimleri akla yatkın, zaman ve uzamla ilişkileri uyumludur. Ait olunan yer; *Bir Gece*'de örneğinde kuşatma altındaki Lefkara, *Bir Gün Belki*'de Boğaziçi, *Yusufcuklar Oldu mu?* ve *Mangal* örneğinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir. Ait olunan yer, zaman ve uzamda geleceğe doğru akan zaman olduğundan, Kemal, Mustafa, Mehmet ve Turgut kimlik geliştirirler ve eyleme geçebilirler. Baş kişiler, realist romanın çekiminde içinde büyüdükleri dünyayı bilmeye doğru gelişen özne olarak belirginleşirler. Bunda sağduyu zemininin sağlamlığı önemli bir et-kendir. Mehmet ve diğer baş kişiler, kültürel uzlaşma zemini, gerçekliğe nesnel ve kolektif bakabilme yeteneği ile eylemle gerçekleşen olgunlaşmaya ulaşırlar. Bu süre onlar için hem hayatı öğrenme, anlama, bilme hem de kendini anlama, bilme sürecidir. Kemal için aile ocağında, ana vatanda kalma, Mustafa için askerliğe koşma, Turgut için halkı koruma ve Mehmet için savaşa atılma yitirilmiş ya da yitirmek üzere olan cennetin, daimi varlığının kapılarını açacak bir anahtardır. Bu nedenle Bozkurt'un roman kahramanları ahlakî zeminde dünyevî olandan soyutlanarak/

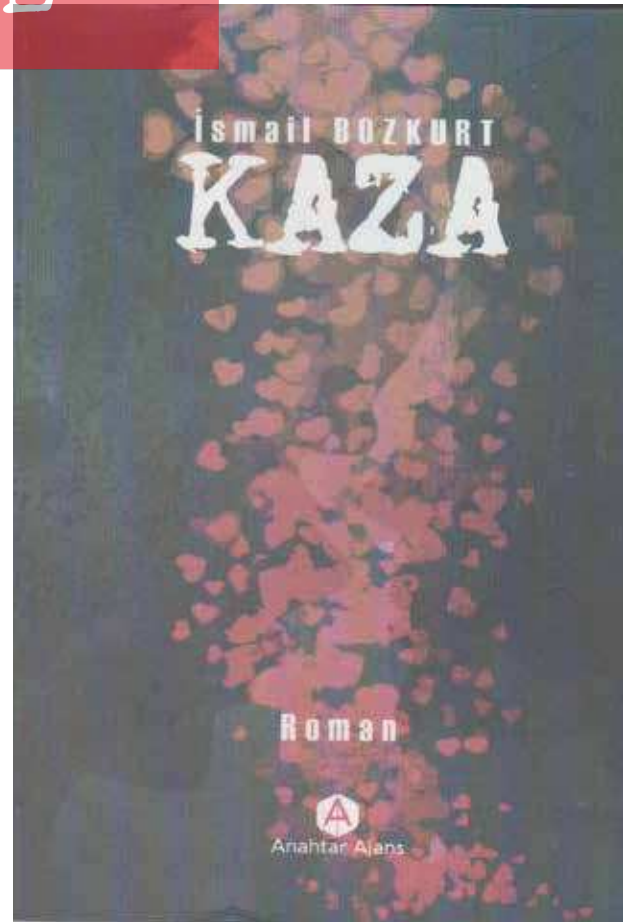
feragat tavrı ile kendilerini coşkun bir kişilik, yüce, erdemli bireyler olarak geliştirirler. Özellikle Mehmet'in savaşı yükselişin bir basamağı olarak görmesi, onun ruhunda taşıdığı millet bilincindendir. Burada millet olma bilinci, kendi olma bilincidir. Bozkurt'un roman kişilerinin eyleme dayalı gelişimleri özünde maddelenen dünyaya da başkaldırıcıdır. Dünyanın maddi nimetleri, maneviyatın önüne gerilmiş bir perdedir. Birey, bu perdeyi kaldıracak potansiyele sahiptir. Nitekim Bozkurt'un yarattığı roman kahramanları kendi tercihleri olan eylemleri ile bunu ortaya koyarlar.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1998), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Antakyalıoğlu, Zekiye (2013), *Roman Kuramına Giriş*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bahtin, Mihail (2014), *Karnavaldan Romana-Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar*, II. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bourneur, Roland ve Quillet, Real (1982), *Roman Dünyası ve İncelenmesi*, (Çev. Hüseyin Gümüşi), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Forster, E.M.(1982), *Roman Sanatı*, Çev.Ünal Aytür, İstanbul:Adam Yayınları.
- Kantarcıoğlu, Sevim (2007), *Türk ve Dünya Romanında Modernizm*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Kefeli, Emel (2012), *Batı Edebiyatında Akımlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali- İnsan ve Eser*, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Kundera, Milan (2012), *Roman Sanatı*, İstanbul: Can Yayınları.
- Lukacs, George (2003), *Roman Kuramı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Pençe, Aliye (2006), İsmail Bozkurt Hayatı-Edebi Kişiliği ve Eserleri, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayımlanmamış Lisans Tezi.
- Pospelov, Gennadiy (2005), *Edebiyat Bilimi*, (Çev. Yılmaz Onay), İstanbul, Evrensel Basım Yayın.

- Stevick, Philip (2004), *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), II. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Tekin, Mehmet (2002), *Roman Sanatı-Romanın Unsurları I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tepebaşı, Fatih (2012), *Roman İncelemesine Giriş*, Kon-ya: Çizgi Kitabevi.
- Wellek, Rene (2005), "Concept os Critisizm, Fifty Printing, October 1969 U.S.A./ The Concept Of Realism in Literary", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi V*, Çev. Sıddık Yüksel, Sayı: 2.
- Wellek, R ve Warren, A (2001), *Yazın Kuramı*, İstanbul: Adam Yayınları.
- _____ (2011), *Edebiyat Teorisi*, (çev. Ö. Faruk Huyugüzel), İstanbul, Dergâh Yayınları.

TCE™

İsmail Bozkurt'un "Bir Gecede" Romanında Kıbrıs Türklerinin Milli Mücadelesi

Elmira Memmedova-Kekeç

Giriş

Kıbrıslı Türkler dünyanın stratejik açıdan en önemli adalarından birinde yaşıyorlar. Kıbrıs adası geçmişten günümüze Türklerin yaşadıkları topraklardandır. Sultan II. Selim döneminde adada yaşayan Türklerin sayısı daha da arttı. Bunun nedeni Kıbrıs adasının, 1571 yılında Lala Mustafa Paşa komutasındaki Sultan II. Selim ordusu tarafından fethedilmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasına dönüşmesiydi. Daha önceleri ada Fenikeliler, Asurlular, İranlılar, Mısırlılar, Romalılar ve Venedikliler tarafından yönetiliyordu. Önceki yönetimler döneminde yerel halka edilen zulümler ve hatta Katolik yöneticilerin kiliseleri kapatarak Ortodoks Rumların dinî törenlerini yasaklamaları sonucunda Osmanlı sultanından imdat çağrısında bulunuldu ve Şeyhülislâm'ın fetvasının ardından Türk donanması fethetmek için adaya hareket etti. Kıbrıs, 1878 yılına kadar Osmanlı yönetimi altında kaldı. (Fikretqızı, 2010: 19)

Osmanlı İmparatorluğu, Rusya İmparatorluğu, Büyük Britanya, Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, İtalya ve Fransa arasında 13 Temmuz 1878'de Berlin Barış Antlaşması imzalandı ve Kıbrıs adası geçici olarak İngiliz hükümetine bırakıldı. 1914'te İngiltere, Kıbrıs adasını tamamen ilhak etti. Bunun nedeni, Osmanlı İmparatorluğunun Almanya'nın müttefiki olarak Birinci Dünya Savaşı'na katılmasıydı. 1960'a kadar İngiliz hükümeti Kıbrıs'ta iktidardaydı. Kıbrıslı tarihçi Fikret Alasya'ya (1992: s. 142) göre, 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nın 16. ve 20. maddeleri uyarınca Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakı resmen kabul edildi ve 1925'ten itibaren "İngiliz tacı"na bağlı bir sömürge statüsü uygulandı. (Fikretqızı, 2010: 19)

TCE

Söz konusu sömürge dönemi Kıbrıs Türklerinin çok zor koşullarda yaşadıkları bir dönemdir. Sömürge yıllarında birçok meseleyle ilgili yasaklar uygulandı. "Rumların vergi kaçakçılığı bahanesiyle Yunanistan'a birleşmek için adadaki İngiliz yetkili makamına ve onların bulunduğu binaya saldırılarından sonra yani 1931 yılında Rumların ayaklanmasının ardından siyasi partiler dağıtıldı, basın sansürlendi, sadece hükümetin izniyle ulusal bayrakları kullanılması şartı getirildi, okullarda Yunan ve Türk tarihinin öğretimi askıya alındı". (Alasya, 1992: 28)

Kıbrıs adasının tarihine bakıldığında, Rumların Osmanlı İmparatorluğu döneminde de isyan girişiminde bulundukları ortaya çıkmaktadır. Kilise, bu ayaklanmalarda önemli rol oynayan bir kuruluş olarak dikkat çekmektedir. Başpiskopos Cyprianos, 1814'te Osmanlı İmparatorluğu'nu bölmek ve "Büyük Yunanistan" oluşturmak için kurulan gizli bir siyasi cemiyet olan Filiki Eteria (Dostluk Cemiyeti) ile işbirliği içinde, 1821'de Türklere karşı ayaklandı, kendisinin ve müttefiklerinin asılmasına neden oldu. Ancak, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Yunanlılar "Megali idea" fikrini yeniden canlandırdılar. 1951'de Başpiskopos Makarios tarafından

kurulan PEON (Ulusal Gençlik Hareketi), 1953'te EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Örgütü) adı altında gizli bir örgüt olarak faaliyet göstermeye başladı ve 1 Nisan 1955'te Lefkoşa'daki birçok devlet daire-sini bombalayarak bir terör eylemi başlatıldı. (Fikret-qızı, 2010: 20)

Bundan sonra Kıbrıs Türkleri, terör örgütü EOKA'ya karşı Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurdular. O zamandan beri, Yunanlılar adada birçok ölümcül terör eylemi gerçekleştirdiler. 1960'lar, özellikle Kıbrıslı Türklerin kaderinde vatan uğruna kan verme ve mücadele dönemi olarak dikkate değerdir.

Adadaki Türklerin soykırımına yönelik AKRİTAS planını uygulayıcılarının aktif faaliyetleri sonucunda 21 Aralık 1963 tarihinden itibaren Türkler çok sayıda şehit verdiler, 103 Türk köyü boşaltıldı. Şehit şair Süleyman Uluçamgil, İngiliz sömürgeciliğine başkaldıran ve adadaki Türkleri yok etmek isteyen Rumların kurşunlarına hedef olan aydınlardan oldu. 1974 Barış Harekâtı öncesinde Erenköy, Boğaziçi, Geçitkale ve diğer bölgelerdeki silah sesleri şehit sayısını artırdı. 1974 yılı bu olayların doruk noktası olarak tarihe geçti. 1974'te Kıbrıs Türk halkı, terör örgütü EOKA'nın doğrudan önderliğinde hazırlanan yeni bir soykırma maruz kaldı ve çok sayıda şehit verildi. Yunan ve Rumların Kıbrıs Türk halkını tarihten silme planları ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahalesi sonucunda başarısız oldu. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federal Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edildi. 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk halkı, uzun yıllar süren özgürlük mücadelesinin bir sonucu olarak kendi devletlerini, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmayı başardılar. Bağımsız bir devletin kurulması Kıbrıs Türk edebiyatının da gelişmesine büyük katkı sağladı. (Fikretqızı, 2010: 20-21)

İsmail Bozkurt'un Hayatı ve Edebi Eserleri

1940 yılında Larnaka'nın Boğaziçi köyünde doğan İsmail Bozkurt, 1962 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Bilimler Bölümü'nden mezun olmuştur. 21 Aralık 1963'te Rumların saldırısıyla başlayan Kıbrıs Türk Milli Mücadelesine katılmış, Şubat 1964'te Geçitkale'ye gitmiş ve Mücahit-

lerin Komutanlığına atanmıştır. Bu dönemde Mücahit isimli haftalık bir gazete çıkarmış, 5 Temmuz 1970 seçimlerine katılarak Larnaka'dan Türk Millet Meclisi'ne seçilmiştir. 1973-1975'te Türk Meclis Başkanlığını yürütmüştür. 1976, 1981 ve 1985 seçimlerinde Toplumcu Kurtuluş Partisi'nden milletvekili seçilmiş, 1985-1986'da Turizm ve Kültür Bakanı görevini yapmıştır.

İsmail Bozkurt'un Yusufçuklar Oldu mu? (1991), Mangal (1995), Bir Gün Belki (2002) ve Bir Gecede (2005) gibi romanları Kıbrıs tarihine ışık tutan eserlerdir. *"Bu romanlar adeta onun politik yaşantısının sarsıcı ve örseleyici açmazlarıyla yüzleşme süreci olur. Ülkenin savaş sonrası çarpık toplumsal yapısında çeşitli vesilelerle üst sosyal sınıfa gelenleri hedef alan bu romanlar, eleştirel gerçekçilik anlamında dikkate değerdir. Bir Gün Belki ve Bir Gecede romanları ise toplumsal tarihin yeniden kurgulandığı yapıtlardır. 21 Aralık 1963'te başlayıp 1964'te de şiddetli bir biçimde devam eden Türk-Rum çatışmalarına ve göçlere tanıklık eden bu romanlar, yaşamışlıklarla örülmesi nedeniyle belgesel niteliklidir. Bozkurt, söz konusu romanlarında toplum gerçeklerini -çoğunluğu gerçek yaşamdan alınmış roman kişileri aracılığıyla- resmetmiş, kendine de roman kişisi olarak yer vermiştir".* (Aylanç, 2016: 45) Araştırmacılarca İsmail Bozkurt, kendi romanlarında Kıbrıs Türklerinin tarihini yazmıştır.

"Bir Gecede" Romanında Türklerin Milli Mücadelesi

İsmail Bozkurt'un tarihî romanlarından olan "Bir Gecede", "savaş nedeniyle yerinden edilen tüm insanlara" adanmıştır. Savaş ve insan kaderi üzerine yazılan roman, TMT'nin aktif üyelerinden İsmail Bozkurt'un anılarına dayanılarak yazılmıştır. Romanda olaylar, 1963 yılında Rum ve Türklerin bir arada yaşadığı bir köy olan Lefkara'da geçer. Her iki toplum Lefkara'da bir arada yaşasa da, çoğunluk Rumlardadır ve Türk ailelerin sayısı diğer köylere göre daha azdır. Roman gece yarısı Lefkara'ya açılan bir telefon görüşmesiyle başlar. Köyde sadece iki yerde telefon bulunmaktadır: Biri Türk mahallesinde, diğeri Rumların yaşadığı bölgede. Turgut Sami, gece yarısı Türk mahallesine telefona çağrılır ve *"Başladı, gerekli önlemleri alın"*

emrini alır. Bu bir emirdir ve Rumların Türklere karşı askerî operasyonlar başlatacağı anlamına gelir. Kitap, köylülerin bu emirden sonraki yaşamlarını, endişelerini, mücadelelerini ve soykırımdan kurtulmak için aradıkları yolları anlatır.

Romanın kahramanları aslında gerçek hayattaki insanlardır. Bu bakımdan kahraman Turgut Sami, Lefkara'daki TMT hareketinin de önde gelen isimlerinden biridir. İsmail Bozkurt, diğer bir eserinde silahların temin edilmesine ilişkin anılarında Turgut Sami'den de bahsetmektedir: *"Bu malzeme alımı işi, Dal 4 olarak Turgut Sami'nin (Sunalp) sorumluluğundaydı. Kaynaklarla bağlantıyı o kurar, malzemeyi teslim alır, ödemeyi o yapar, sağlanan malzemeyi o gönderirdi".* (Bozkurt, 2017: s. 307) Romanda Turgut Sami Lefkara köyünde TMT'nin kurmay başkanı olarak tasvir edilir. O, gece ansızın edilen bir telefon görüşmesinden sonra kendisine emanet edilen silahları düşünür. Bu silahlar kendisine çok gizli bir şekilde teslim edilmişti ve sık sık yapılan teftişlere rağmen onları saklayabilmiştir. Lefkara'nın bulunduğu bölgede başka bir Türk köyü olmadığı için Turgut Sami, silahlı mücadele başlarsa ne yapacağını düşünüyor: *"Yardımcı polis olarak görev yaptığı Lefkara ve çevresi, dağlık bir bölge idi. Lefkara'nın dışında Türk yaşamıyordu bölgede. Yakın çevrede yalnızca Rum köyleri vardı. EOKA'nın en etkin olduğu yörelerden biri idi buraları... EOKA'nın kısıcılığı, İngilizlere ve kendi ırkdaşlarına karşı davranışını, insanların canına ne kadar kolay kıyıldığını gördükçe, kendi halkı için bir şeyler yapılmasının kaçınılmaz olduğuna olan inancı, günden güne güçleniyordu".* (Bozkurt, 2005: 17) Merkezle, Lefkoşa ile bağlantısının olmaması, başkent ve çevre köylerde Türklerin öldürülmesi haberleri endişelerini artırır. Türklerin adada soykırıma uğradığına dair haberler almaktadır:

*Lefkoşa'da kan gövdeyi götürdü.
Ada'da tek Türk bırakmayacaklar.
Kadınların, kızların ırzlarına geçiyorlar.
Lefkoşa'nın işi bitince sıra diğerlerine gelecek.
Bize de sıra gelecek.* (Bozkurt, 2005: 36)

Turgut Sami, özellikle Rum mahallesinde yaşa-

yan üç Türk ailenin durumundan endişe etmektedir ve onlara Türk mahallesindeki akrabalarının yanına taşınmalarını tavsiye eder. Durum giderek gerginleşmektedir. Rum mahallesindeki fırıncılar Türklerle alışveriş yapmayı reddederler. *"Sokakta da ekmek sorunu çıktı karşısına. Rum fırını ile bakkaliyeleri Türklere ekmek vermiyorlardı. Onu her gören ekmeksizlikten yakınıyordu. Temel gıda maddesi olan ekmekten yoksunluk, köylüyü şaşkına çevirmişti. Her evde zeytin, çakıstes, zeytinyağı, bulgur, tarhana, hellim, nor gibi yiyecekler eksik olmazdı. Kooperatif bakkaliyesindeki, daha çok baklagile dayalı besin maddeleri stoku da bir süre idare ederdi. İsmail Şakir ve Osman Kemal'in dükanlarında da bu tür besin maddelerinden bir miktar vardı. Ama ekmek... Gününbirlik karşılanan ekmek gereksinimi, kentten getirilmeyince ve Rumlar da vermeyince, daha ikinci gün hat safhaya varmıştı".* (Bozkurt, 2005: 55) Bu olaydan sonra Turgut'un kendisi bakkala gider ancak ondan *"Türklere ve köpeklere hiçbir şey yok"* cevabını alır. Çaresiz kalan Turgut Sami, başka köylerden yiyecek getirmeye karar verir. Yolda arabalarının patlatılma tehlikesini göze alarak, büyük tehlikelerden geçerek köylülere yemek sağlar. Geçitkale'deki Türklere adada yaşanan katliamlar hakkında bilgiler alır:

- *Ne oluyor be Alper Gardeş? Hiçbir haber alamıyoruz.*
- *Buralardan artık geçen yok pek... Onun için biz de haber alamıyoruz. Lefkoşa'da büyük olaylar var, kan gövdeyi götürüyor orada. Hastanede yatan hastaları bile öldürmüşler.*
- *Yalnız Lefkoşa'da mı?*
- *Bazı köylerin yakıldığını duyduk. Başka köylere de saldırılar varmış. Dedim ya haber alamıyoruz. Bu arada yollar çok tehlikeli.* (Bozkurt, 2005: 61)

Çok geçmeden Rumlar Turgut'u bir görüşmeye davet ederler. Toplantıya Rum belediye başkanı, muhtar ve diğerleri katılırlar. Görüşme sırasında Türklere tüm silahlarını teslim etmeleri istenir. Turgut silahı olmadığını söylese de Rumlar buna inanmadıklarını ve TMT silahlarını sakladığını bildiklerini söylerler. Turgut, durumun gergin olduğunu ve içlerinden birinin ihanet ettiğini ve silahları haber verdiğini an-

layınca zaman ister ve Yunanlılar ona altı saat süre verirler. Yakında Rum mahallesinde silahlı adamlar toplanır. Diğer köylerden gelen silahlı adamlar Türkleri korkutmak ve göçe zorlamak isterler. Turgut Sami'nin niyeti kesindir: Silahlarından vazgeçmeyecek!

Böyle bir durumda, tek bir çıkış yolu görür: Kadınları ve çocukları gizlice köyden çıkarmak ve Geçitkale'ye götürmek! Köydeki tüm erkekler konu üzerine haberdar edilir ve çok kısa bir süre içinde herkes yol hazırlığına başlar. Masum bebekler, kadınlar, suçsuz vatandaşlar o sene yılbaşını kutlamayan köylülerin aile büyükleri olan erkeklerden ve memleketlerinden ayrılık tasvirleri bir insanlık dramı gibi dikkat çeker: *"Turgut beşiğin başına gitti. Bir melek gibi uyuyordu Zerrincik. Renksiz yüzüne uzunca bir süre baktı. Derinden bir "ah" çekti. Hanaydan aşağı inip çocukların yattığı odaya geçti. Aliye de onu izledi. En büyüğü dokuz, en küçüğü üç yaşlarında üçü kız, ikisi erkek beş çocuk: kızlar bir, erkekler bir yatakta el ayak birbirine karışmış, kucak kucağa uyuyorlardı. Turgut, Sıdık'ın, Kezban'ın, Neyire'nin, Sefer'in ve Sami'nin yüzlerine baktı. Uzanıp alınlarına belli belirsiz birer öpücük konurdu. Aliye içi kan ağlayarak onu izliyor ve gözyaşlarını zor tutuyordu.*

Turgut ona döndü:

- *Hade ben gidiyorum. Fazla oyalanmayın.*
- *Seni ne zaman göreceğiz?*
- *Bilmem, - dedi Turgut içini çekerek. Bilemem.*

Karısının yüzüne baktı. Bir süre öylesine gözgöze durdular. Karısını kucaklamak geçti içinden. "Kucaklarsam çok dramatik bir ayrılma olur. Boşver", dedi kendi kendine. Kapıya doğru yürürken döndü:

- *Gürültü yapmayın. Sessiz durun. Rumlar hiçbir şeyin ayırımına varmamalı.*

Dönüp çıktı.

Aliye arkasından bakakaldı". (Bozkurt, 2005: 119)

Turgut Sami önderliğinde köydeki çocuklar ve kadınlar gece yarısı Geçitkale'ye taşınırlar. Erkekler ise mezarlığı siper olarak seçer ve silahlı mücadeleye hazırlanırlar.

İsmail Bozkurt'un diğer romanlarında olduğu

gibi bu eserde de savaş ve aşk teması birlikte kurgulanmıştır. Köydeki tüm bu olayların arka planında köyün gençleri olan Acar'la Gülsüm'ün aşk duyguları, kızın babasının onu Amerika'da yaşayan bir zengin adama vermeye niyetlenmesi, bu nedenle oğlanın sevgilisini kaçırmak niyeti, yaşadıkları zorluklar betimlenmektedir. Roman boyunca milli mücadele hareketine katılan Acar, aslında aşk duygularını arka planda tutmayı beceren ve Turgut Sami'nin verdiği emir ve görevleri haysiyetle yerine getiren genç bir Türk'tür.

Sonuç

İsmail Bozkurt'un "Bir Gecede" romanı da diğer eserlerinde olduğu gibi Kıbrıs Türklerinin mücadelesini yansıtmaktadır. Roman, terör örgütü EOKA önderliğinde Rumların Türklere karşı sinsî planlarını ve soykırım politikasını anlatmaktadır. Tarihsel bir roman niteliği taşıyan bu eser, Lefkara köyü örneğinde 1950-1960 Türk köylerinde yaşayanların hiçbir suçları olmadan katliama, göçe ve soykırıma maruz kaldıklarını vurgulamaktadır.

Kaynakça:

- Alasya H. F. Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri. Lefkoşa: Başbakanlık Basımevi, 1992
- Aylanç Mıhrıcan. İsmail Bozkurt'un Romanlarında Realist Roman Kişileri ve Karakterizasyon. folklor/edebiyat, cilt:22, sayı:87, 2016/3, s. 43-52
- Bozkurt İsmail. Bir gecede. İstanbul, Cem Yayınevi, 2005
- Bozkurt İsmail. Zirköy'den Mermertepe'ye Kıbrıs'ta Direniş ve Mücahitlik Yılları (1 Nisan 1955-1968 Baharı). İstanbul, Kültür Yayınları, 2017
- Fikretqızı Elmira. Osman Türkayın poetik irsi. Bakı, Elm, 2010

İsmail Bozkurt'un Romanlarına Hippolyte Taine'in Yaklaşımıyla Bakmak

Can Şen*

Özet

İsmail Bozkurt, 1990'lerden günümüze kadar yayımladığı beş roman ile Kıbrıs Türk edebiyatında adından söz ettiren bir yazar olmuştur. Onun romanlarını önemli kılan özellikler Kıbrıs Türk varoluş mücadelesini yaşantıya dayalı olarak ele alması, Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türklerini realist bir şekilde işlemesi ve halk kültürü unsurlarından başarılı bir şekilde yararlanmasıdır. Bu yönleri Bozkurt'u toplumsal belleğe katkı koyan önemli bir romancı yapmıştır.

Bozkurt'un romancılığının bu özellikleri aynı zamanda onu Türkiyeli yazarlardan da ayırmaktadır. Çalışmamızda bu ayrımı Hippolyte Taine'in edebiyat sosyolojisi görüşleriyle irdeleyerek Bozkurt'un romanları üzerinden Kıbrıs Türk edebiyatının/romanının Türkiye'deki edebiyattan nasıl farklı ve müstakil bir konumda olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk edebiyatı, Kıbrıs Türk romanı, İsmail Bozkurt, Hippolyte Taine, edebiyat sosyolojisi.

Overview to İsmail Bozkurt's Novels Through Hippolyte Taine's Approach

Abstract

İsmail Bozkurt has become a famous writer in Turkish Cypriot literature with five novels he has published since the 1990s. The features that make his novels important are: Handling the Turkish Cypriot existence struggle based on life, realist processing of Cyprus and Turkish Cypriots and use of folk culture elements successfully. These aspects made Bozkurt an important novelist contributing to social memory.

These features of the Bozkurt's novelism also

distinguishes him from the Turkish writer. In our study, we will examine this distinction with Hippolyte Taine's views on sociology of literature. Thus, we aim to reveal through Bozkurt's novels how different from the Turkey Turkish literature of Turkish Cypriot literature/novel.

Keywords: Turkish Cypriot literature, Turkish Cypriot novel, İsmail Bozkurt, Hippolyte Taine, sociology of literature.

TCE™

Cervantes ile müstakil bir edebî tür hüviyeti kazanan roman, Stendhal'dan itibaren hayatın aynası olarak kabul edilmiş (Stevick, 1988: 355); içinde doğduğu toplumun acılarını, sorunlarını ve tüm gerçekliğini yansıtan bir sosyal araç niteliği kazanmıştır. Bu noktada Kıbrıs Türk edebiyatı özelinde romana baktığımızda bu edebî türün bilhassa Kıbrıs Türk toplumu için "hayatın aynası" olduğunu söylemek mümkündür. 1878'den sonra Kıbrıs Türklerinin yaşadığı sorunlar Kıbrıs Türk romanının yaşantıya dayalı olarak (Kefeli, 2013: 125-126) ve sosyal içerikli bir çizgide gelişmesine yol açmıştır. Çünkü "(...) Cemiyet insanlara tıpkı tabiat, atmosfer şartları, aydınlık, karanlık, yağmur ve rüzgâr gibi tesir eder. Biz nasıl bir 'hava atmosferi' içinde nefes alıyorsak, hayatımız nasıl her an ona bağlı ise, tıpkı onun gibi, çok defa farkında olmadığımız bir 'fikir atmosferi' içinde yaşarız. Sanatçının bundan müteessir olmadığını söylemek, onu mücerret bir boşlukta yaşıyor zannetmekle birdir. (...)" (Kaplan, 2010: 182). Bu bağlamda 1878'den 1974'e kadar bir varoluş mücadelesi içinde yaşayan, 1974'ten sonra da ekonomik ve siyasî ambargolarla karşılaşan Kıbrıs Türk yazarlarının içinde bulundukları bu atmosferden etkilenmemeleri imkânsızdır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Kıbrıs Türk edebiyatında İsmail Bozkurt da eserlerini bu doğrultuda kaleme alan yazarlardan birisidir. İlk romanı *Yusufoçuklar Oldu mu?*'dan 2016'da çıkan son romanı *Kaza'ya* kadar realist çizgide kaleme aldığı tüm romanlarında Kıbrıs Türklerinin toplumsal sorunları ve mücadeleleri belirgin olarak yer almıştır. Bunların yanı sıra doğup büyüdüğü Geçitkale - Boğaziçi bölgesini gündelik yaşam pratikleriyle eserlerine taşımış ve bu gerçek mekânları gerçek hayattan yansıtmış/dönüştürülmüş roman kişileriyle işlemiştir (Aylanç, 2016: 50). Gelecek nesillere mücadele yıllarının öncesini ve sonrasını nakletmeyi amaçlayan, bu doğrultuda analizler yapan (Mutlu, 2019: 441, 443) Bozkurt'un "(...) romanları edebî eser olmanın yanı sıra Kıbrıs Türk tarihi ve varoluş mücadelesi ile Kıbrıs Türklerinin gündelik yaşamı hakkında bilgiler veren önemli bir kaynak eser niteliği de taşımaktadır. Bozkurt'un romanları böylelikle sayılan unsurların gelecek kuşaklara aktarılması vazifesini de üstlenerek toplumsal belleğe katkı sağlamaktadır." (Şen ve Erol Çalışkan, 2020: 2).

Bu noktada İsmail Bozkurt'un romanlarına Hippolyte Taine'in edebiyat sosyolojisi yaklaşımıyla bak-

manın, Kıbrıs Türk romanının kendine özgü olduğunu ortaya koymak açısından, önemli çıkarımlar sağlayacağı düşünmekteyiz. Fransız edebiyat tarihçisi ve tenkitçi Hippolyte Taine (hayatı, eserleri ve düşünceleri hakkında bakınız: Gülşen, 2014: 31-44) milletlerin/toplumların edebiyatlarının neden birbirlerinden farklı olduğunu üç etken ile (ırk, ortam ve dönem) açıklamaya çalışmıştır:

Taine, bunların ilki olan ırk ile millet kavramını kastetmektedir. Buna göre bir milletin kendisine ait kültürel özellikleri, yaşayış tarzı o milletin edebiyatını da şekillendirecektir. Zira ediplerin içinde yaşadıkları milletin özelliklerinden etkilenmemeleri düşünülemez. İkinci etken ortam ise coğrafya ve iklimin topluma/edebiyata etkisini ifade etmektedir. Taine'e göre ülkelerin coğrafi ve iklimsel özellikleri orada yaşayanların gündelik hayatlarını ve kişiliklerini etkilemektedir. Bu da sıcak, güneşli bir bölgede yaşayan yazarlar ile örneğin Baltık ülkeleri gibi soğuk ve güneşsiz bir bölgede yaşayan yazarların edebî üretimlerinin farklılaşmasına yol açacaktır. Taine son olarak dönem kavramıyla yazarın yaşadığı, eserini oluşturduğu zamanı kastetmektedir. Yazarın yaşadığı çağın koşulları ile milletlerin yaşadıkları savaş, salgın, doğal afetler gibi farklı toplumsal olaylar edebî eseri doğrudan etkilemektedir (Moran, 1981: 63).

Türkiyeli¹ yazarlar tarafından yazılan Kıbrıs meselesi konulu romanları incelediğimiz *Edebiyat ve İdeoloji İlişkisi Bağlamında Türk Romanında Kıbrıs Meselesi (1955-2015)* adlı kitabımızda Taine'in bu görüşleri doğrultusunda Türkiyeli yazarların yazdığı bu romanların Kıbrıs Türkü yazarların yazdığı aynı konulu romanlarla, özellikle ortam ve dönem etkenleri açısından, birebir aynı olamayacağını vurgulamıştık (Şen, 2020: 13-14). Bilhassa, İngiliz sömürgeciliğini ve Rum terörünü yaşayan Kıbrıs Türkü bir yazarla bu süreçleri hiç yaşamayan bir yazarın Kıbrıs meselesi bağlamında aynı konuyu işleseler bile aynı şekilde yazmaları, bireysel deneyim farklılığından ötürü, mümkün değildir (Şen, 2020: 14). Bu bağlamda genelde Kıbrıs Türk edebiyatının, özelde Kıbrıs Türk romanının kendisine has özellikleriyle (bakınız: Kefeli, 2013: 125-128; Turan, 2019: 27-44) Türkiye'de gelişen

¹ Burada "Türkiyeli" yazar ifadesini kullanmamız Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Türk yazarlar ile Kıbrıs Türkü olan yazarları ayırmak içindir.

Türk edebiyatından farklı olduğunu da söyleyebiliriz.

Peki, İsmail Bozkurt'un romanlarının Kıbrıs Türk edebiyatına özgü, Türkiye'li yazarların Kıbrıs meselesi konulu romanlarından ayrılan yönleri nelerdir? Bu soruya Taine'in yaklaşımıyla cevap bulmaya çalışacağız.

Taine'in görüşlerindeki dönem etkeni bu noktada en ayırıcı unsurdur. 1940 doğumlu olan Bozkurt; İngiliz sömürge dönemini, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, EOKA terörünü bizzat yaşamış ve hem mücahit olarak hem devlet adamı olarak Kıbrıs Türk varoluş mücadelesinin içinde bulunmuştur (Mutlu, 2019: 1-21). Onun bu yaşantıları bu mücadeleyi işlediği *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede* romanlarına doğrudan yansımıştır. Hatta *Bir Gün Belki*'deki Eti büyük ölçüde yazarın kendisidir (Bozkurt, 2005: 197). Oysaki Mustafa Necati Sepetçioğlu, Mustafa Miyasoğlu, Alev Alatlı gibi Kıbrıs meselesini romanlarında işleyen Türkiye'li yazarlar Kıbrıs Türklerinin yaşadığı bu süreçleri deneyimlememişler, dışarıdan gözlemlemişlerdir (Şen, 2020: 14). Olayları yaşayan ve dışarıdan gözlemleyen yazarların aynı konuyu aynı duygusal hassasiyet ve bilinç ile işlemeyecekleri aşikârdır. Emel Kefeli'nin de belirttiği gibi Kıbrıs Türk romanının yaşıntıya dayalı oluşu (Kefeli, 2013: 125-126) Bozkurt'un eserlerinde de görülmektedir ve bu da onu Türkiye'li yazarlardan ayıran özelliklerin başında gelmektedir.

Dönem açısından Türkiye'li yazarların romanlarıyla Kıbrıs Türk romanının ve Bozkurt'un romanlarının farklılaşan bir diğer noktası ise 1974 sonrasının ele alınmasında karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'li yazarların Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra yazdıkları Kıbrıs meselesi konulu romanlarda olaylar harekâtın gerçekleşmesi ile bitmektedir. Sadece Mustafa Necati Sepetçioğlu *Hayır Deyiş* romanında 1974-1983 arası KKTC'nin kuruluşuna kadarki süreci de çok kısa olarak işlemiştir (Şen, 2020: 146, 151). İsmail Bozkurt ise *Yusufçuklar Oldu mu?* ve *Mangal* romanlarıyla Kıbrıs Türk toplumunun 1980'li, 1990'lı yıllarını ve hatta son romanı *Kaza* ile 2000 sonrasını işlemiştir. Türkiye'li romancılar açısından Kıbrıs meselesi Kıbrıs Barış Harekâtı ile bitmiş gibidir. Oysaki Bozkurt'un bu üç romanında görüleceği üzere, harekât ile güvenliğin sağlanmasına rağmen Kıbrıs Türklerinin ekonomik ve siyasî sorunları devam etmektedir. Bozkurt hem bir vatandaş olarak hem de siyasetçi ve devlet adamı olarak KKTC'deki siyasî çarpıklıkları yakından gözlemlemiş ve bu üç romanında

bunları yer yer eleştirmiştir (Karakartal, 2019: 201-202). Türkiye'li yazarlar ise 1974 sonrası siyasî süreci gözlemleyemedikleri için bunlar romanlarına yansımamıştır.

Taine'in yaklaşımındaki ortam unsuru açısından İsmail Bozkurt'un romanlarına baktığımızda *Bir Gün Belki* ve *Bir Gecede*'de karşımıza çıkan Geçitkale - Boğaziçi bölgesi başta olmak üzere Kıbrıs coğrafyasını, bu coğrafyanın insanlarını ve gündelik yaşamlarını başarıyla eserlerine taşıdığını görmekteyiz. Kıbrıs meselesini dışarıdan gözlemleyerek yazan Türkiye'li romancıların eserlerinde Bozkurt'un eserlerinde görülen bu yön zayıftır. Sadece Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Zaman... Yok!* romanı ile Alev Alatlı'nın *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* romanında (Şen, 2020: 117, 221-222) kısmen görülen gündelik yaşam pratikleri ve folklor Bozkurt'un romanlarında en ayrıntılı şekilde yer almaktadır. Onun eserlerinde halk inanışları, özel günlere dair geleneksel kutlamalar, düğün âdetleri, yeme içme alışkanlıkları, el sanatları gibi Kıbrıs Türk toplumunun gündelik yaşamına ait birçok folklorik öğe yoğun olarak görülmektedir (bu konuda yapılan incelemeler için bakınız: Çevik, 2015: 207-214; Yeniasır ve Gökbulut, 2017: 492-504; Şen ve Erol Çalışkan, 2020: 1-11). Bozkurt bunların yanı sıra *Kaza*'da Kıbrıs Türk gençlerinin 2000'lerin başlarındaki yaşam tarzlarını da başarılı bir şekilde eserine taşımıştır (Bozkurt, 2016: 13-19, 38-41, 93-97).

Ayrıca Bozkurt'un romanlarında Türkiye'li yazarlardan farklı olarak Kıbrıs ağızını işlevsel bir şekilde kullandığı görülmektedir. Eserlerini İstanbul Türkçesiyle yazan Bozkurt, kimi diyaloglarda şahısların kişiliğini ve Kıbrıs Türkü kimliğini belirginleştirmek için Kıbrıs ağızından yararlanmıştır. Bu da yazarın realist roman anlayışının bir yansımasıdır. Bununla birlikte yazar ağız kullanımında ölçülü davranmış, bunu abartarak eserlerini Kıbrıslı olmayan okuyucular için anlaşılabilir bir hâle sokmamıştır. Zira Bozkurt, halk kültürü unsurları ve ağız kullanımıyla Kıbrıs'ın yerli atmosferini romana taşımaya çalışırken romanın evrensellik ilkesini göz ardı etmemiştir (Karakartal, 2019: 201-202). Hatta yazar, Kıbrıs Türkü olmayan okuyucuların romanlarında geçen Kıbrıs ağızına ait kelimeleri anlayabilmesi için kitaplarının sonuna küçük sözlükler eklemiştir (örneğin Bozkurt, 2005: 351-358).

Tüm bunları bir arada değerlendirdiğimizde İsmail Bozkurt'un Türkiyeli romancılardan Kıbrıs'ı işleyiş bakımından farklı bir noktada durduğu açıkça görülmektedir. Bu da Taine'in görüşleri bağlamında Kıbrıs Türk edebiyatının Türkiye Türk edebiyatından farklı özellikler taşıdığını ve farklı bir gelişim seyri izlediğini ortaya koymaktadır. Türkiye Türkleri ve Kıbrıs Türkleri aynı soydan gelmekle beraber 1878'de adanın İngiliz idaresine girmesiyle beraber tarihî birlik-telik bir ölçüde kopmuş ve Kıbrıs Türkleri farklı tarihî deneyimler yaşamışlardır. Bunun yanında Kıbrıs'ın kendisine has coğrafi özellikleri de edebiyatı şekillendirici bir etki meydana getirmiştir.

İsmail Bozkurt, bu bağlamda Kıbrıs Türk toplumunun kendine ait yaşantısını roman aracılığıyla başarılı bir şekilde işlemiş, toplumsal belleğe katkı koymuştur. Romanlarıyla Kıbrıs Türk toplumunun acılarını, sorunlarını ve yaşam şeklini Türkiye'ye ve ayrıca romanlarının farklı dillere yapılan çevirileriyle geniş bir coğrafyaya duyurma imkânı bulmuştur.

TCE

Kaynaklar

- Aylanç, Mihrican (2016), "İsmail Bozkurt'un Romanlarında Realist Roman Kişileri ve Karakterizasyon", *Folklor/Edebiyat*, 22/87, s. 43-52.
- Bozkurt, İsmail (2005), *Bir Gün Belki*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Bozkurt, İsmail (2016), *Kaza*, Lefkoşa: Anahtar Ajans Yayını.
- Çevik, Mehmet (2015), "İsmail Bozkurt'un Romanlarını İdeolojik Folklor Kuramı Bağlamında Okumak", *Kıbrıs Türk Kültür ve Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Editörler: Mihrican Aylanç ve Gürkan Gümüştam. Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları.
- Gülşen, Hacer (2014), *Şahabettin Süleyman'ın Tenkidat-ı Edebiyelerinde Hippolyte Taine Tesiri*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2010), "Sanat ve Siyaset", *Nesillerin Ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakartal, Oğuz (2019), "İsmail Bozkurt", *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017)*, 4. Cilt, Editörler: İsmail Bozkurt ve Oğuz Karakartal, Ankara: Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını.
- Kefeli, Emel (2013), "Kıbrıs Türk Edebiyatında Roman: Tarih, Bellek, İnsan", *Edebiyatta Kıbrıs ve Bahar Sempozyum Bildirileri*, Hazırlayanlar: Kafiye Yinanç ve Metin Turan, Ankara: Uluslararası Eğitim Öğretim Yayını.

- Moran, Berna (1981), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Mutlu, Serhat (2019), *İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stevick, Philip (1988), *Roman Teorisi*, Çeviren: Sevim Kantarcıoğlu, Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Yayını.
- Şen, Can (2020), *Edebiyat ve İdeoloji İlişkisi Bağlamında Türk Romanında Kıbrıs Meselesi (1955-2015)*, İstanbul: Hiperyayın.
- Şen, Can - Erol Çalışkan, Şerife Seher (2020), "İsmail Bozkurt'un Kaza Romanında Kıbrıs Türk Halk Kültürü", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24/1, s. 1-11.
- Turan, Metin (2019), "Çağdaş Kıbrıs Türk Romanında Tarih ve Kimlik Sorunu", *Pancurları Cemile Kokulu Ada - Kıbrıs Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerine İncelemeler/Denemeler*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Yeniasır, Mustafa - Gökbulut, Burak (2017), "İsmail Bozkurt'un Bir Gün Belki İsimli Romanında Kıbrıs Türk Folkloruna Dair Tespitler", *Karabük Üniversitesi Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6/3, s. 492-504.

İsmail Bozkurt Gerçek Bir Dost ve Önemli Bir Değerdir

Hayrettin İvgin

İsmail Bozkurt Beyefendiyle tanışıklığımız oldukça eskiye dayanır. Ancak sık görüşmelerimiz 1995 yılından itibaren olmuştur. Onun 1998 yılında Türkiye'deki bazı arkadaşlarla birlikte oluşturduğu Uluslararası Kıbrıs Balkanlar ve Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu'nun (Kısa adı: KIBATEK) bir seri düzenlediği Türk Edebiyatları Sempozyumu'na benim, Nail Tan ağabeyimizle birlikte katıldığımız bilimsel toplantılar görüşmelerimize vesile olmuştur. Hatırladığım kadarıyla bu toplantıların birincisi Mart 1998'de KKTC'de, ikincisi aynı yıl Ekim 1998'de İzmir-Karşıyaka'da gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü toplantı Romanya'nın Bükreş ve Köstence şehirlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlik, KIBATEK (KKTC), Karşıyaka Belediyesi (İzmir), DAÜ Kıbrıs Araştırmaları Merkezi (KKTC), Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokratik Birliği (Romanya) tarafından ortak düzenlenmiştir.

KIBATEK paydaşlarıyla birlikte dünyanın değişik ülke ve şehirlerinde yıllar içinde "Türk Edebiyatları Sempozyumu" düzenledi. Azerbaycan-Bakü, Kırım Özerk Cumhuriyeti-Simferopol, KKTC-Gazi Magosa, Türkiye-Kapadokya gibi önemli uluslararası toplantıların bazılarında ben de katıldım. 26 Nisan-1 Mayıs 2004 tarihleri arasında Bükreş Üniversitesi ile KIBATEK'in birlikte düzenlediği sempozyum, bilim dünyasında takdir edilecek en büyük düzenlemedir.

Sayın İsmail Bozkurt'un Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı olarak düzenlediği "Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi" seri bilimsel toplantıları da bilim düzeyi son derece yüksek etkinliklerdir.

Bu toplantıların gerekliliği tartışılmazdır. Bence önemli olan şudur: KKTC ve Türkiye'nin halkbilim, genel kültür, Türkoloji alanlarında pek çok bilim insanı ile araştırmacıların bir araya gelerek çok gerekli ko-

nularda yaptıkları bilimsel çalışmaları ortaya koymalarıdır. Daha önemlisi sadece paydaş iki ülkenin değil, düzenlemenin yapıldığı diğer ülkelerin bilim insanlarının da Türk kültürü, edebiyatı, sanatı ve halkbilimi konularında ortaya çıkardıkları çalışmalarıdır.

Önemli noktalardan biri de gerek KIBATEK'in, gerekse DAÜ-KAM'ın gerçekleştirdiği toplantıların bildirilerinin kitap halinde, bazen birkaç cilt olarak yayımlanmasıdır. Şimdi bu kitaplar, özellikle Kıbrıs Türk kültürü ve edebiyatı için büyük bir külliyat oluşturmuştur.

Bu toplantıların düzenlenmesinde Sayın İsmail Bozkurt'un ve değerli eşi Rahme Bozkurt'un güzel kişilikleri, yaptıkları işi önemsemeleri, konukseverlikleri tüm etkinlikleri son derece başarılı kılmıştır. Tabii ki bu düzenlemede görev alan paydaşların ve mesai arkadaşlarının da payı oldukça büyüktür.

Sayın İsmail Bozkurt'la zaman zaman mektuplaşmalarımız oldu. Ben uzun yıllardan beri, gençliğimden bu yana bana gelen mektupları saklarım. Son yıllarda da bu mektupları tasnif ederek arşivledim. Meselâ; Orhan Şaik Gökyay, H. Fethi Gözler, Cemil Cahit Güzelbey, Süheyl Ünver, Harid Fedâi gibi kişilerden gelen yüzlerce mektup arşivimdedir. Mektup arşivlemek konusunda yaptığım bir hatam var. Muhatabıma yazdığım mektupların birer nüshasını kendime ayırmadım. Meselâ; Sayın Bozkurt'a yazdığım ve gönderdiğim mektupların bir örneği bende yok. Keşke, bu günleri düşünerek birer fotokopisini çektiyip saklasaydım.

Bu yazımda Sayın İsmail Bozkurt Beyefendi'nin bana Gazimagusa'dan 17.01.2002 tarihinde gönderdiği mektubundan kısaca söz etmek istiyorum.

Sayın Bozkurt, benim ona gönderdiğim resme, masa takvimine ve yeni yıl kutlamama teşekkür ediyor ve yeni yılımızı kutluyor, mutluluk ve esenlik diliyor.

27-28 Kasım 2001 tarihinde Ankara'da yapılan, Cumhuriyet Vakfı olarak düzenlediğimiz "Uluslararası Türk-Ermeni Tarih ve Kültür Sempozyumu"na Sayın İsmail Bozkurt Bey'i davet etmiştik. Sayın Bozkurt, bu sempozyuma katılmadı. Mektubunda, bu sempozyuma bildirisini göndereceğine söz verdiğini ama bu sözünü tutamadığını belirterek kusuruna bakmamamızı söylüyor ve özür diliyor.

Ama mazeretini de 3 sayfalık mektubun neredeyse 1,5 sayfalık bölümünde belirtiyor. Mayıs 2001 ayında ve aynı yıl içinde KKTC'de birlikte yapacağımız toplantı ile ilgili bilgiler veriyor.

DAÜ Kıbrıs Araştırmaları Merkezi olarak yapacakları kongreye davet edildiğimi ve yazı gönderdiklerini, bu yazıyı almış olmam gerektiğini belirtiyor.

Mektubunda "çağ atladık" diyerek yazışmaların ve işlemlerin internet üzerinden yapıldığını söylüyor.

2001 yılı içinde 05-10 Haziran tarihlerinde Kıbrıs'ta "Türk Edebiyatları Kongresi" yapılacağını belirterek, duyurusunun yapılacağını söylüyor. Temennisini de belirtiyor. "İnşallah hem Kıbrıs'ta, hem Kıbrıs'ta buluşuruz."

Gerçekten de 2001 yılı içinde hem Kıbrıs'ta hem Kıbrıs'ta buluştuk. Birlikte olduk.

Sayın İsmail Bozkurt, gerçek bir dosttur, özüne, sözüne güvenilir bir insandır. Ayrıca çok iyi bir kültür insanı olup bu alanda ürettikleri kuşkusuz son derece önemli ve büyük değerdedir. Kendisinin dostluğu ile övündüğüm nadir kişilerdendir.

17.01.2002

Saygılı Hayrettin Bey,

Mektubunuzu, resmi ve masel takvimini aedim (Yeni yıl kutlamaları da) Teşekkür ederim. Ben de yeni yılınız kutlar, mutluluk ve esenlik dilerim.

Size, Ekim 2001'de katılma-
dığım sempozyum için bildiri
pöndereceğime söz vermiştim. Sö-
zümü tutamadım. Kusuruma
bakmayın.

Ashında, yazım aşamasına
hazır taslağım hazır. Sonuçta
sözlü olarak yapıp bildiriyi
sonra hazırlayacağım.

Sizden mektup gelince
taslağı aledim, ancak bula-
madım.

Nedeni şu: Evde biraz
sorun, daha doğrusu yeniden
düzenleme var. Evin speyce
bir bölümünü kitaplarım ve
arşivim tutuyor. Şimdi yeniden
bir düzenlemeye giriştik. Özellikle
evraklar için için için, benim
zaman bulup yazıyı düzenlememi bek-

TCE

liyor. Çok da zaman ayıramadım
için iş uzuyor.

Taslağı hemen bulamamamın
nedeni bu!

Elbette bir gün ortaya çık-
cak, ama uzun da sürebilir. Yeni-
den, sıfırdan başlamak da
istemiyorum. Bu bakımdan,
beni bekle meyebilirseniz. Bu kadar
ivedilik varken sizleri ayala-
mayayım diye düşünüyorum.

Çok özür dilerim. Son zaman-
lara böylesi Acı durumlar sizi
respetiyet penellikle. Ama eminim
siz beni anlıyorsunuz.

Mayıs'ta düzenlediğimiz
sempozyum için henüz birsey
yapamadım. Yılbaşı festin iste-
dim. İş resmiyete koymak
için (sizinle de, bu arada makam
laile) bana (DAÜ Kıbrıs Araş-
tırmaları Merkezi olarak)
projeyi (konu, peraksesi, bızden
beklenenler gibi) intikal ettirseniz,
daha kolay olur sanırım. Özel-

likte ekonomik bunalımdan sonra (2)
 pekçok şey için zorlanır olduk.
 Tr. Kıbrıs Araştırmaları Kongresi
 için de size yazı gelmiş olması
 gerekir. Bu yıl birgide "çap atladık."
 Kongre ile ilgili tüm işlemleri
 internet üzerinden yapıyoruz.
 KIBATEK olarak da 5-10
 Haziran'da kismetle Kum'da
 olacağız. Bu günlerde onun
 duyurusunu da yapıyorum.
 İnşallah hem Kırım'da, hem Kib-
 ris'te buluşuyoruz.
 Ailece selâm, sevgi ve
 saygılar sunarım.

[Signature]
 İsmail Bozkurt

NOT: Hayrettin Bey, daha sonra
 Kesinlikle Hayra
 birlikte yapalım. Özellikle Hayra
 sık yorul. Sonradan bir sorun
 çıkmasın. D.B.

Gör. İ. Bozkurt
 DAÜ-KAM
 Gazimagusa-KKTC

Sn.
 Hayrettin İVGİN
 Konur Sok. No. 66/9
 Kızılay
 Ankara

Doğumunun 80.Yıldönümünde İsmail Bozkurt

İrfan Ünver Nasrattınoğlu

Tarih içerisinde Kıbrıs, Osmanlı Türk Devleti'ne bağlı bir vilayet idi. Ama Osmanlı'nın son hükümdarlarının bilerek veya bilmeyerek yaptıklarını hatalar, uyguladıkları dış politikalar, bu güzel vatanın, İngiliz egemenliğine geçmesine sebep olmuştu.

Oysa Kıbrıs Türk'tü ve Türk ulusunun Ada'da yaşama ve söz hakkı vardı. Bu gerçek bilindiği halde, Kıbrıs Rum toplumu, Ada'daki Türk varlığını ortadan kaldırmaya teşebbüs etmiş; bilinen gelişmelerden sonra, ortak bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştu.

Ne var ki, tarih boyunca Türk'ten yediği dayakları bir türlü unutup hazmedemeyen Rumlar, Cumhuriyetin temel esaslarını yok saymaya kalkınca da dünya başlarına yıkılmıştı.

Çünkü Kıbrıs'ın gerçek sahipleri vardı. Dr.Fazıl Küçük, Rauf Denktaş...Ve İsmail Bozkurt gibi...Ve onların arkasında da Türkiye Cumhuriyeti ve 300 küsur milyonluk dev bir Türk Dünyası...

Evet, KKTC'ni önce önce federal, sonra da bağımsız bir devlet olarak, dünyaya kazandırmış olan Küçük-Denktaş ikilisi Kıbrıs Türkü'nün öncü liderleridir; ama onların ardından gelen ve gerçekleştirdikleri faaliyetlerle, bu bağımsız Türk Cumhuriyeti'nin dünyaya tanıtılmasında önemli rol oynayan, kültür, sanat, edebiyat, halkbilim uzmanları da vardır.

Bunların başında da İsmail Bozkurt gelir... Zira O, gerek Kıbrıs Türk siyasetinde en ön saflarda mücadele etmiş; gerekse eğitim, bilim, sanat, kültür alanlarında tarih yazmış bir kişidir...

Kıbrıs'taki tüm gelişmeleri yakın takip eden bir kişi olarak, İsmail Bozkurt'u biliyordum. Ancak, bildiğim şey onun salt siyasi kişiliği idi. Zira o siyasi bir

partinin genel başkanı, KKTC Meclis Başkanı ve Kültür Bakanı olmuştu. Ama onun, güçlü bir yazar ve bilim adamlığı yönlerini bilmiyordum.

Türkiye'deki bir etkinliğimize davet ettiğimiz Harid Fedai, İsmail Bozkurt'u bize gıyabi olarak tanıtarak, o etkinliğe onu da davet etmemizi istemişti. Türk Dünyasında yeni isimler arayan biz, kısa süre içinde, Bozkurt ile gıyabi tanışıklığımızı vicahiye dönüştürmüştük. Sonraki aşamada ise, onunla birlikte Türkiye'de, Kıbrıs'ta, Kırım'da, Kazakistan'da, Hırvatistan'da, Makedonya'da düzenlenen etkinliklere katılarak dostluğu pekiştirmiştik.

İsmail Bozkurt, 24 Şubat 1940 tarihinde Güney Kıbrıs'taki Lârnaka ilçesine bağlı Boğaziçi/Aytodoro köyünde doğmuş; 1958'de Mağusa Namık Kemal Lisesi'ni, 1962'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirmişti...

Lisede öğrenci iken, gizli direniş örgütü Türk Mukavemet Teşkilâtı'na (TMT) katılmış; Kıbrıs'ta bir Türk Devletinin kurulmasında en büyük paya sahip olan bu teşkilatın komuta kademesinde görev yapmıştı...

Üniversitede Siyasal Bilgiler Fakültesi Kıbrıslı Öğrenciler Derneği'nin başkanlığını yapan Bozkurt, 1962 yılında üniversiteden mezun olunca Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi'nin "Belediyeler Müfettişliği" görevine getirilmişti...

1963 yılında EOKA'nın Türkler'i topluca imha etmeye yönelik "Akritas" planını uygulamaya koymasına üzerine, Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT) saflarında silahlı direnişe katılmış; 1964 – 1967 yılları arasında Geçitkale – Boğaziçi bölgesini oluşturan köylerin "Mücahit Komutanı" olarak fiilen savaşıyordu... Bu sırada "**Mücahit**" adlı haftalık bir gazete yayımlamıştı...

İsmail Bozkurt siyasal yaşamında da şu görevler-
de bulunmuştu...

- 1970 - 1990 arasında 4 dönem milletvekilliği,
- 1973 - 1975 arasında Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı,
- 1975 - 1976 arasında Kurucu Meclis Üyeliği
- 1983 - 1985 arasında Kurucu Meclis üyeliği,
- 1985-86 arasında KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı
- 1983 - 1987 arasında Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanlığı ve
- Ana Muhalefet Partisi Liderliği,
- 1990 yılında muhalefet partilerinin ortak adayı olarak Cumhurbaşkanlığına aday olmuş, o seçimi de Rauf Denktaş'ın kazanması üzerine aktif politikadan ayrılmıştı...

Siyasal yaşamında Kıbrıs Türk Halkı'nın çok partili demokratik hayata geçmesinde, Anayasa ile birçok yasanın yapılmasında etkin olan Bozkurt, Turizm ve Kültür Bakanlığı döneminde de birçok ilklere imza atmıştı...

Bilmiyorum, Yavru Vatan KKTC'nde, böylesine dolu dolu özgeçmişi olan başka şahıslar da var mıdır?...

TCE

İsmail Bozkurt, 1995-2002 yılları arasında Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesi içinde, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin başkanlığını yaparken, gerçekleştirdiği etkinliklerle tarih yazdı. Bugün hâlâ Kıbrıs'ta onun yaptıklarını yapabilen ikinci bir kişi olmamıştır.

Bozkurt siyasi yaşamına nokta koyduktan sonra, kendisini Kıbrıs Türkü'nün, Türk Dünyasında lâayık olduğu yeri almasına adanmış olduğunu söyleyebilirim. Nitekim, düzenlediği çok sayıdaki bilimsel ve kültürel etkinlikler ortadadır. Özellikle bilimsel etkinliklerde sunulan bildirilerin kısa zamanda kitap bütünlüğünde yayımlanarak, Türkoloji kütüphanesine kazandırılmış olması, Türklük bilimine yapılan büyük hizmetlerdir.

Bozkurt yönetimindeki etkinliklerin bazılarına ben de katıldım ve bildiriler sundum. Kuşkusuz biz de onu, hemen bütün etkinliklerimize davet ettik. Düzenlediğimiz uluslararası etkinliklerde, onun şahsında KKTC Bayrağının dalgalanmasını sağladık.

Uluslararası kimi kuruluşlarının Hırvatistan, Makedonya, Romanya, Çekya, Kazakistan, Pakistan vb.gibi çeşitli ülkelerde düzenledikleri etkinliklerde onunla beraber yer aldık.

Bozkurt, **Kıbrıs Araştırmaları Dergisi (Journal for Cyprus Studies)**'nin genel yayın yönetmenliğini yaptı.

1998'de kuruluşundan bu yana önce dernek sonra Vakfa dönüşen KIBATEK (Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı)'in Genel Başkanlığını yürütmekte olup dünyanın değişik yerlerinde, yaklaşık 30 edebiyat sempozyumunun gerçekleşmesini sağladı. Böylelikle, literatüre kazandırdığı bilimsel makale sayısı, herhalde binden fazla olmalıdır...

1998'de Türk dili, edebiyat ve çeviri dergisi **Turnalar'**ı yayımlamaya başladı. 2013'e kadar bu derginin genel yayın yönetmenliğini yürüttü. Halen bu derginin sahibi konumundadır.

Çeşitli yayın organlarında çok sayıda deneme, makale, gezi notları ve köşe yazıları yayınladı. Çok sayıda uluslararası bilimsel toplantı organize etti ve pek çoğuna katılarak bildiriler sundu. Bu bildirilerin sayısı yüzden fazladır ve bunların bazıları değişik dillerde de yayımlandı.

KKTC'de yayımlanan günlük gazetelerde, değişik dergiler ve bazı İnternet gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Halen de Vatan Gazetesi ile bazı internet gazetelerinde yazıları yayımlanmaktadır.

Boğaziçi (Aytotro) Türklük Yurdu, Yeniboğaziçi Doğanşpor, Kıbrıs Mülkiyeliler Birliği, Kıbrıs Türk Sanatçı Ve Yazarlar Birliği başkanlığı ile Gençlik Gücü Yönetim Kurulu üyeliği yaptı.

Merkezi Berlin'de bulunan PIAC (Permanent International Altaistic Conference/Daimi Altay Bilimleri Konferansı); Kültür Sanat Danışma Kurulu; Merkezi Ankara'da bulunan Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu ve bir dönem Genel Koordinatörlüğü'nü de yaptığı Beşparmak Düşünce Grubu ve birçok derneğin üyesidir.

Evli olup birisi kız üç çocuk babasıdır. İki kız, iki erkek dört torunu vardır.

İsmail Bozkurt çok sayıda ulusal ve uluslararası ödüller kazandı.

Bu ödüller arasında üç kez aldığı Necati Özkan Ödülü, Türk Dünyasına Hizmet Ödülü, Halk Kültürüne

Hizmet Ödülü, Balkanlar Türk Kültürüne Hizmet Ödülü, DAÜ Vefa Ödülü gibi ödüller var.

Makedonya'nın Struga Belediyesi ile Romanya'nın Doğu-Batı Akademisi ona beratlar verdi.

Azerbaycan başkenti Bakü'deki Âli Diplomasi Üniversitesi, Vektor Uluslararası İlim Merkezi ve Asya Üniversitesi tarafından üç kez fahri doktora ünvanı ile onurlandırıldı.

16 ülkeden 30'u aşkın edebiyat dergisinin genel yayın yönetmeninin oluşturduğu "Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi" tarafından "2014 Yılı Türk Dünyası Edebiyat Adamı" olarak seçildi.

Başta Doğu Akdeniz ve Yakın Doğu Üniversiteleri olmak üzere, KKTC'ndeki üniversiteler İsmail Bozkurt'a hâlâ fahri doktora ve profesör ünvanlarını neden vermezler, anlayabilmiş değilim!...Hatta Türkiye'deki üniversitelerin de dikkatlerini çekmek isterim...

Bozkurt, edebiyatın bütün dallarında eserler vermiş, müstesna bir yazardır. En önemli eserleri kendi yaşam öyküsü çerçevesinde, yazıp yayımladığı ve yayımlayacağı Kıbrıs Türk Tarihine kaynak olacak olan, eserlerdir.

Türk Dünyası'nın medar-ı iftihar olan İsmail Bozkurt'u, doğumunun 80.yıldönümü nedeniyle yürekten kutluyor; sürekli sağlık ve mutluluk diliyorum.

İsmail Bozkurt'un "Stella" Adlı Hikâyesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi*

Serhat Mutlu**

Özet

Kıbrıs Türk edebiyatında daha çok tarihî zeminli romanları ile tanınan İsmail Bozkurt, farklı türlerde eserler kaleme almıştır. Bu türlerden birisi de hikâyedir. Bozkurt, yazdığı yirmi dört hikâye ile Kıbrıs Türk edebiyatına önemli katkılar sağlamıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan hikâyeleriyle akabinde yazdığı hikâyelerini, *Bücür ile Gölge* isimli kitabında bir araya getirmiştir.¹ İsmail Bozkurt'un kaleme aldığı "Stella", bu türde yazdığı ilk hikâye olması hasebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Diğer tahkiyeli eserlerinde olduğu gibi Bozkurt'un kendi yaşamından emareler taşıyan bu hikâye, eser-yazar arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak hikâye öğeleri açısından incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türk Edebiyatı, Hikâye, *Bücür ile Gölge*, Stella.

Abstract

AN ANALYSIS ESSAY ON THE STORY OF ISMAIL BOZKURT NAMED "STELLA"

Ismail Bozkurt who is mostly noted for historic based novels in Turkish Cypriot Literature, wrote up different genres of works. One of these genres is story. Bozkurt, contributed a lot to Turkish Cypriot Literature with the twenty four stories he wrote. He gathered up his stories published on various magazines and newspapers, and the ones he wrote afterwards on his "*Bücür*

* Bu makale, şahsıma ait "*İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*" başlıklı yüksek lisans tezinden hareketle kaleme alınmıştır. Mezkûr tezde, Bozkurt'un hikâyeleri genel olarak değerlendirilirken bu çalışmada ise "Stella" adlı hikâye, müstakil olarak detaylı bir şekilde tahlil edilmiştir. İlgili yüksek lisans tezi için bk. (Mutlu, 2019)

** Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, M.A.

¹ İsmail Bozkurt'un *Bücür ile Gölge* adlı kitabında yer almayan ve gazete sayfalarında kalan tek hikâyesi "Keçi Can Derdinde...", 26 Ocak 2016 tarihli *Vatan* gazetesinde neşredilmiştir.

ile Gölge" book. "Stella", written by Ismail Bozkurt, has a distinct significance owing to the fact that it is his first story on this genre. As in his other narrated works, this story having signs of Bozkurt's life was examined in terms of story elements by taking author-work relation into consideration.

Keywords: Ismail Bozkurt, Turkish Cypriot Literature, Story, *Bücür ile Gölge*, Stella.

GİRİŞ

İsmail Bozkurt, 24 Şubat 1940 tarihinde Boğaziçi'nde dünyaya gelir. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Kıbrıs'ta tamamlar. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde üniversite öğrenimini bitirdikten sonra adaya döner. Kıbrıs Türklerinin millî mücadelesinde etkin görevler üstlenir. Memurluk, milletvekilliği, meclis başkanlığı, bakanlık gibi önemli vazifelerde bulunur. Kıbrıs Türklerinin toplumsal mâzisini kuvvetlendirmek ve bu zengin tarihî birikimi gelecek nesillere aktarmak gayesini ana zeminine oturarak gerek şahsî gerek kolektif şuur temelli eserlere imza atar. Gezi, roman, anı, deneme, hikâye gibi farklı türlerde eserler vücuda getirir.

Bozkurt, realist bir edebî hüviyete sahiptir. Bunun en önemli nedeni; yazarlığını, vatanının ve milletin bekasına adanmasındandır. O, geçmişte yaşanan olayları aydınlatmak; bu hadiselerle tanıklık eden bir kişi olarak gördüklerini objektif bir şekilde yapıtlarına aktarmak ve Kıbrıs Türkü'nün gelecek kuşaklarına yaşanan hakikatleri nakletmek ülküsüyle yola çıkar. Bunu vücuda getirirken de okuduklarını ve birikimlerini, eserlerinde sentezleyerek kültürel manada zengin bir paydada buluşturur. Milletini, vatanını anlatan; millî hafızayı önemseyen ve bundan mütevellit yalın, anlaşılır, kolay okunur bir dille Türk dünyasının her kesimine hitap eden ürünler vermeyi hedefler. Çünkü yazara göre Kıbrıs Türkleri, efsanevi bir savaşım ortaya koyar. Mücadele yıllarında onlarca kahramanlık hikâyesi, belleklerde yer eder. Bu süre zarfında insanlar arasında yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve azimli dik duruş görülür. İsmail Bozkurt da bu hususları, eserlerine taşıyarak sanatının özünü belirler (Mutlu, 2019: 29).

Hüseyin Nihâl Atsız'ın belirttiği üzere bir ağacın meyve verme koşullarını incelerken nasıl ki onun toprağını göz önünde bulundurmak gerekirse edebî bir eserin nasıl şekillendiğini anlayabilmek için de o çağın mâzisini bilmek şarttır (Atsız, 2015: 13). Kısacası ada tarihini ve Kıbrıs Türklerinin geçmişten günümüze değin geçirdiği aşamaları kavrayabilmek; İsmail Bozkurt'un yaşamını daha iyi anlamak, eserlerini idrak etmek ve incelemek için elzemdir.

"Stella" adlı hikâye, bu açıdan önemlidir. İsimsiz kahramanın başından geçen olay ve bu olayın meydana gelme merhaleleri, hikâyenin iskeletini oluşturmaktadır. Hem yazarın hayatından izler taşıyan hem

de bir toplumun yaşadığı sürece dair bilgiler aktaran bu hikâye, ehemmiyet teşkil ettiği düşünülmüş olarak inceleme metni olarak uygun görülmüştür.

1. STELLA

1.1. Tanıtım

"Stella", İsmail Bozkurt'un hikâye türünde kaleme aldığı ilk tahkiyesidir. İlk olarak "Uçurum Çiçeği Stella" adıyla *Turnalar* dergisinin ikinci sayısının 67-69. sayfalarında bu hikâyeye yer verilir. *Vatan* gazetesinde de tefrikası gerçekleştirilen bu hikâye, 2006 yılında yayımlanan *Bücür ile Gölge*'nin ilk hikâyesi olarak yeniden neşredilir. "Stella" adıyla kitapta kendisine yer bulan bu hikâye, olay hikâyesi özellikleri taşımaktadır. Bozkurt, ikinci kez hikâyesine yer verirken isim değişikliğine gider. Bunun temel sebebi, yazarın kitaba aktarım yaparken tahkiyenin başlığını kısaltma isteğine dayanır. Ayrıca "Uçurum Çiçeği" söz grubunu tahkiyeyle bağlantılı bulmayan sanatçı, böyle bir farklılığa yönelir. 2009 yılındaysa "Stella", *Bay Aktüel Kültür Sanat Dergisi*'nin 161. sayısının 23, 24 ve 25. sayfalarında yeniden yayımlanır. Hikâyeyle ilgili olarak ilk ve tek değerlendirme, tarafıma aittir. Burada, mücadele sürecinde var olan sosyal ortamın öncesi ve sonrasının yansıtıldığına dikkat çekilmektedir (Mutlu, 2019: 180-181).

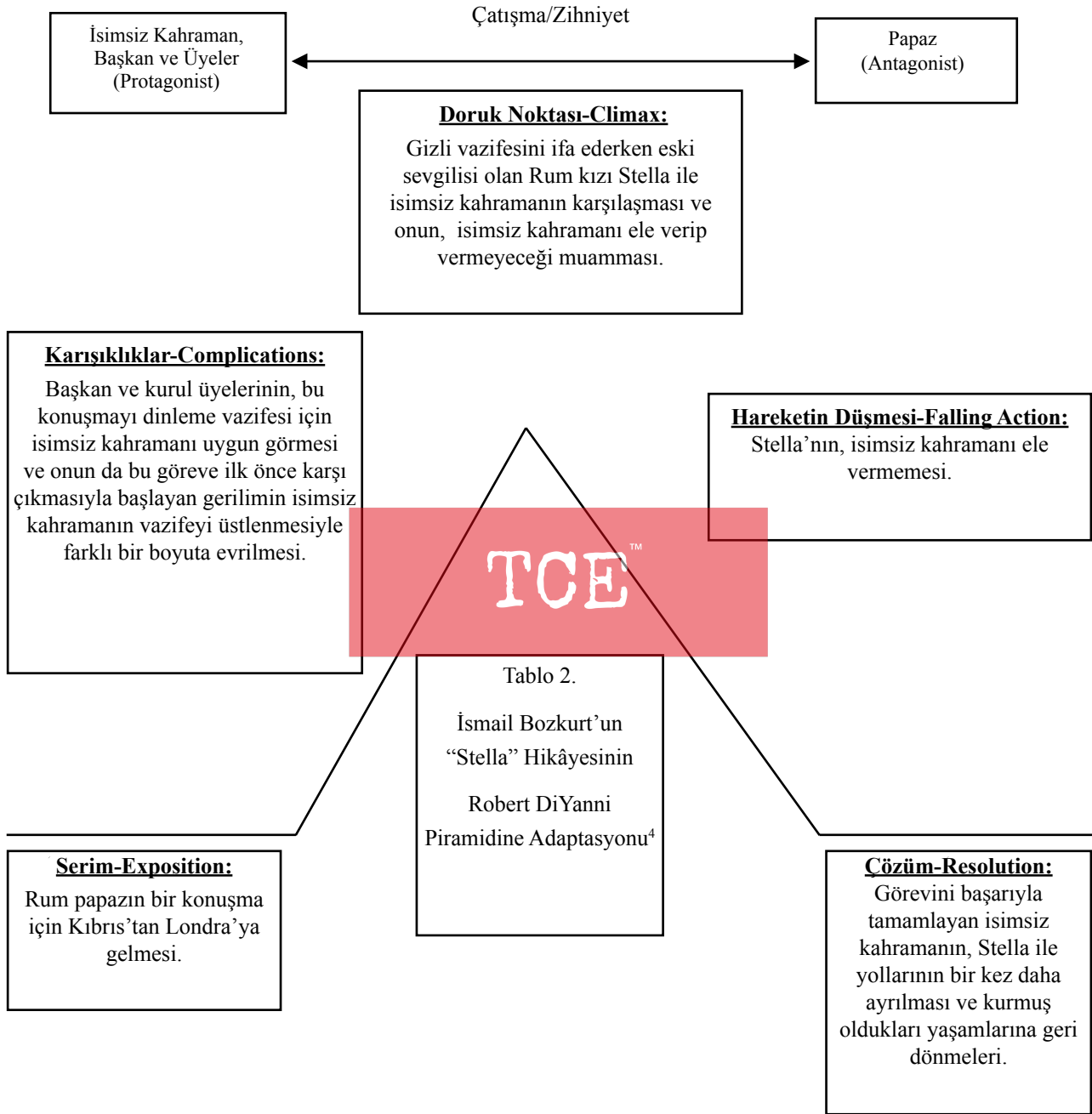
Yazar, hikâyedeki hadisenin yakın bir akrabasının başından geçtiğini belirtir ve o yaşanmışlıktan yola çıkarak yeni bir kurgu ortaya koyar.²

1.2. Yapı

1.2.1. Olay Örgüsü

Olay örgüsü, hikâyenin kurgusunda yer alan hadiselerin sıralanmış ve tertip edilmiş sistemli hâlidir. Yani vaka halkalarından oluşan bir zincirlemedir. Bu hikâyede olay örgüsü, bir çatışmayla başlar. Başkalarının, gizli ve tehlikeli bir vazife için isimsiz kahramanı görevlendirmesi ve onun da bunu ilk önce kabul etmemek istemesine rağmen çevrelerinde bu görevi yapabilecek kimsenin olmadığına kanaat getirmesi üzerine vatanî duygularını da önceleyerek var olan görevi üstlenmesi, hikâyenin ana iskeletini meydana getirmektedir.

² İsmail Bozkurt ile hayatı, sanatı ve eserleri üzerine söyleşi, 26 Nisan 2018, Luxor Garden Hotel, Kocaeli.

Tablo 1. İsmail Bozkurt'un "Stella" Hikâyesinde Saptanan Protagonist-Antagonist Güçlerin Tasnifi³

³ Stella, yapılan tasnifte bir çatışma unsuru olarak bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Stella'nın tahkiye kapsamında karşıtlık sergilememesidir.

⁴ Gustave Freytag ve onun şemasını genişleterek ortaya koyan Robert DiYanni piramidine uyarlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Demiryürek, 2010: 20-21)

Daha önce birçok defa bu tarz gizli ve tehlikeli görevlerde tercih edilen isimsiz kahraman, bu sefer verilen görevin muhtaralı olduğunun farkındadır. Bu nedenle de korkmaktadır:

Kurulun diğer üyeleri konuşmuyorlarsa da başkanı desteklediklerini belli ediyorlardı. Açıkçası köşeye sıkıştırılmışım. Çaresizce “evet” dedim. Dedim demesine de içimi korku sardı. Gerçekten de tehlikeli bir işti bu! Tanınabilir ve dayak yiyebilirdim. Linç edilmek bile vardı işin içinde! Geçmişte bir kez, böyle durumdan nasıl kurtulduğumu ben bilirim (Bozkurt, 2006: 6).⁵

İsimsiz kahramanın kendi içerisinde şahsî ve vatanî duyguları çatışır; vatan sevgisinin üstün gelmesiyle de bu görevi kabul eder. Kimse tarafından tanınmaması ve Rumca’yı iyi derecede bilmesi, onun bu vazife için seçilmesinin bir başka nedenidir. Konuşma alanında Rumların, Türklere dair sarf ettiği sözleri duyan ve kustukları kini gören isimsiz kahraman; kendisini tanıyan biriyle karşılaşma korkusuyla tedirgindir. Çünkü ortam, bir Türk için ölüm mekânını andırır niteliktedir:

Bu arada çevremde duyduğum bazı Rumca sözcükler, beni kaygılandırıyordu. Bir Türk için çok düşmanca sözcüklerdi bunlar. Onur kırıcı ve aşağılayıcı idi. “Köpek” sözcüğü, “Türk” sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılıyordu. (...) Papaz zehir kusuyor; Türklere karşı düşmanlık, kin, öç teması işliyor; Girne’ye yeniden Yunan bayrağı dikileceğinden, Türklerin denize döküleceğinden söz ediyordu. Papaz zehrini kustukça kalabalık zıvanadan çıkıyor; coşuyor, bağırıyor, haykırıyordu. En küçük falsoyu, hayatımla ödeyebilirdim (s. 7-8).

Tam bu sırada “isagülü” denen eski sevgilisi, Hristiyan Rum kızı, Stella ile karşılaşan isimsiz kahraman; onun, şahsını ele vermesinden ilk anda korksa da Stella, bunu yapmaz. İsimsiz kahraman, Stella’nın kendisini ele vermeyeceğini anlayınca rahatlar. Geçmişte onunla yaşadıklarını anımsar ve duyguları, yeniden depreşir: “Birden donakaldım. Sol yanımda duran kadının Stella idi. Yıllarca önce, ilk gençliğimde seviştığım Rum kızı! Çok güzel günler geçirmiştik.” (s. 8)

Hayalle gerçek, mâziyle âti, bilinç ile bilinçaltı, vatan duygusuyla bireysel sevdasının arasında kalan isimsiz kahraman; papazın konuşmasını sonlandırmasıyla görevini yerine getirmiş olur. İki ayrı hayatı olan bu kişiler, hiç karşılaşmamışçasına reel yaşamlarına ve sorumluluklarına geri dönerler.

1.2.2. Kişiler

Kişi, tahkiyeli eserde anlatılan vakayla ilişki içinde bulunan varlıkların bütününe verilen addır. Hikâyenin olay örgüsünde yer alan aslî kişiler, isimsiz kahraman ve Stella’dır. Başkan, papaz ve isimsiz kahramanın eşi ise hikâyenin yardımcı şahısları olarak tanımlanabilir. Üyeler ve Stella’nın kocası, hikâyenin dekoratif karakterleridir.

1.2.2.1. İsimsiz Kahraman:

Olay örgüsünün aslî kişilerindendir. Rumca’yı çok iyi bilen ve yıllardır Londra’da yaşayan Kıbrıs Türklerinin bir neferidir. Rumlarca pek tanınmayan ve bu sebeple defalarca gizli görevle onların aralarına sızmış bir kimliktir. Londra’da, Kıbrıs Türklerinin bir çatı altında toplanması ülküsüne bağlı bir kuruluşun yönetiminde üyelik yapmaktadır. Yaşı ilerledikçe tedirginliğe olan istidadı çoğalmaktadır ama buna rağmen tam bir görev adamıdır. Bunun temelinde de Türklük şuuru yatmaktadır. Kıbrıs’ta seneler evvel verilen mücadele ve savaş yıllarının bizzat içinde bulunur. Bu yıllarda Stella ile ilişki yaşar, ona âşık olur ama aile ve toplum baskısından dolayı bu sevdadan vazgeçer. Bu tutumu, içinde her daim bir burukluk oluşturur ve Stella ile yeniden karşılaşmasında da mahcubiyet duygusuna dönüşen bir hisse büründürür:

Her şeyini, ailesini, halkını bırakarak bana gelmek istediği hâlde onu reddedişim, içimde her zaman kanayan bir yara, dinmeyen bir sızı oldu. Bunun burukluğunu hep yaşadım. Stella bana bakıyordu. Gözlerimi gözlerinde çok tutamadım. Mahcup olmuştum. Şaşırmışım. Korkmuştum. Beni ele verir kaygısına kapıldım. Stella’ya yeniden döndüm. İsrarla bana bakıyordu. Gözlerinde öyle kırgın, kızgın bir anlam yoktu. Hele kin, hiç yoktu. Tam tersi sevgi vardı, sevecenlik vardı, özlem vardı. Gözlerinin içi gülüyordu. Çok güzeldi yine. Yıllar önce si gibi!.. (s. 8-9)

⁵ Eserden bundan sonra yapılacak alıntılarda, sadece sayfa numarası kullanılacaktır.

İsimsiz kahramanın tahkiyedeki işlevi, ideal olanı temsil etmesiyle ortaya konmaktadır. Hâlâ genç ve güzel olarak betimlediği Stella ile karşılaşması, onun eskiyi anımsamasına neden olur ve çeşitli dürtülerin yeniden hareketlenmesini sağlar. Bu da kahramanın, mâziden kopamamasının bir tezahürüdür. Seneler sonra papazın konuşması esnasında ilk kez karşılaşılır ve ifşa edileceği korkusunu üzerinden attıktan sonra ikili arasında aktarılanlardan yola çıkılarak anlaşma hâlinin egemenliğinden bahsedilebilir. Çünkü onların geçmişte hissettikleri ve ilerisi adına bastırdıkları duygular; kısa bir zaman diliminde de olsa birbirini hatırlama, eskiyi yâd etme ve yaşanmamışlıklarını sorgulama doğrultusunda gelişir.

Mâzide yaşananların şuurlatında bulunması, bu tesadüfî karşılaşmayla bir kez daha gün yüzüne çıkar ama isimsiz kahramanın temel gayesinin vatan olması hasebiyle ikisinin de farklı yaşamları tercih etmesiyle neticelenir. Kısacası geçmiş, gelecekte de tekerrür eder ve duygular, yeniden hatırlansa bile tekrardan bastırılır.

1.2.2.2.Stella:

Hikâyenin aslî kişilerinden bir diğeridir. Kıbrıs'ta "isagülü" diye anılan Stella, geçmişte isimsiz kahramanla büyük aşk yaşamış Hristiyan bir Rum kızıdır. Sevdasının arkasında duran ve bu uğurda her türlü zorluğa göğüs geren bir yapısı mevcuttur. Çünkü ona göre bir kişiye duyulan aşk, her hissin önündedir.

Gençlik yıllarında isimsiz kahramanda umduğunu bulamayan Rum kızı, mücadele ortamı ve savaşın olumsuz tesiriyle İngiltere'ye giderek burada evlenir ve yeni bir yaşam kurar. Papazın konuşması sırasında isimsiz kahramanla karşılaşan Stella, onu ifşa etmek yerine hoş karşılar ve elini tutar. Hislerini, millî davasının önünde tutan Stella; cesur, sevecen ve güzel bir bayandır.

1.2.2.3.Başkan:

Londra'da yaşayan Kıbrıs Türklerini, bir çatı altında toplamak için kurulan teşkilatın yöneticisidir. Söylediğinin anında yapılmasını ister. Ağzından çıkan sözden geri dönmeyen bir kişiliğe sahiptir. Bu kararlı duruşun temel sebebi, konunun Kıbrıs Türkleriyle alakalı olmasındandır. Akıllı ve temkinlidir. İsimsiz kahramanı, papazın konuşmasını dinlemeye göndererek yaşanacakların kivilcımını ateşler. Planlamayı son derece ince yapan ve izlenecek yolları aşama aşama düşünen başkan, yardımcı kişilerin başında gelmektedir.

1.2.2.4.Papaz:

Tahkiyedeki yardımcı şahıslardan papaz; statükocu, bağınaz Rum yöneticilerinin ve halkının bir simgesidir. Türk düşmanıdır. Konuşmasıyla kişiliğini yansıtır. Zehir kusan, kin ve öç temasını dillendiren dinî bir hüviyetin genellenmiş şeklidir. Girne'yi, Rum topraklarına katma arzusu vardır. Türkleri denize dökmek de bir başka isteğidir. Topluluğu galeyana getirecek hitabet yetisine sahiptir. Konuşma yapmak için Kıbrıs'tan İngiltere'ye gönderilir.

1.2.2.5.Kahramanın Eşi:

Millî duruşu sağlamdır. Türk kadınının sembolüdür. Zorlu ve tehlikeli vazifeyi eşine anlatan isimsiz kahraman, ondan destek görür. Onun için ülke sevdası, her hissin ötesinde addedilir. İdeal bir Türk kadını portresi çizmektedir: "Eşimin ulusçu duyguları güçlüdür. Yönetim kurulunda bulunduğum kuruluş, Londra'daki Kıbrıslı Türkleri bir çatı altında birleştirme savında olduğu için onun adına yaptığım çalışmalara eşim, bu duyguları dolayısıyla ses çıkarmıyordu." (s. 6)

1.2.3. Mekân

Tahkiyede "yaşanan olayların sahnesi" (Çetişli, 2004: 77) konumundaki mekân, var olan kurgunun çerçevesini çizen bir mahiyet teşkil etmektedir. Mekân unsuru, tahkiyenin diğer öğeleriyle bütünleşerek yeni değerlendirmelere kapı aralar. "Stella" isimli hikâyede, dört ana yer vardır.

Bunlardan ilki, olayların meydana gelmesinde temel rol oynayan ve Londra'da yaşayan Kıbrıs Türklerinin bir araya gelmesine katkı sağlayan kuruluşun mekânıdır. Kapalı-dar mekân olarak nitelendirilebilecek bu yer, olayların başlamasında ve ileri akmasında merkezî bir önem teşkil etmektedir. Burası, bir nevi hareketin fikrî merkezi konumundadır.

Vaka cereyanında adı geçen ikinci mekân ise açık-geniş yer olarak tanımlanabilecek bir umumîlik teşkil eden İngiltere'dir. İngiltere gibi Londra da olayların yaşandığı ve İngiltere'ye göre daha dar bir mekân kapsamında kabul edilse bile açık-geniş mekân olarak değerlendirilir. Kıbrıs Türklerinin bir kısmı, savaş öncesinde ve sonrasında İngiltere'ye göç eder. Bu sebeple geçmişte Kıbrıs'ta vücut bulan hadiselerin, yaşanan tarihî süreçle beraber İngiltere'ye sıçraması rastlantı değildir. Yazar, bu mekânları şuurlu

bir biçimde tercih eder ve bu vesileyle başka konulara dikkat çekmeyi amaçlar. Bununla birlikte mekânsal ipuçları tahkiyenin, reel hayatta yaşandığı izlenimini vermekte ve Müslüman Kıbrıs Türkü'nün tarihine ışık tutmaktadır.

Kıbrıs, karşımıza çıkan diğer bir mekândır. Kıbrıs genelinden özele doğru bir köy, Türk ve Rum Mahalleleri ile gitgide daralan bir yapıyla karşılaşılsa da açık-geniş mekân fonksiyonunu sürdürmektedir. Olay, İngiltere'de vuku bulsa bile üzerinde konuşulan ve mâzinin yaşandığı yer, Kıbrıs'tır. Böylelikle küçülen bir mekâna doğru akan bir ölçüm izlense bile savaş öncesi Türklerin ve Rumların birlikte yaşadıkları ortam olması yönüyle dikkat çekmektedir. Ayrıca mâzinin anımsanmasında bir işlevi söz konusudur. İsimsiz kahramanın Stella'yla burada buluşması, iki farklı etnik kimliğin beraber yine adı geçen bu yerde hayat sürmesi ve zamanla bozulan toplumsal, siyasal düzen sonucunda karşılaşılan vakalardan ötürü yerlerinden başka mahallelere, köylere, kazalara, ilçelere, illere ve hatta ülkelere gidişin temel perspektiflerine ulaşılabilir.

Son mekân olan kilise, genel mekân kategorisine dâhil edilebilir ama Hristiyanların kutsal yeri olan kilise, Rum papazın konuşma yapmasıyla Hristiyanlığı kapsayan ve tek bir millet gibi muamele edilebilecek bir kisveye bürünür. Böylece Türk düşmanlığı noktasında buluşmaları nedeniyle simgesel bir mekâna doğru evrilir. Artık kilise, Türk düşmanlarının ve Haçlı

güruhunun Rum parantezinde harmanlanarak avluya yöneldiği bir yere dönüşür: "Arabamı park edip yüksek duvarlarla çevrili kiliseye doğru yürümeye başlayınca bir insan kalabalığının sel gibi aynı yöne aktığını gördüm. Kilise tıka basa dolu idi. Avlu da öyle." (s. 7)

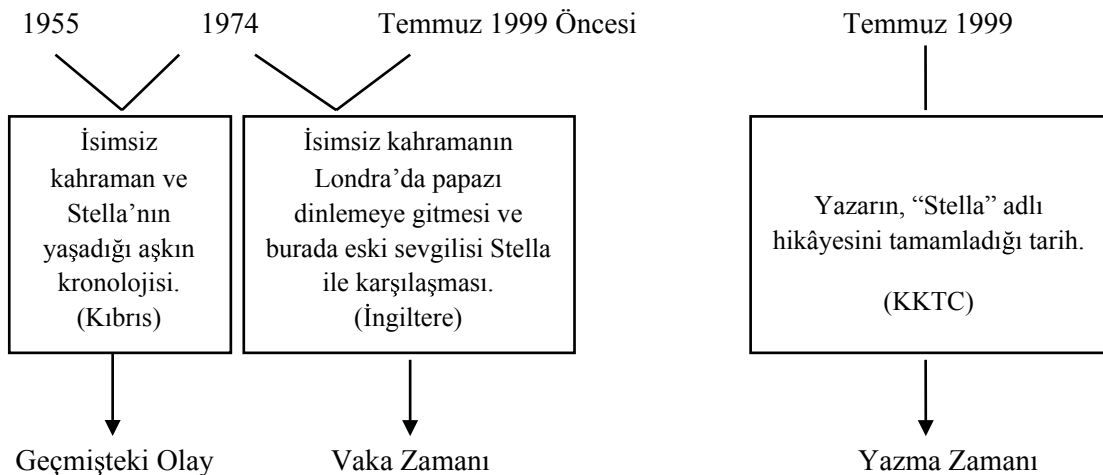
Yazar, yer tasvirini yaparken onu dekoratif bir öğe olarak değil; insanla ilişkisi bakımından değerlendirir. Örnek olarak papazı dinlemeye gelenlerin ortamdan etkilenerek Türklere karşı kin kusması verilebilir.

Netice olarak kapalı-dar, açık-geniş ve genel mekânda akan hadiselerden mütevellit bu hikâye; yer olarak zaman zaman simgesel bir fonksiyon kazanır. Ayrıca içerisinde farklı yer öğeleri taşımasından ötürü karma mekân özelliği göstermektedir.

1.2.4. Zaman

Zaman, anlatmaya dayalı metinlerin ana öğelerindendir. Hatta ne ölçüde ele alınırsa alınsın zaman, bu metinlerin vazgeçilmezidir. Hikâyede kendisine yer verilen vakaların yaşandığı, olup bittiği dilimleri karşılayan bir terim olan zaman (Çetin, 2013: 126), var olmuş ve olan dönemlerle birlikte ele alındığında yeni yorumlara kapı aralar.

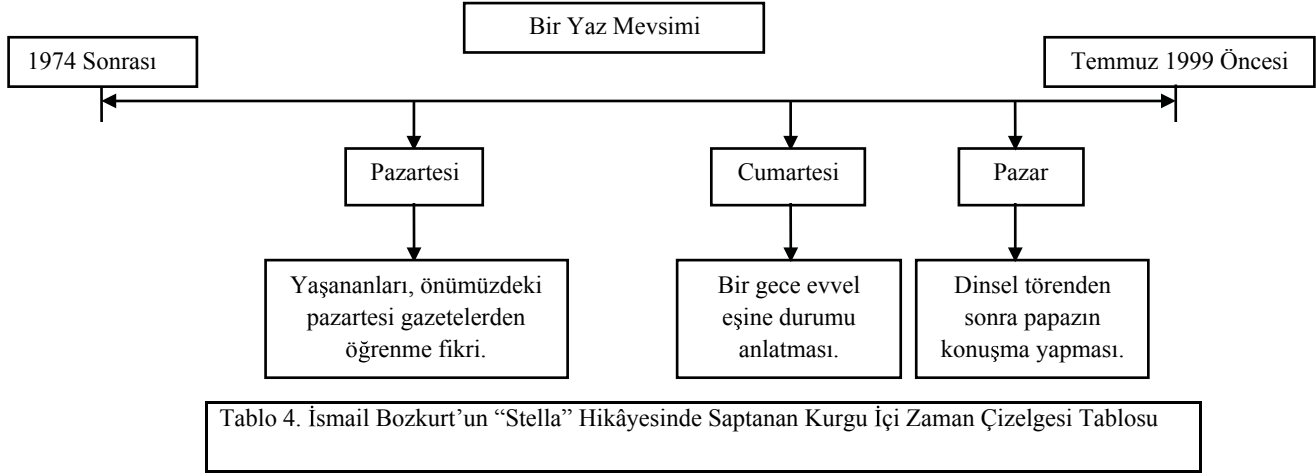
"Stella" hikâyesinin sonundaki "Temmuz, 1999" bilgisinden hareketle tahkiyenin yazılıp bitirildiği tarihi, tam olarak tespit etmek olasıdır. Vaka zamanıysa yazma vaktinden farklıdır ve geçmişe aittir:

Tablo 3. İsmail Bozkurt'un "Stella" Hikâyesinde Saptanan Zaman Çizelgesi Tablosu

Hikâyede temayı şekillendiren hadise, bir haftalık zaman diliminde gerçekleşir. Kurumda konuşulan “önümüzdeki pazartesi günü”, “pazar günü”, “O günün sabahı erken kalktım. Eşime gecedan anlatmıştım

yapacağım işi!” ve “mevsim yaz” (s. 5, 6, 7) gibi kurgu içi zamansal ifadeler, yaşanan olayın süreci hakkında bilgiler vermektedir:

Özetle hikâyedeki ana olayın iskeleti, bir haftalık zaman diliminde gerçekleşir fakat geçmişe sıçramalarla olayların özünü yansıtmaya yoluna gidilir. Bu da hikâyedeki genel zamanın genişlemesine sebebiyet vermektedir.

1.3. Tema

Bu hikâyede tema, geçmiş-görev-his-gelecek bağlamında dikkatlere sunulur. Söz konusu tema, Müslüman bir Türk genci ile Rum kızının gelecekte bir kez daha karşılaşması fonunda ve Hristiyanlık genelinde Rumların, Türklere bakışı çerçevesinde işlenir.

Tema aracılığıyla Bozkurt'un anlatmak istediği, savaşın insanların duygularını nasıl şekillendirdiğidir. Aynı zamanda Stella'nın bireysel duygularını, isimsiz kahramanın ise vatan ve millet sevgisini öncelediği fikrine ulaşılabilir. Bu anlayış, Türk milletinin genetiğinde mevcuttur ve birçok yapıtta da işlenmektedir. Yani isimsiz kahramanın yaklaşımı, atalarından tevarüs eden bir davranıştır. Ayrıca kahramanın canı pahasına üstlendiği görevin ana sebebi, millî düşünceleridir. Hikâyenin iletisi, Türklük mefkûresinin her türlü hissî ve nefsî yaklaşımların üzerinde olduğudur.

1.4. Dil ve Anlatım

“Stella”, birinci kişili anlatıcı tarafından aktarılmakta olup kahraman bakış açısıyla kaleme alınır. Bu sebeple birinci tekil kişinin eylem çekimi kullanılır.

Burada “ben anlatıcı”, anlattığı hikâyenin ana kişisi olarak karşımıza çıkmaktadır: “...bana verilmek istenen göreve karşı çıkmaya çalıştım.”, “Geçmişte benzeri görevler yüklenmemiş değildim.”, “O gün sabah erken kalktım.” (s. 5, 6) Yani hikâyede kişi, metnin bir parçası hâline dönüştürülür. Bu, İsmail Bozkurt'un hikâyelerinde sıkça başvurduğu bir biçim özelliğidir.

Dilin işlevsel bir nitelik kazanmasında etkili olan anlatma, bir nevi sunma biçimidir (Tekin, 2016: 207). Vakanın anlatıcının tasarrufuyla aktarıldığı bu hususiyet, başvurulan bir teknik olarak bu tahkiyede de görülmektedir:

Benden istenen, Kıbrıs'tan gelecek bir Rum yüksek din görevlisinin, pazar günü Londra'da Kıbrıslı Rumlara yapacağı konuşmayı dinlemem ve banda kaydetmemdi. Rumca'yı çok iyi konuşmam ve Londra'da yaşayan Kıbrıslı Rumlar arasında pek tanınmamam dolayısıyla bu göreve uygun görülmüştüm (s. 5).

Tiyatroya özgü bir teknik olan gösterme, Bozkurt'un “Stella”sında zaman zaman anlatmayla birlikte kullanılır. Hatta hikâye, gösterme yöntemiyle başlar ve olayın özüne direkt girilerek beraberinde anlatma tekniğinden faydalanılır. Bu da başlangıçta yaşanan çatışmanın, doğrudan kahramanların cümlelerinden öğrenilmesini ve yaklaşımlarının birbir anlaşılmasını sağlamaktadır:

"Bu iletişim çağında, benden istediğiniz iş mi yani? Önümüzdeki pazartesi günü burada çıkan Rumca gazeteleri okursak istediğimizi öğrenmiş oluruz." diyerek bana verilmek istenen göreve karşı çıkmaya çalıştım.

"Bu başka." diye yanıtladı başkan. "Bu özel bir toplantı. Adamın konuşacakları çok önemli. Ne diyeceğini bilmeliyiz. Gazeteler tümünü yazmayabilir." (s. 5)

İçeriğin uyandıracağı gerçeklik izlenimini artırmak amacıyla tercih edilen, bu sayede kişilerin duygu ve düşüncelerini aracısız aktarmak için kullanılan diyalog; olayın akışına katkıda bulunan en doğal anlatım yoludur ve konuşmalardan meydana gelir. "Stella"da da bu teknikle karşılaşılır:

"-Kıbrıs'tan bu konuşmanın tam metnini istiyorlar. Kendilerine olmaz diyemeyiz. Bunu yapabilecek kişi de sensin."

"-Bunca Türk gazetecisi var Londra'da. Birine rica etsek!" (s. 6)

Hikâyede rastlanan bir diğer anlatım şekliyse açıklamadır. Açıklama, bir çeşit bilgi aktarımıdır: "Geçmişte benzeri görevler yüklenmemiş değildim. Ancak o zaman Kıbrıs'ta durum farklı idi. İki toplum arasında çatışma vardı. Savaş durumu sürüyordu. Yaptığım iş, bir tür casusluktu." (s. 5)

Yazar; hikâye içerisinde bir olay örgüsünü, bir zaman diliminde ve bir mekânda gidişata bağlı olarak sonucunu merak ettirecek şekilde aktararak öykülemeyi faydalanır:

Sonuçta papazın konuşması bitti. Kalabalık dağılmağa başladı. Stella'nın diğer yanındaki adam, kocası olmalı idi. Birlikte çıkış kapısına doğru yürüdüler. Arkalarından ben de yürüdüm. Kalabalık, patlamış bir barajdan taşan sel gibi akıyordu. Bu kalabalıkta Stella'yı gözden yitirmemeye çalıştım. O da arada dönüp bana bakıyordu (s. 9).

Kelimelerle resim yapma sanatı olan betimleme, "Stella"da başvurulan bir diğer yöntemdir ve bundan yararlanılırken sıfatlara sıkça yer verilir:

Güzel bir kahvaltıdan sonra giyindim. Gri pantolon, spor ceket giydim. Kravat takmadım. Gömlek yakalarımı, ceketimin yakaları üzeri-

ne bindirdim. Yıllar öncesi benzer amaçlarla kullandığım haçı boynuma geçirdim. Yakam açık olduğu için haç apaçık görünüyordu. Kilişeye giderken bir güvence olurdu bu haçın göğsümde görünmesi!.. Mevsim yaz, hava Londra'da çok az rastlanır biçimde açık ve güneşli idi (s. 6-7).

Anlatımda düşünceyi geliştirme metotlarından tanımlama, "isagülü" ve "cıra" kavramları açıklanırken Bozkurt tarafından kullanılır: "Köyde 'isagülü' denen genç Rum kızları ya da 'cıra' denen Rum kadınları ile dalga geçmek, gününü gün etmek, hem bir özentî hem de övünülecek bir başarı idi Türk erkekleri için." (s. 8)

Kahramanın iç dünyası, duygu, düşünce ve hayal âlemi hakkında bilgi veren bir teknik olarak karşımıza çıkan iç çözümleme, "Stella"da kendisine yer bulur: "Bile bile kendimi tehlikeye atıyordum. Oysa şimdi iki toplum ayrılmış ve biz ayrı devlet kurmuştuk. Kendimi tehlikeye atmak anlamsızdı. Öyle falan papazın ne diyeceğini önemsememeliydik diye düşünüyordum." (s. 5-6)

Sinema sanatından edebiyata aktarılmış olan geriye dönüş, zaman kurgusuyla ilişkilidir. Anlatıcı, şimdiki zamandan evvelki vakitlere giderek kahramanın geçmişinde meydana gelen bazı olayları hatırlar (Karabulut, 2012: 1384). İsmail Bozkurt'un hikâyesinde de karşımıza çıkan bu teknik, içerisinde açıklama ve özetlemeyi de barındırmaktadır. Bu sayede geçmişte yaşanan olaylar anımsatılır, neden ve sonuç ilişkisiyle aktarılır:

Biz ise Stella ile birbirimizi delice seviyorduk. Kıbrıs'ta Türk-Rum savaşı başlayınca köyümüzde de çatışmalar başladı. Bizim mahalledeki Rumlar Rum mahallesine, Rum mahallesindeki Türkler bizim mahallemize taşınmış, iki toplum arasında iletişim kalmamıştı. Stella ile çok güç şartlarda görüşüyorduk. Benimle kaçmağa bile razı oldu ama ben yapamadım. O günkü koşullarda çılgınlık olurdu bu. Ailem, toplum böyle bir şeyi kabul etmezdi. Stella ile iletişimimiz koptu. Daha sonra İngiltere'ye gittiğini ve orada evlendiğini işittim. Aradan yıllar geçti. Ben de İngiltere'ye geldim ama onu, duygularımı bastırarak aramadım. Bir yerlerde rastlaşmadık da! Zaten evlenmişim, Stella'yı arayacak hâlde değildim (s. 8).

"Stella"da tespit edilen bir diğer teknik unsur ise leitmotivdir. Aslında bir müzik terimi olsa bile son yıllarda edebiyatta da tercih edilmektedir. Sık sık tekrarı, hatırlatmaya yarayan bir fonksiyona sahiptir (Aytaç, 2013: 234). Bozkurt, Rumca bir kelime olan ve "Seni seviyorum." manasına gelen "sağabo"yu birkaç defa tekrarlayarak isimsiz kahramanın Stella ile yaşadığı aşkın tesirini vurgular. Kahramanın bu kelimeyi hâlâ anımsaması, bilinçaltında yer eden hatıraların var olduğunu söylememizi mümkün kılar. Kişi, bu resimde duygusal bir bastırma eğiliminden dolayı eskiye yönelmelere maruz kalmakta ve "sağabo" sözcüğü, isimsiz kahramanın kulaklarında sürekli çınlamaktadır. Belki de isimsiz kahramanın bu hatırlayışı, mâzide Stella ile yaşanan cinselliğe dair bir özlemin emareleridir:

Stella ile kaçak buluşmalarımız ve çılgınca sevişerek geçirdiğimiz dakikalar, onun bana tatlı tatlı "Sağabo" deyişi film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyordu. Stella ile bakışıp dururken sımsıcak eli ile elimi tuttu. (...) Kapının dışında bir süre bekledim. Stella dönüp baksın diye! Gerçekten de döndü; hüzünlü, duygulu bir bakış attı. Elini dudaklarına götürdü. "Sağabo" dediğini duyar gibi oldum (s. 9).

Rumca olan bu kelimenin hikâyede tekrarlanması, Stella'nın kişiliğiyle bağlantılı olarak ön plana çıkan bazı dilsel ve anlamsal özellikleri içinde barındırmaktadır. Bunlardan birincisi, Stella'nın Rum olmasından ötürü dilinin farklı oluşudur. Onun dilinde bir kelimeye yer verilmesi, anlatıdaki realist duygunun çoğalmasını sağlar ve karakteri, canlı bir kişilik hâline getirme girişiminde başarılı kılar. İkincisiyse "sağabo" sözcüğü, karakterin etnik kimliği hakkında bilgi verse de aynı zamanda Stella'nın ruhsal dünyasına ilişkin saptamalara ulaşılmasında rol oynamaktadır.

Yazar, kısa hacimli bu hikâyesine yukarıda tahlil edildiği üzere birçok teknik yerleştirir. Bunun yanı sıra

hikâye dilinin sade oluşu, hikâyede halk söyleyişlerine yer vermesi ve anlaşılır bir biçim belirlemesi; Stella'daki akıcılığı artırır. Hikâyede deyimlere sıkça yer veren Bozkurt, böylelikle hikâyesine yoğunluk katar ve halktan biri olduğunu ispatlar. Bu deyimlerden bazıları şunlardır: "karşı çık-, tehlikeye at-, Nuh diyip peygamber deme-, insanlıktan çık-, üstü kapalı anlat-, sel gibi ak-, yüreği güm güm at-, gülücük dağıt-, denize dök-, zıvanadan çık-, dalga geç-, gününü gün et-, ele ver-, renk verme-..." Ayrıca "falso" kelimesi, argo özellik gösteren tek sözcüktür. Özetle İsmail Bozkurt, diğer yapıtlarında olduğu gibi bu tahkiyesinde de halkın kullandığı dili tercih eder ve yalın, duru, yoğun bir anlatım yeğler.

Hikâyede karşılaşılan bir başka durumsa yazarın ek fiili kullanma şeklidir. Bozkurt, genel olarak ismi yüklem yaparken cevheri fiili, kendinden önceki kelimeyle birleştirmeyerek müstakil bir kullanıma yönelir. Bu, Kıbrıs Türk ağzının bir etkisi şeklinde yorumlanabilir: "Ancak o zaman Kıbrıs'ta durum farklı idi.", "Mevsim yaz, hava Londra'da çok az rastlanır biçimde açık ve güneşli idi.", "Sol yanımda duran kadın Stella idi." (s. 5, 7, 8) "Stella"yı, dilsel anlamda varsıl bir zemine oturtan diğer özellikler ise ikilemelere yer vermesi ve pekiştirmeler kullanmasıdır. Tahkiyede geçen "tıka basa, güm güm, tatlı tatlı" söz grupları ikilemeye; "apaçık, sımsıcak, besbelli" gibi kelimelerse pekiştirmeye örnektir.

Kıbrıs Türk ağzının dikkat çeken bir özelliği de bazı kelimelere eklenilen yönelme durum ekinin /y/ ile değil, /ğ/ ile kullanımıdır. Bu durum, yazarın "Stella" adlı hikâyesinde de görülür: "Benimle kaçmağa bile razı oldu ama ben yapamadım.", "Kala-balık dağılmağa başladı." (s. 8, 9) Bu tür kullanımlar, Anadolu'da hâlâ mevcuttur. Burada, öncelikle bir yumuşama hadisesi söz konusudur. İsim-fiil ekinin son sesi olan sert ünsüz, yumuşamaya uğrar. Günümüzdeki kullanımında ise /ğ/ ünsüzünün /y/ ünsüzüne dönmesi, akıcılığa örnek olarak gösterilebilir.

"Stella" isimli bu hikâyede Bozkurt, toplam 150 cümle kaleme almıştır.

İsim Cümlesi	Fiil Cümlesi	Kurallı Cümle	Devrik Cümle	Eksik Cümle	Basit Cümle	Birleşik Cümle	Olumlu Cümle	Olumsuz Cümle	Soru Cümlesi	Ünlem Cümlesi
38	112	132	18	-	77	73	113	22	-	15

Tablo 5. İsmail Bozkurt'un "Stella" Hikâyesinin Cümle Analizi

Yukarıdaki tablodan hareketle İsmail Bozkurt'un "Stella" adlı hikâyesi üzerine çeşitli saptamalara ulaşılabilir. Yazarın bu hikâyesinde, fiil cümlelerinin sayıca isim cümlelerinden daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu da "Stella"nın hareket egemenli bir anlayışla kaleme alındığını ortaya koyar. Ayrıca hikâyedeki sürükleyicilik, fiil cümlelerinin varlığını doğal olarak kendiliğinden bir araya getirmektedir.

Yüklem yerine göre cümleler incelendiğinde kurallı cümleler, devrik cümlelere göre daha egemen bir konumdadır. Türkçenin cümle kuruluşunda yüklem, sonda yer almaktadır. Doğal olarak yazarın bu tahkiyesinde, ağırlıklı olarak kurallı cümlelere yer verilir. Devrik cümlelerin de sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Kıbrıs Türk dilini, bu minvalde farklı bir değerlendirmeye tabi tutmak elzemdir. Çünkü Kıbrıs'ta, 1878'den sonra bir müddet İngiliz varlığı görülür. Doğal olarak İngilizcenin de Kıbrıs Türkleri üzerinde etkisi mevcuttur. Bunun yanı sıra devrik cümleler vasıtasıyla yazar, hikâyesini daha sanatsal bir forma sürüklemektedir. Eksik cümleye ise hiç yer verilmemesi, dikkat çekicidir. Dolayısıyla İsmail Bozkurt, "Stella"da belirsizliklere yer vermez. Yazar, anlattığı hadiseye ilişkin net bir tavır takınır. Eksik cümlelerin kullanılmamasıyla yazarın net tavrı arasında münasebet kurulabilir.

Yapısına göre cümleler tahlil edildiğinde ise basit ve birleşik cümlelerin niceliksel değerleri birbirine yakındır. Yazar, kimi durumlarda ayrıntıya yer vererek birleşik cümlelerden faydalanırken kimi zaman ise yalınlığı tercih eder.

Anlamına göre cümlelere bakıldığında ise olumlu cümlelerin varlığı, tasnif dâhilindeki diğer cümle çeşitlerinden sayıca fazladır. Bu durum, yazarın hayata olumlu yaklaşmasının dil kapsamında bir tezahürüdür. "Stella"da soru cümlelerine yer verilmeyişi ise yazarın fikirlerindeki kesinlikten ötürüdür. Ünlem cümlelerinin varlığı ise adada yaşanan olayların bir yansıması şeklinde hikâyede kendisine yer bulmaktadır.

Özetle İsmail Bozkurt'un Stella adlı bu hikâyesinde, fiil cümlesi egemendir. Bu da hareket esaslı bir anlatım yeğlendiğini kanıtlamaktadır. Kurallı cümlelerin sayıca fazlalığı da önem teşkil eder. Buna binaen devrik cümlelerle anlatımda canlılık sağlanır. Dolayısıyla okuru, hikâye içerisinde tutmak mümkün hâle gelmektedir. Basit ve birleşik cümlelerin sayısal yakınlığı ise önem-

li bir ayrıntıdır. Olumlu cümlelerin fazlalığı ise yazarın hayat perspektifi ile ilişkilendirilebilir.

1.5. Anlam, Yorum ve Zihniyet

"Stella"; şahıs, zaman ve mekân öğeleri açısından değerlendirildiğinde okura çeşitli iletiler vermektedir. Bu, vakanın anlatılışı sayesinde mümkün olmaktadır. Sanatçının gözlem gücünün yüksek olması ve paylaşılan ayrıntılardan yola çıkılarak aktarılanların, Bozkurt'un tanık olduğu olayların bir tahkiyesi olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Ulaşılan noktada "anı-hikâye" kavramı akıllara gelmektedir. Yaşanmışlıklarını ve şahit olduklarını kurgulayarak yeni form kazandırma çabalarından bir eser teşekkül eder.

Vaka halkası, ele alınan devrin birtakım hususiyetlerini öyküsel bir şekilde içinde barındırması nedeniyle tahkiyenin hakikat boyutunu bir seviye daha yukarı taşır. Bunun yanı sıra yapılan tasvirlerin okurda bıraktığı izlenimlerden ve okuyucunun zihninde belli bir portre çizmesini sağlayarak somutlaştırıcı, yönlendirici etkisinden bahsetmek de söz konusudur. Böylece okur, Bozkurt'un açtığı yol ölçüsünce yeni bir hayalin sınırlarına dâhil olur.

Hikâyedeki vaka, yazma ve okuma zamanları arasındaki büyük farklılığa rağmen tema bağlamında güncelliğin sürmesi önem teşkil etmektedir. Tahkiyenin, günümüze ilişkin iletilerini içerisinde sakladığı aşikâr ve birikimsel güce sahip olduğu açıktır. Adada, 1955 öncesinde Türkler ve Rumlar birlikte yaşarken 1955-1974 yılları arasında var olan çatışma ve savaş ortamının insanları olumsuz etkilediği görülür. Gerilimin, gündelik yaşamda da kendisini hissettirdiği bilgisi yazarca hassaten vurgulanır. Çünkü isimsiz kahraman ve Stella birbirlerini sevse bile koşulların meydana getirdiği realite, onların kavuşmasını engeller. Ayrıca Rum papaz ve kilise avlusunda bulunan insanların Türklere dair söylemleri, onların perspektifinin ortaya konması açısından mühimdir. Bakılan bu pencerenin kin, nefret ve öç alma duygusuna dayandığını vurgulayan sanatçı; isimsiz kahramanın her türlü tehlikeyi göze alarak ülkesi ve davası adına önemli bir vazifeyi üstlendiğinin altını çizmektedir.

Türk ve Rum gençlerin birbirine âşık olması ama Türk gencin "vatan mefkûresi"ni her hissin üzerinde tutması, yazarca işlenen bir konudur. Bozkurt, ele aldığı unsurlara uzak ve yabancı değildir. Bu devrin ve

yaşanmışlıkların tanığı olan sanatçı, dönemin sosyal hayatı hakkında önemli bilgiler aktarmaktadır. Ayrıca bunu başarıyla kurguya adapte eder ve bu sayede okura kolayca ulaşabilir. Dilinin yalın olması, Türkçeyi başarılı bir şekilde kullanabilmesi ve kolay anlaşılabilirliği yazara yardımcı olmaktadır.

İsmail Bozkurt'un bu hikâyesini, "zeigarnik etkisi" kapsamında okumak da mümkündür. Genel olarak zeigarnik etkisi, yarım kalan hislerin/yaşanmışlıkların daha çabuk anımsanmasıdır. Bu minvalde değerlendirilecek olunursa isimsiz kahraman ile Stella arasındaki aşkın unutulmaması, hızlı bir şekilde detaylarıyla hatırlanması ve o günlerin özlemle anılması; travmatik anıların sürekli zihinde yinelenmesiyle açıklanabilir.

Kısacası "Stella"; adada var olan sosyal, siyasal, tarihî ve kültürel yaşanmışlıkları/değişimleri anlamak ve bu öğeleri birbirleriyle ilişkilendirmek açısından önemlidir. Bununla birlikte hikâye, "Türklük mefkûresi" kapsamında realist bir kurguya sahiptir. Ayrıca yazarın hayatından izler taşıması ve geçmiş, geleceğe nakletmesi hususunda önemlidir.

SONUÇ

Edebî yaşamında genel olarak tarihî zeminli romanlarıyla tanınan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türklerinin millî mücadelesinde bizzat bulunmuş; savaşımın tüm süreçlerini eserlerine realist bir şekilde yansıtmıştır. Dolayısıyla Bozkurt, yazınsal kimliğini belli bir eksene oturtmuş ve bu minvalde farklı türde yapıtlar ortaya koymuştur. Hikâye de bu türlerden birisidir. Toplamda yirmi dört hikâye kaleme alan yazarın "Stella"sı da tür bağlamında ilk olması nedeniyle önem teşkil etmektedir.

1999 yılında kaleme alınan bu hikâye, yazarın kendi hayatı ile yakın bir akrabasının başından geçen olayların sentezlenerek ortak bir kurguda bir araya getirilmesinden teşekkül eder. Olay hikâyesi özellikleri taşıyan "Stella", adada yaşanan hadiselerle geçmiş ve gelecek temelli bir perspektif sunmaktadır.

Yazar, bu hususiyetler kapsamında vaka zincirlerini oluşturur. Buna uygun olarak da kişi, zaman ve mekân özelliklerini inşa eder. Yine bu doğrultuda biçim özelliklerini hikâyesine aktarır. Dolayısıyla "Stel-

la", mâzi-âti izdüşümünde adanın genel bir panoramasıdır.

Anlam, zihniyet ve yorum açısından varsıl bir hikâye olan "Stella", içerisinde psikolojik analizler barındırması sebebiyle de önemlidir. Bozkurt, sade ve canlı bir dille farklı realitelere değinir. Bu, sanatçının kendisine has üslubunun bir neticesidir.

Yazarın en önemli özelliği ise hikâyelerinin genelinde olduğu gibi "Stella"da da tanık olduğu hadiseleri kendi potasında eritip tahkiye öğeleriyle birleştirmesidir. "Stella", bu türe herhangi bir yenilik getirmese de yazarın hikâyeci yönünü yansıtmaya deniyle önemlidir.

KAYNAKLAR

- Atsız, H. N. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Aytaç, G. (2013). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, İ. (2006). *Bücür ile Gölge*, Zeytin Yayınları, Lefkoşa.
- Cetin, N. (2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara.
- Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-II (Hikâye-Roman-Tiyatro)*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Demiryürek, M. (2010). *Roman İncelemesinin Teorik Temelleri ve Uygulamaları: Orhan Hançerlioğlu, Hikâyeden Öte Roman'dan Beri*, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Karabulut, M. (2012). "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri". *Turkish Studies*, 7/1: 1375-1387.
- Mutlu, S. (2019). İsmail Bozkurt'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Mutlu, S. (26 Nisan 2018). İsmail Bozkurt ile söyleşi. Luxor Garden Hotel, Kocaeli.
- Tekin, M. (2016). *Roman Sanatı*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İsmail Bozkurt Efsanesi

Mehmet Yardımcı*

Efsanelerde anlatılan olaylar bazen doğaüstü olabilir ama çoğunlukla gerçek olaylara ve gerçekten yaşamış kişilere dayanır. Anlatılan öykülerin çoğu kahramanca işler yapmış kişilerle ilgilidir. İsmail Bozkurt'un Kıbrıs'ta yaptıkları efsane tanımındaki kahramanlara benzerlikleri açısından Bozkurt hakkında yazdığım bu yazıda **'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İsmail Bozkurt Efsanesi'** başlığı, benim yerinde ise **'Çuk diye oturdu'** görüşündeyim.

Bir konuşmasında: "Kıbrıs Türk Kültürü derken, halktan kopuk bir zümrenin kültüründen söz etmiyorum. Kıbrıs Türk Kültürü ile Kıbrıs Türk Halk Kültürü büyük oranda özdeştir. Kent-köy, aşağı tabaka-üst tabaka ayırımları pek kalmamıştır." diyen, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde dört dönem milletvekili ve bir dönem Kültür Bakanı olan, mücahit, yazar, siyaset ve devlet adamı, Kıbrıslı değerli dostum İsmail Bozkurt'la yakın dostluğumuz KIBATEK'in kuruluş aşamasında perçinlenmiştir.

KIBATEK'in ortaya çıkışı 1998 yılındadır. İlk yapılanma, 1998 Mart'ında Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği "I. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu" sonunda bir "İzleme Kurulu" oluşturulması ile başlamış ve aynı yılın Ekim'inde, İzmir'de "II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu" gerçekleştirilmiştir. Her iki sempozyuma da bildiri ile katılım, kuruluş aşamasındaki bazı toplantılarda bulunuşum, KIBATEK kurumunun oluşmasına tanıklığımın belgeleridir.

Kıbrıs'taki ilk sempozyumda sunduğum bildirinin künyesi: "Kıbrıs ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler", *II. Uluslararası Kıbrıs ve Balkan Türk Edebiyatları Araştırmaları Kongresi, Doğu Akdeniz*

Üniversitesi, 24-27 Kasım 1998, Gazimağusa /KKTC şeklindedir. İzmir'deki ikinci sempozyumda sunduğum bildirinin künyesi de: "Kıbrıs, Anadolu ve Balkanlarda Söylenen Ortak Mâniler", *Uluslararası Kıbrıs ve Balkan Türk Edebiyatları Sempozyumu*, 27-29 Ekim 1998, İzmir biçimindedir.

Merkezi KKTC olmak üzere, (Kıbrıs – Balkanlar – Avrupa Türk Edebiyatları Kurumu) KIBATEK adı Köstence'de gerçekleştirilen "3. Uluslararası Kıbrıs – Balkanlar – Avrupa Türk Edebiyatları Sempozyumu"nda netleşmiş ve bu aşamaya da tanık olmuşumdur. Köstence'deki sempozyumda sunduğum bildirinin künyesi ise: "Kıbrıs ve Balkan Türkleri Arasında Söylenen Efsanelerin Anadolu Efsaneleriyle Mukayesesi", *III. Kıbrıs ve Balkan Türk Edebiyatları Sempozyumu*, 29 Eylül-4 Ekim 1999, Köstence/ Romanya biçimindedir.

Yaşamının her aşamasında Kıbrıs halk kültürünü sergileyen, özellikle içinde doğup büyüdüğü halkının gelenek, görenek ve töresinden ödün vermeden en üst görevleri yürütürken bile halkça olmayı sürdüren İsmail Bozkurt özellikle romanlarında yöresel kültürü üst düzeyde sergilemiş, Türk halklarının yaşadığı esaret yıllarının sıkıntılarını, mücadelelerini, geleneklerini, göreneklerini romanlarında yansıtan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Mustafa Necati Sepetçioğlu gibi o da romanlarında Kıbrıs Türklerinin kurtuluş mücadelesine ışık tutmuş, 1955-1974 yıllarında Kıbrıs Türklerinin yaşamına, kültürüne dair gerçekçi ve somut aktardıklarıyla dönemin doğru algılanmasına katkı koymuştur.

İsmail Bozkurt'un ilk kitabı, gezi yazılarından oluşan *'Kızıl Meydanda Bir Uçak'*tır. Bu kitaptan sonra, başka birkaç türde de eserler kaleme alır. Elbette hepsi çok önemli eserlerdir; ancak o, daha çok roman

* Dr. Öğretim Üyesi.

türüne ağırlık verir ve eserleriyle başarılı bir romancı olduğunu kanıtlar. Kıbrıs'ta yaşanan olayların insan dünyasında yol açtığı yıkımları, küçük hesaplara dayalı siyasal çekişmeleri ve toplumsal çalkantıları da başarıyla betimleyen *'Yusufçuklar Oldu Mu?* adlı kitabı ilk romanıdır ve 1991'de yayınlanır. İlerleyen yıllarda çıkan *'Mangal'*, *'Bir Gün Belki'*, *'Bir Gecede'* ve *'Kaza'* adlı romanlarından sonra devasa bir eserle karşımıza çıkar. Şiir yazı başlığındaki 'Kıbrıs'ta İsmail Bozkurt Efsanesi' yakıştırmasını çoktan hak ettiğini ortaya koyuyor.

Oğuz Karakartal'la birlikte oluşturduğu; başta şiir olmak üzere, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Anadolu'daki tüm edebi türlerin varlığını, Halk Edebiyatının, Divan Edebiyatının önemli temsilcilerinin burada da önemli eserler verdiğini, Anadolu'daki mani, ninni, tekerleme, atasözü, türkü gibi anonim halk edebiyatı ürünlerinin Kıbrıs halkınca canlı bir biçimde yaşatıldığının tescilli olan ve roman, öykü, anı, gezi, deneme türlerinin ilginç örneklerinin Kıbrıslı şair ve yazarlar tarafından ustaca sergilendiğinin gösterilmesi açısından ülkemiz kültür hazinesi için paha biçilmez değerdeki *'Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi'* adlı 5 ciltlik devasa eser gelecek kuşaklara bırakılan önemli bir mirastır. Kıbrıs için kim ne yazarsa bu önemli esere bakmak zorundadır. İsmail Bozkurt'un şahsında emeği geçenleri yürekten kutlamak istiyorum.

Sözlü kültür ortamında oluşan halk kültürü ürünleri, bir toplumun dünya görüşünü, inançlarını, edebî zevkini ortaya koyar. Bu ürünler roman, öykü tiyatro vb. edebî eserlerde ustaca yer alınca o esere ayrı bir kimlik kazandırır. Kıbrıs'ta bunu başaranların en önem-

lisi İsmail Bozkurt'tur. İsmail Bozkurt'un tüm romanlarında halk bilimi ve halk edebiyatı unsurlarının belirgin olarak yer alması Bozkurt'un bilinçli tercihidir.

Kıbrıs Türk Edebiyatında en çok romanlarıyla tanınan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türkünün millî mücadelesini anlattığı eserlerinde içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel yaşamına geniş yer vermiş, gerekli görülen yerlerde de Kıbrıs ağzını ustaca yansıtmıştır. Bu nedenle Kıbrıs Türk romanı içerisinde Bozkurt'un ayrı bir yeri vardır.

Yazar yayınlamış olduğu; *'Yusufçuklar Oldu mu?* (1991)', *'Bir Gün Belki* (2002)', *'Bir Gecede* (2005)' gibi romanlarıyla 1974 sonrasında Kıbrıs Türk edebiyatında roman geleneğinin oluşumuna zemin hazırlayanlardan ve bu türün gelişmesini sağlayanlardan biri olmuştur.

Çeşitli dönemlerde Bekir Kara ve Özker Yaşın gibi yazarların realist çizgide geleneksel roman örnekleri verdikleri bilinmekle birlikte, öykü, roman, deneme ve gezi yazıları ile Kıbrıs Türk nesrinin oluşumuna büyük katkıda bulunan İsmail Bozkurt'un yeri farklıdır. O, *'Yusufçuklar Oldu mu?* (1991)', *'Mangal* (1995)', *'Bir Gün Belki* (2002)' ve *'Bir Gecede* (2005)' adlı romanlarında millî bilinçle hareket eden, toplumsal çarpıklıklara direnen toplum için ideal olarak nitelendirilebilecek tipler yaratmıştır.

2002'de yayımlanan ve hem Azerbaycan Türkçesine aktarılan hem de Rusçaya çevrilen iki gencin yaşadığı aşk çerçevesinde Kıbrıs Türkü'nün 1960'lı yıllarda vermiş olduğu varoluş mücadelesini anlatan *"Bir Gün Belki"* romanında yer alan Kıbrıs Türk folkloruna dair unsurlar, kaybolan veya kaybolmaya yüz tutmuş gelenekler, o kadar doğal ve ustaca kullanılmıştır ki bir zamanlar Kıbrıs Türk halkının ana geçim kaynaklarından harnup toplayıcılığı bile gelecek kuşaklar için belge niteliği kazanmıştır.

Lefkara, geçmişten itibaren Kıbrıslı Türklerin ve Rumların icra ettiği önemli bir el sanatıdır. Adını Güney Kıbrıs'ta bulunan Lefkara köyünden alan ve güzel desenlere sahip olan bu el sanatını Kıbrıs Türkleri günümüzde de yaşatmaktadır. Romanda da Nitsa'nın annesini Lefkara işlerken görmekteyiz

Anadolu'da olduğu gibi Kıbrıs Türkleri arasında Lakap verme yaygın bir uygulamadır. Kişiye takılan la-

kap zamanla öylesine işlerlik kazanır ki kişinin asıl adı kullanılmaz olur ve kişi sadece lakabıyla anılır. Kimi zaman da bu lakap aileye mal olur ve aile bu lakapla anılır olur. “Bir Gün Belki” romanında lakap vermenin ustaca kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, Kara Salih, Deli Hristo, Davut Pehlivan, Kelle Dayı gibi lakapların yanı sıra Amerika’dan Kıbrıs’a dönen roman kahramanlarından birinin lakabı Tsiro olarak takılırken, kahvehane çalıştıran birinin Stalin’e hayranlığı nedeniyle kendisine Stalin lakabı takılmış, iş yerine de Stalin’in kahvesi denmiştir. Romanda Nevruz Bayramının önemsenişi, günler öncesinden hazırlıklar yapılması, piknik yerlerinde renkli yumurtalar haşlanarak yumurta tokuşturma yarışması yapılması ve ateş üzerinden atlanılması Anadolu’da olduğu gibi eski Türk geleneklerinin tüm canlılığıyla yansıtıldığının işaretidir.

Türk toplumunda kaynaştırıcı bir özelliğe de sahip düğünlerin romanda özenle yer alması, düğün bünyesinde pehlivan güreşlerinin anlatılıp, gelin alayı konusuna yer verilmesi Türk halk kültürü geleneklerinin romanda ustaca işlenişinin kanıtlarıdır.

İsmail Bozkurt’un, Beştulum’dan Zirköy’e Bir Kıbrıs Çocukluğu ve İlkgençliği (1940-1963) yıllarını anlattığı, Kıbrıs’taki Direniş ve mücahitlik yıllarını (1955-1968) kaleme aldığı, Zirköy’den Mermertepeye’nin ardından çocukluk ve ilkgençlik yıllarını dile getirdiği, Türkler’le Rumların yan yana yaşadığı Güney Kıbrıs’ın Lârnaka ilçesine bağlı Boğaziçi/Aytotro köyünde geçen yıllarını geniş açıdan ele aldığı ve Halkbilimi açısından çok önemli olan köyünün insanlarından Rum komşularına; bayramlardan düğünlere; geleneksel yemeklerden geçim kaynaklarına kadar ayrıntılarıyla anlattığı eseri, çok başarılı betimlemeleriyle dikkat çeken ve İş Bankası yayınları arasında 2018’de yayımlanan Bozkurt’un anıları toplumsal tarihin yeniden kurgulandığı bir eser görünümü sergilemektedir.

Kimi yazarların, gerçek kimliklerinden hareketle oluşturdukları roman kişileri aracılığı ile kendi yaşamlarını, çevrelerini ve sosyolojik yapıları ilişkin önemli verileri katarak farklı bir anlatım yarattıkları görülür. İsmail Bozkurt’un, 1991’de yayımlanan ilk romanı ‘Yusufçuklar Oldu mu?’dan 2016’da yayımladığı ‘Kaza’ adlı romanına kadar tüm romanlarında dikkat çeken husus, Kıbrıs Türk tarihi, Kıbrıs halk kültürü, gündelik yaşamda uygulanan pratikleri ve Kıbrıs Türk halkının güncel sorunlarına yer verilmesidir. Bu nedenle yaşıya dayalı olarak oluşturulan Kıbrıs Türk edebiyatında roman ve hikâyeler Kıbrıs’ın geçmişine tanıklık eden belgeler konumundadır.

İsmail Bozkurt’un bizzat Kıbrıs Türk toplumunun varoluş mücadelesinde yer alması ve uzun yıllar siyasetin içinde olması nedeniyle, sözünü ettiğimiz eserlerinin tümüne Kıbrıs Türklerinin sıkıntıları ve mücadeleleri doğal olarak yansımıştır. Bu romanların, edebî eser olmanın yanı sıra, Kıbrıs Türk tarihi ve varoluş mücadelesi hakkında bilgiler veren önemli bir kaynak eser niteliği de taşıdığı görülmektedir.

Bozkurt’un, ‘Kaza’ adlı romanında Ahmet Mithat Efendi’nin romanlarında belirgin olarak görülen “bilgi aktarıcı yazar” konumunu sergileyişi dikkat çekmektedir. İsmail Bozkurt’un, Ahmet Mithat’tan farklı olarak bilgi aktarıcılığını roman kurgusu içinde usta bir tavırla sergilemesi sanattaki gücünü ve farklılığını ortaya koymaktadır.

İsmail Bozkurt’un, romanlarına yansıttığı sözlü

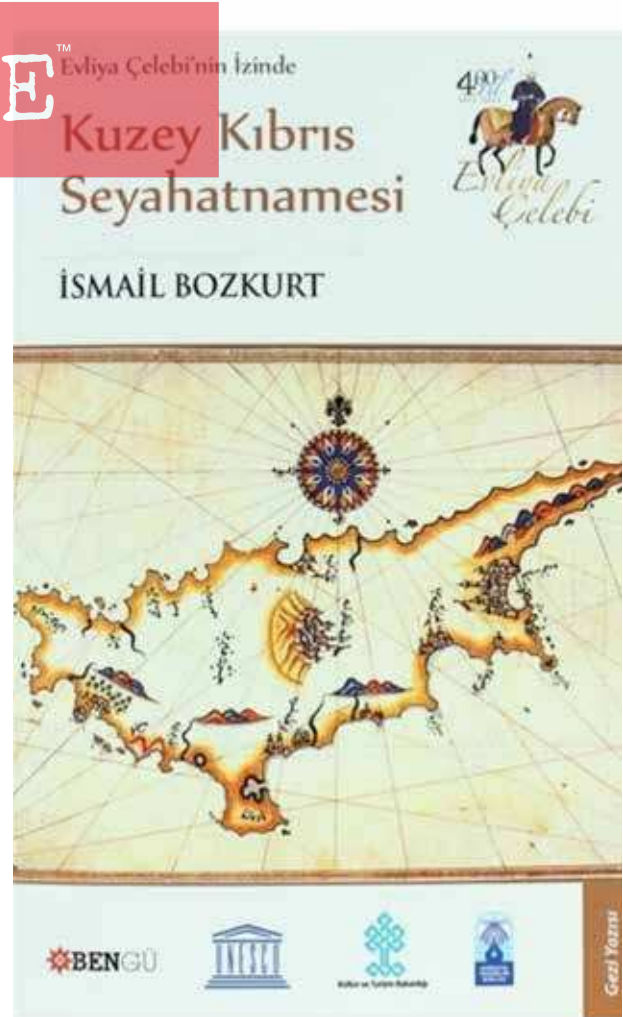
kültür ortamında oluşturulan, halk kültürü ürünlerinden biri efsanelerdir. Bunlardan en dikkat çekenini ise Afrodit efsanesidir.

Kaza romanında ortak coğrafyada yaşayan Türk ve Rum toplumlarının Aşk tanrıçası Afrodit anlatısının roman kahramanlarından biri olan Türk genci Ayhan tarafından Altinkum'a bağlanması ama, diğer kahraman Rum kızı Marulla'nın şiddetle karşı çıkıp, Güney'deki Limasol ile Baf arasında bir yerde kıyıya çıktığını söylemesi Afrodit'in bugün Türk yönetiminde olan bir bölgede kıyıya çıkmış olabileceğini kabullenmek istememesi bir zamanlar birlikte yaşayan iki toplum arasındaki düşünce farkını sergilemesi açısından önemlidir.

Afrodit efsanesi ile ilintili olarak anlatılan Galatya efsanesinden başka Karpaz'da, Apostolos Andreas Manastırı ile ilgili örneğin, gemide susuz kalan bir grup insanın Seydül Bedevi tarafından Karpaz sahiline çıkarıp manastır önünde asasını yere vurup şifalı su çıkarma efsanesi ile, Afrika'dan getirilen esmer tenli güzel bir kıza âşık olan Karakız Koyu yakınlarında bulunan bir sarayda yaşayan prensle, karakız her gece buluştuğu kayalıkta bir gece karakız teni beyaz olsa prens daha çok sever düşüncesine kapılıp dua edince gaipten gelen bir ses Akdeniz'in köpüklü sularında yıkanırsa teninin bembeyaz olacağını ünler, bu sese uyup yıkanan kız beyaz bir tene kavuşur ama prens beyaz kıza sevmeyince kızın kayalıklardan atlayarak intihar ettiği Karakız Efsanesi de İsmail Bozkurt'un ustaca romanlarına aktardığı halk kültürü ürünlerindendir.

İsmail Bozkurt, romanlarını İstanbul Türkçesiyle yazmakla birlikte Kıbrıs ağzından da yararlanarak Kıbrıs Türklerinin kullandığı yöresel arkaik sözcüklere, argo ifadelerle, atasözleriyle deyimlere "horozlanmak (diklenmek), lolo lo söylemek (Boş konuşmak), apışıp kalmak (çok şaşırmak), mankafa (anlayışsız), kıynaşmak (kötü bir şey yapmaya cesaret etmek), gırla gitmek (bol bol harcamak), hırpani kılıklı (derbeder), ziğil zağarı (başı boş dolaşan it), ödü kopmak (çok korkmak), zangır zangır titremek (aşırı titremek) geleceyyik, ganara, tekeş, havrası, hıkdeyiciler" biçiminde oldukça realist ve canlı bir şekilde yer veriş, Kıbrıs halk kültürünün korunup gelecek kuşaklara otantik hali ile aktarılması açısından önemlidir.

1992'de Yusufçuklar Oldu mu? romanı ve 1995'te Mangal' romanı için Necati Özkan Vakfı Edebiyat Ödülü'ne layık görülmesinin yanı sıra: 1999'da (Azerbaycan) Bakü'de Üniversitenin Fahri Doktorluk Beratı ile ödüllendirilen, 1999'da Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAV)'ın 'ürk Dünyasına Hizmet Ödülü'ne layık görülen, 1999'da Doğru Yol Kültür Sanat Dergisi (Prizren-Kosova)'nın 'Süleyman Brina Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülü' ile taltif edilen, 1999'da, Uluslararası Doğu-Batı Akademisi (Bükreş-Romanya), Onur Belgesi (Diplome d'Honneur)'la onurlandırılan, 1999'da Ankara, Folklor Araştırmaları Kurumu'nun 'Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü'ne layık görülen ve 2013'te VI. Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi'nde, "IV. Türk Dünyasında Yılın Edebiyat Adamı Ödülü" verilen İsmail Bozkurt'u yürekten kutluyor, Kıbrıslı gençlerin efsane şahsiyet İsmail Bozkurt'u örnek almalarını diliyorum.

TURNALAR

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

Yayın Kuralları:

Turnalar, kültür, dil ve edebiyat alanındaki özgün ürünler yanı sıra akademik çalışmaları yayınlamak ve bu alanlardaki sorunlara bilimsel ölçütler içerisinde tartışma olanağı sağlamak amacıyla çıkmaktadır. Turnalar kültür, dil ve edebiyat alanındaki özgün araştırma makalelerini, deneme ve derlemeleri yayımlayan hakemli, akademik bir dergidir. Yılda dört kez yayımlanır.

Turnalar'da yayımlanan yazıların, bilim etiği başta olmak üzere, her türlü içeriksel sorumluluğu yazarlarına; telif hakkı ise basılı ve her türlü elektronik ortamda Turnalar'a aittir. Turnalar'ta yayımlanan bir yazı, başka bir yerde yayımlanamaz. Daha önce başka bir yerde yayımlanmış yazılar (çeviri metinler hariç) Turnalar'a gönderilemez. Yayımlanan yazıların sahiplerine ve bu yazıları değerlendiren hakemlere herhangi bir ücret ödenmez.

Hakem Değerlendirmesi:

Turnalar'a gönderilen yazılar, önce yayın kurulunca dergi ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Uygun görülmeyenler düzeltilmesi için yazarına iade edilir. Yayın için teslim edilen makalelerin değerlendirilmesinde akademik tarafsızlık ve bilimsel niteliğe dikkat edilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar iki yıl süreyle saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı, üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya yayın kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir. Yazarlar, hakem ve yayın kurulunun eleştirisi ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa, gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Yayına kabul edilmeyen yazılar, yazarlarına iade edilmez.

Yazım Dili

Turnalar dergisinin yazım dili Türkiye Türkçesidir. Ancak her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde başka dillerde yazılmış yazılara da yer verilebilir.

Yazım ve Basım Koşulları:

Yazılar windows (Microsoft Word) uyumlu sözcük işlemci programıyla yazılmalı, e posta yoluyla gönderilmiş olsa da A4 boyutundaki kağıda 3 kopya çıktısı alınarak Word uyumlu CD ile birlikte yazışma adresine gönderilmelidir.

Yazıların uzunluğu konusunda sınırlama olmasa da tek bir sayıda yayımlanabilmesi göz önüne alınarak 15 sayfayı aşmamalıdır.

İlk sayfa yazım sırası:

- 1) Makale başlığı (sola dayalı)
- 2) Yazar adı (sol üst köşe, sola dayalı)
- 3) Çeviri makaleler için çevirmen adı (sağa dayalı)
- 4) Türkçe özgün makaleler için ABSTRACT, RESUME, ZUSAMMENFASSUNG başlıkları altında, 50 sözcükten az olmamak üzere Türkçe ve İngilizce özet. Makale başlığının özet dilinde çevirisi özet başlığının altında verilmeli daha sonra özet metin yer almalıdır. Türkçe dışındaki makaleler için ÖZ başlığı altında genişçe bir Türkçe özet verilmeli ve aynı kurallara uyulmalıdır. Çeviri ve kitap tanıtım, değerlendirme yazıları hariç, özet bölümü olmayan yazılar, yayımlanmaz.

5) Önce makale dilinde, ardından özet dilinde anahtar sözcükler. (3-5 sözcük)

6) Yazarla ilgili açıklama (sayfa altına) (*) işareti ile

7) Varsa, makale ile ilgili açıklama (sayfa altına); çeviri metinlerde kaynak metin ile ilgili açıklama (**) işareti ile

8) Varsa, çevirmenle ilgili açıklama (sayfa altına) (***) işareti ile gösterilmelidir.

Dipnotlar ve Kaynakça

Dipnot ve kaynaklar APA 5 (American Psychological Association) standartlarına uygun olarak verilmeli, ikinci kaynaktan yapılan alıntılarda, asıl kaynak da belirtilmelidir.

TURNALAR

QUARTERLY CULTURAL JOURNAL

Editorial Principals

Turnalar is being published with the purpose of sharing original works in the fields of folklore, language and literature, as well as academic works and to create the facility to debate within scientific standards. Turnalar is a refereed, academic journal publishing original researches on folklore, language and literature, essays and compilations. It is published quarterly. The overall responsibility and writing preferences for the published articles belong to the author of the article, the royalty rights of the accepted articles in printed and all types of electronic environment belong to Turnalar. Articles previously published in any other platform (excluding translated articles) cannot be forwarded to Turnalar. No fee is paid to the authors of the published articles or to the reviewing referees.

Referees' Evaluation of Papers

Articles forwarded to TURNALAR are first reviewed by the Editorial Board in terms of journal's publishing principles. Those which are found unsuitable are returned to their authors to be corrected. Academic objectivity and scientific quality are considered of paramount importance. Those considered acceptable are initially referred to two referees who are well-known for their works in relevant fields. Names of the referees are kept confidential and referee reports are safe-kept for two years. For publication of articles, two positive reports are required. In case one referee report is negative while the other is favourable, the article may be forwarded to a third referee for further evaluation or alternatively to the board, who may feel confident to make a final decision based on the contents of the reports. The authors are to consider the criticism, suggestions and corrections offered by the referees and by the editorial board. If they disagree with any of the comments, they are entitled to counter present their views and justifications. Final decision rests with the editorial board. Articles which are not accepted for publication are not returned to their authors.

The Language

The language of the journal is Turkish. However, articles in other languages may be published in every issue, not exceeding one third of that particular issue.

Writing and Edition Rules

Papers should be typed in MS Word program.

Papers should be prepared in accordance with the principles set forth are to be sent in three copies and one CD to Turnalar at the correspondence address.

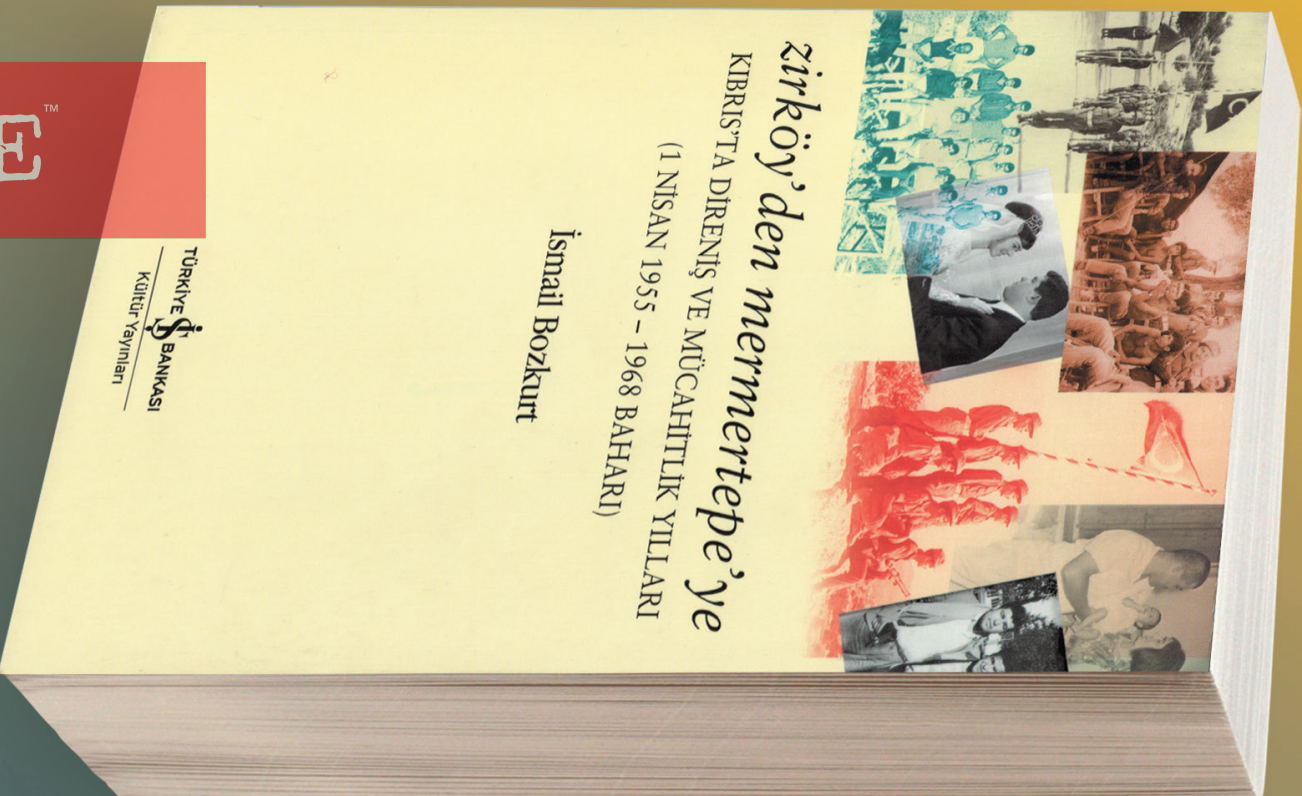
Even though there are no limitations on the length of the articles, the maximum length for the papers should be 15 pages to ensure publication in a single issue.

The first page should be written as follows:

- 1) The Title (left aligned)
- 2) Names and surnames to be written in upper left hand corner (left aligned)
- 3) Translator name for translated papers (right aligned)
- 4) For original papers in Turkish, the paper should include an abstract in Turkish and English briefly and laconically expressing the subject in minimum 50 words, under the headlines of ABSTRACT, RESUME, ZUSAMMENFASSUNG. The translation of paper's title should be given under the title of abstract and it should also be mentioned in the abstract. A detailed Turkish abstract, under the title ÖZ, should be given for the papers in other languages, following the same rules. Papers without an abstract, excluding translation and book promotion, review papers, will not be published.
- 5) Key words, first in paper language then in abstract language (3-5 words).
- 6) Explanation about the author (with *)
- 7) Explanation about the paper (under the page), if any, explanation about the source text in translated texts (with **)
- 8) Explanation about the translator, if any, (under the page) (with ***)

Footnotes and Bibliography

The footnotes and bibliography should be follow APA 5 (American Psychological Association) standards. The original source should be indicated in the secondary quotations.

Kıbrıs'ta doğup büyüyen yazar ve siyaset adamı İsmail Bozkurt, anılarının bu cildinde “direniş ve müchitlik yılları” olarak nitelendirdiği 1955-1968 arası dönemi anlatıyor. Bozkurt, 20 Temmuz 1974'te gerçekleşecek Barış Harekâtı'na giden yolun taşlarını önceden döşeyen ve kendi yaşamını da şekillendiren Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) merkeze alarak bu dönemde yaşadıklarını ve gözlemlerini canlı bir dille aktarıyor.

Birbirinden kopuk küçük direniş guruplarını tek çatı altında toplamak amacıyla kurulan TMT'nin iç ve dış işleyişini, örgütlenme yapısını ve ada halkıyla ilişkisini anılarından yola çıkarak ayrıntılı şekilde ele alan Bozkurt, gerekli noktalarda eleştiri mekanizmasını da işlemeden çekinmeyerek nesnel bir yaklaşım sergiliyor.

Döneme ait kişisel notların ve belge niteliğinde listelerinde yer aldığı bu kitabın ardından, İsmail Bozkurt'un Kıbrıs kültürüne dair değerli birikimlerini paylaştığı çocukluk ve ilkgencilik anıları da aynı dizide okuyucularla buluşacak.